

10 juni 2011

HERMAN
BOLHAAR,
NIEUWE
OM-TOPMAN

‘EEN GOEDE OFFICIER ZIET HET VERWEER AANKOMEN’

» Proceskostenveroordeling: vijf tussenwegen » Hippe alternatieven voor de maatschap » Kroniek Strafprocesrecht 2010-2011

Sdu UITGEVERS

Op weg naar de top?

Nu ben jij aan de beurt!

Bij Holland Van Gijzen werken we al jaren aan de juridische top. Wij weten als geen ander dat je dit alleen bereikt door samen te werken. Wij hebben een team van toptalenten verzameld door te kijken naar individuele kwaliteiten. We hebben een sfeer gecreëerd waarin deze kwaliteiten het beste tot hun recht komen. Samen word je groot. Heb jij het talent en de motivatie om ons te versterken?

Kijk voor meer informatie op
www.hollandlaw.nl

Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP heeft een strategische alliantie met Ernst & Young Belastingadviseurs LLP.

HOLLAND VAN GIJZEN
ADVOCATEN EN NOTARISSEN

Interview

18

Herman Bolhaar, nieuwe OM-baas

‘Een goed officier ziet het verweer van de advocaat aankomen.’ En: ‘Strafrecht alleen als ultimatum remedium? Soms moet je snel en doortastend ingrijpen.’

Ondernemingsrecht

24

Hippe alternatieven voor de maatschap

De advocatenmaatschap wordt binnenkort een openbare vennootschap – tenzij het kantoor voor die tijd kiest voor de aantrekkelijke alternatieven van coöperatie of LLP.

Procederen

27

Proceskostenveroordeling: niet alles of niets

De rechter kan vijf wegen bewandelen tussen het liquidatietarief en de werkelijk gemaakte advocaatkosten.

Actualiteiten

3	Deken Loorbach over drie opties voor Cohen-advocaten	9	proces moet geen slachting zijn' Bartels van het tableau: schrappen kost tijd
5	Column Harry Veenendaal	11	Koude uitsluiting onder vuur
6	Hoe viel het Akzo-arrest buiten Nederland?	13	Arrestatie Mladic: slachtoffers overwegen claim
7	Comparitie na antwoord: 'Een	15	Advocaten hotline nog niet helemaal hot

Strafrecht

- 30 Advocaat bij politie-verhoor: wat kunnen we leren van Europa?
32 Kroniek Strafprocesrecht 2010-2011, deel I

Even opfrissen

- 43 Wat was de stand van eiswijziging in appel?

Kantoorartikelen

- 44 Waarom zit de helft van alle advocaten op LinkedIn?
45 Fuseren of ontbinden?

Transfers

- 47 Wie, wat, waar?

Geschillencommissie

- 49 Doorschuiven
49 Met de erfgenaam

Tuchtrecht

- 51 Onduidelijkheid over verhinderdata
51 Helpen verhuizen
52 Optreden tegen voormalige cliënt

Colofon

91e jaargang
Verschijnt elke drie weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve Van de deken, Berichten van de Orde en Tuchtrecht

Redactie

mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. J.T.C. Leliveld
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. C.C. Oberman
mr. M.A.R.C. Padberg
mr. L.H. Rammeloo
mr. drs. Th.C. van Schagen

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

Mailen naar:
l.hesselink@sdu.nl.
Informatie: Linus Hesselink, 070-335 35 74, 070-378 98 36
Het schrijven van redactionele bijdragen, max. 2000 woorden, levert per 500 woorden 1 opleidingspunt op.

Sdu Uitgevers

Gert Jan Schinkel (uitgever)
Sandra Kroon (directeur BU Legal & Tax)

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Journalistieke redactie

Linus Hesselink, Hedy Jak, Mark Maathuis en Sabine Droogleeveer Fortuyn

Medewerkers

Lex van Almelo, Anna Italianer, Michel Knapen, Juriaan Mensch, Tatiana Scheltema en Trudeke Sillevius Smitt

Vormgeving

Dimdim, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann
Carlijn Urlings

Citeerwijze

Adv.bl. 2011-2, p.

Druk

Senefelder Misset, Doetinchem

Digitaal archief

www.advocatenorde.nl, met Balianetcertificaat

Advertenties

www.bereikdejurist.nl
Daniël Stoltz, accountmanager
d.stoltz@sdu.nl, Tel. 070-378 05 62
Inzendtermijn:
afl. 9: 17 juni 2011
afl. 10: 8 juli 2011

Abonnementen

Adreswijzigingen van advocaten:
adres@advocatenorde.nl

Niet-leden betalen

€ 222,60 per jaarabonnement (incl. btw en verzendkosten) en voor de jaarband (€ 40). Studenten 50% korting, losse nummers: € 31,80 (incl. btw). Adreswijzigingen: Sdu Uitgevers klantenservice, telefoon 070-378 98 80, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, www.sdu.nl/service.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto
Gerhard van Roon

HO
PRINT

uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

‘Baret kan hoofd- doek vervangen’

Baretdrager mr. Loonstein heeft ‘enigszins gefrustreerd het hoofd in de schoot gelegd’ nu zijn klacht tegen confrère Niemann door de Arnhemse raad van discipline is afgewezen. Niemann had tijdens een zitting bezwaar gemaakt tegen het feit dat Loonstein een baret droeg, terwijl zo’n hoofddeksel deel uitmaakt van het officiële advocatentenuue. Maar omdat volgens

de raad onduidelijkheid bestond over de vraag of de bezwaren op grievende wijze waren geuit, ging Niemann vrijuit. De raad liet het bij de kwalificatie ‘onhandig en ongelukkig.’ Loonstein is niet in beroep gegaan: ‘Er is denk ik voldoende signaal afgegeven. Ik krijg wel eens vaker vragen over mijn baret, maar dan van mensen die gewoon geïnteresseerd zijn. Ik draag de baret om

religieuze redenen. Dit kan ook een oplossing zijn voor dames die om religieuze redenen hun hoofd bedekken. Zij kunnen de hoofddoek tijdens een zitting vervangen door de baret.’

• Voor wie geen fouten wil maken in het (beoordelen van anderzins) tenue: zie het Kostuum- en titula-tuurbesluit rechterlijke organisatie.

Orde vraagt ministerie om oplossing ‘eigen beursje’

Over de vraag hoe de onwenselijke gevolgen van de schrapping van artikel 243 Rv weggenomen of gecompenseerd kunnen worden, wil de landelijke Orde met het ministerie van Veiligheid en Justitie van gedachte wisselen. Dat schreef algemeen secretaris Jan Suyver namens de Algemene Raad aan het ministerie.

De toevoegingsadvocaat loopt de kans voor zijn werkzaamheden uitein-

delijk geen betaling te ontvangen en de rechtsbijstand uit ‘eigen beursje’ te moeten betalen, tenzij hij kan bewijzen dat de wederpartij niet betaalt of met de noorderzon vertrokken is. Volgens de AR gaat het te ver dat de bewijslast bij de toegevoegde advocaat ligt en leidt dat tot een onnodige lastenverzwaring. ‘Het spreekt voor zich dat advocaten hierdoor zeer huiverig worden om voor een toe-

gevoegde cliënt een civiele procedure te volgen.’

Als mogelijke oplossingen noemt de AR de reeds in 2009 door de Orde voorgestelde verhoging van de toevoegingsvergoeding met een punt en volledige uitbetaling van de toevoegingsvergoeding indien een advocaat, ondanks daarop gerichte inspanningen, de proceskosten niet kan innen bij de wederpartij.

Meer aanzien dan pastoor

Na de pedoschandalen heeft de pastoor in Duitsland zelfs minder aanzien dan de advocaat: 29 procent van de mensen vindt dat advocaten het hoogste aanzien hebben en 28 procent vindt dat van de geestelijken. In 2009 genoten geestelijken volgens de Harris Poll, een onderzoek in 89 landen, veel meer aanzien dan juristen. Op de schaal van zeer groot, aanzienlijk, een beetje en nauwelijks prestige scoorden de geestelijken 41, 21, 28 resp. 10 procent, terwijl de score van juristen 26, 22, 33 resp. 19 procent bedroeg.

Citaat

‘Duidelijk was namelijk dat het Nederlandse recht op dit punt niet beter was dan het Turkse’

Jaarverslag van de Hoge Raad 2009-2010 over de gevolgen van het Salduz arrest (EHRM 27 november 2008, LJN BH0402)

'OM moet deskundigen betalen'

'De geschiedenis der rechterlijke dwalingen is voor een goed deel de geschiedenis van deskundige fouten', zei de rechtsgeleerde B.M.Taverne al in 1924. Hoogleraar strafrecht Ybo Buruma haalde Taverne aan in de Dies-rede. Daarin stelde hij het belangrijk is dat de deskundige de verdachte, die mede door hem is veroordeeld, in de ogen kan kijken. Ton Broeders, hoogleraar Criminalistiek, zegt in zijn afscheidsrede dat de spraakverwarring tussen juristen en forensisch deskundigen voor een belangrijk deel te wijten is 'aan het feit dat forensisch deskundigen hermetische rapporten schrijven die ook voor andere deskundigen niet toetsbaar zijn.' Met name het werk van DNA-deskundigen moet kunnen worden doorgelicht. 'Door de sterk toegenomen gevoeligheid van de DNA-analysetechniek levert de bemonstering van vooral contactsporen (...) in steeds meer gevallen complexe mengprofielen op, waarvan steeds duidelijker wordt dat de interpretatie daarvan een belangrijk subjectief element kent,' aldus Broeders. De beste manier om de kwaliteit van het forensisch onderzoek te bevorderen? 'Het budget voor het forensisch onderzoek moet naar het OM.'

Aantal vacatures in april gestegen

Het aantal vacatures in de advocatuur is, vergeleken met maart, in april met 22 procent gestegen, blijkt uit onderzoek van VacaturebankAdvocatuur. Het aantal vacatures voor advocaat-stagiaires steeg het sterkst (55,6 procent). In de provincie Noord-Holland steeg het aantal vacatures het meest met 58 procent. In de provincie Utrecht daalde het aantal vacatures.

Van de deken

Drie opties voor Cohen-advocaten

Jan Loorbach

Sedert 14 september 2010 is er een categorie cliënten die door hun advocaat niet zonder meer met zijn verschoningsrecht kunnen worden beschermd. Aldus de ingrijpende – en definitieve – AKZO-uitspraak.

Geheugensteuntje: het Europese Hof van Justitie in Luxemburg heeft beslist dat de zogenoemde Cohen-advocaat ten behoeve van zijn enige cliënt, te weten zijn werkgever, het verschoningsrecht niet kan invoeren, althans niet in het berechte geval. Het betrof een vordering door de Europese Commissie tot afgifte van geschriften van de interne AKZO-advocaat in het kader van een op zijn werkgever gerichte controle op de naleving van Europese mededingingsregels.

Op 17 mei jl. hebben de advocaten van deze gedepriveerde cliënten op uitnodiging van de Orde in Zeist overlegd over deze ingrijpende uitspraak, de consequenties daarvan en het beleid dat, gegeven die consequenties, gekozen moet worden. De Algemene Raad wilde van gedachten wisselen met deze beslissing als helaas maar wel onwrikbaar gegeven uitgangspunt.

De Cohen-advocaten bleken in meerderheid gefocust op de onrechtvaardigheid en onjuistheid van de uitspraak en dus nog niet op de voldongenheid ervan, laat staan op de consequenties van die voldongenheid. Zij onderstreepten het belang van het instituut van de advocaat in dienstbetrekking, diens (materieel gezien) minstens even grote onafhankelijkheid als die van de reguliere advocaten

(daarop scharniert de uitspraak) en het foute van de beslissing.

De Algemene Raad is altijd opgekommen voor de ongekorte privileges van de Cohen-advocaten, dus eigenlijk voor de belangen van hun cliënten die ook hun werkgever zijn. De Orde heeft zich in Luxemburg gevoegd en daar alle argumenten – en ook nog andere – aangevoerd die op 17 mei in Zeist terugkwamen. Dat mocht niet baten.

De uitspraak plaatst ons ongewild in een nieuwe situatie. Daarin kunnen we de vraag niet meer ontgaan of we wel twee soorten cliënten willen: de ene ('reguliere') soort cliënt ten behoeve van wie de advocaat het verschoningsrecht kan invoeren en de andere soort cliënt (de werkgever/cliënt) die de eerbiediging van het vertrouwelijk verkeer met zijn advocaat – tenminste soms – moet missen.

Uitgangspunt van de Algemene Raad is geweest dat zo'n tweedeling ongewenst is en zou moeten worden opgeheven, linksom door de Europese regelgeving te doen wijzigen of rechtsom door in onze eigen regelgeving de advocaat in dienstbetrekking niet langer mogelijk te maken. De beperkte haalbaarheid en wenselijkheid van die beide oplossingen en de nog onvolledige duidelijkheid over de verstrekkendheid van de beslissing rechtvaardigen het om ook het uitgangspunt van onwenselijkheid zelf nog eens te overwegen als – rebus sic stantibus – wellicht het kleinste kwaad.

Het overleg zal worden voortgezet.

Rechters beoordelen kwaliteit advocaten

Worden klanten van rechtbijstandverzekeraars net zo goed geholpen als rechtzoekenden die zelf een advocaat benaderen? Die vraag staat centraal in het onderzoek Kwaliteit van de dienstverlening door advocaten en rechtbijstandverzekeraars dat de komende maanden bij zes rechtbanken wordt uitgevoerd door het WODC.

Het onderzoek spitst zich toe op het beoordelen van het werk van advocaten in verhouding tot de contractuele relatie met hun cliënt. Rechters van de deelnemende rechtbanken worden gevraagd om gedurende één maand van alle comparities over handelszaken met een geldelijk belang van 5.000 tot 25.000 euro een rapportcijfer te geven voor het optreden van de advocaten. Op een beoordelingsformulier kan de rechter die de comparitie voorziet, cijfers geven van 1 tot en met 10 voor bijvoorbeeld dossierkennis, de mate waarin de advocaat zich onthoudt van overbodige uitweidingen, de consistentie van zijn betoog en zijn houding. Daarnaast sturen de rechtbanken de cliënten van de beoordeelde advocaten een vragenlijst en verschaffen ze de onderzoekers toegang tot de dossiers waarvan de schriftelijke stukken worden beoordeeld.

Intussen op het Binnenhof...

...laat de Eerste Kamer haar tanden zien

Marian Verburgh

De verhoging van de competentiegrens van de kantonrechter naar € 25.000 gaat door per 1 juli a.s., evenals de verhuizing van arrondissement (en daarmee de plaatselijke orde van advocaten) Utrecht naar ressort Arnhem, Zwolle-Lelystad naar ressort Leeuwarden en Middelburg naar ressort Den Bosch. Het opheffen van de verplichte kantonsector gaat echter voorlopig niet door. Het aanwijzen of sluiten van nevenlocaties van gerechten door de Raad voor de rechtspraak, evenals de vorming van fusiebesturen en dergelijke, ook niet.

Na een pittige discussie heeft de (oude) Eerste Kamer 17 mei jl. ingestemd met het zogenaamde wetsvoorstel-Deetman,¹ maar pas nadat de Minister had toegezegd dat de controversiële onderdelen niet met de rest van het wetsvoorstel op 1 juli a.s. in werking treden. De Senaat

wil namelijk niet dat de regering voortloopt op de nog door het parlement te behandelen voorstellen voor de nationale politie en de herziening gerechtelijke kaart.

Wanneer worden de omstreden onderdelen van 'Deetman' dan wel van kracht? Vermoedelijk tegelijk met de nieuwe gerechtelijke kaart,² die medio 2012 moet ingaan – maar misschien wel nooit. Bedoelde onderdelen zullen namelijk bij de behandeling van laatstgenoemd wetsvoorstel 'uitdrukkelijk opnieuw op hun merites worden gezien', aldus de Minister,³ en er zullen tot die tijd geen onomkeerbare stappen worden gezet. Een interessante constructie, want beide Kamers hebben al ingestemd en de voorbereidingen in het veld zijn noodgedwongen al in volle gang.

¹ Wetsvoorstel 32021 Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie.

² Het wetsvoorstel (o.a. 10 rechtbanken en plaatselijke advocatenordes en 4 gerechtshoven en raden van discipline) ligt sinds half april voor advies bij Raad van State en is nog niet openbaar.

³ Brief van 16 mei 2011, Eerste Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 021, F

Franse balie wil bedrijfsjurist niet in Orde

Le Conseil National des Barreaux (CNB), de nationale koepel van balies in Frankrijk, keert zich tegen de voorgestelde fusie met bedrijfsjuristen. De Nationale Raad wil niet twee soorten advocaten binnen de gelederen, te weten een soort met verschoningsrecht en een soort met alleen beroepsgeheim. De fusie tussen beide juridische beroepsgroepen wordt voorgesteld in het rapport Prada. Daarin wordt

aanbevolen om van de advocatuur een as te maken waarom één grote juridische beroepsgroep draait. Daarvoor moeten advocaten, cassatieadvocaten, procureurs bij enkele aparte gerechten en advocaten die optreden als juridisch adviseur opgaan in één advocatenberoep. Op die manier moet de fragmentering van het beroep worden bestreden en de internationale concurrentiekracht worden

vergroot. De CNB verzet zich niet tegen deze aanbevelingen. Maar een fusie met de 15.000 bedrijfsjuristen c.q. advocaten in loondienst wijst de beroepsorganisatie met 52.000 advocaten af. Al eerder verzette de CNB zich tegen een fusie met accountants en notarissen.

• Zie ook het Dekencomentaar voorin dit nummer (red.)

Column

Heel schuin naar olie boren

Harry Veenendaal

Nieuwe NMI-voorzitter:

'Binnenkort één type mediator'

Maarten de Haas wordt per 1 juli de nieuwe voorzitter van het Nederlands Mediation Instituut (NMI). Hij neemt het stokje over van Els Swaab, zij vervulde deze functie vanaf 2004.

'Er liggen flinke taken op stapel,' vertelt De Haas. 'We zijn bezig om het kwaliteitsstelsel aan te passen. Nu zijn er zowel geregistreerde alsmede gecertificeerde mediators en dat willen we naar één type terugbrengen waarvoor dezelfde eisen gelden.' Beiden hebben een vakopleiding genoten en onderhouden hun vakbekwaamheid, maar de gecertificeerde

Maarten de Haas

mediators hebben nog een aparte vaardigheidstoets ondergaan, zegt De Haas. 'Binnenkort komt er voor geregistreerde mediators een overgangsregeling om binnen enkele jaren alsnog aan een vorm van praktijktoetsing te voldoen. Nieuwe mediators krijgen meteen het hele pakket. Dat schept duidelijkheid voor het beroep en duidelijkheid naar de markt toe.'

De bezuinigingen op mediation, waarbij het lage tarief van de stimuleringsregeling is verdwenen, vindt De Haas jammer. 'De maatregel heeft geholpen mediation bekend te maken en ik had dit graag voortgezet. Aan de andere kant heeft mediation een stabiele plaats verworven in conflictoplossing. Enkele beroepsverenigingen, waaronder de Nederlandse Mediators, bieden nu de mogelijkheid van een lager kennismakingstarief.'

Waar schrijf je in deze tijd in vredesnaam een column over? Over de afwezigheid van deken Loorbach in het publieke debat over de uitholling van de advocatuur? Over Hero Brinkman die het bewijsrecht wil 'moderniseren' en verdachten wil veroordelen 'als iedereen toch zeker weet dat hij het gedaan heeft'? Of over Wilders, die bij monde van zijn cantor Moszkowicz, de rechtbank schoffeert en zichzelf en passant vergelijkt met De Witt en Van Oldebarnevelt terwijl het geen carnaval is. Nee, belangrijker is de Griekse schulden crisis.

Wat opvalt aan de discussie is dat er weinig nuttige analyses zijn over de kwestie. Advocate Lilian Helder (PVV) komt desgevraagd niet verder dan wat zenuwachtig gekrab aan haar billen en de opmerking dat 'de maat nu vol is'. Jan Kees de Jager blijft steken in het verkopen van staatsbedrijven als zekerheid voor de Nederlandse lening. En Willem Vermeend roeptoert dat de Grieken de eurozone uit moeten. Mijn suggestie zou zijn: geld overmaken, schouders ophalen en doorlopen.

Weinigen realiseren zich kennelijk dat dankzij Griekenland de euro comfortabel laag is. Exporterende landen zoals Nederland en Duitsland profiteren hier enorm van. Onze export is het afgelopen kwartaal juichend door alle voorspellingen geschoten. Vanuit dat perspectief vallen de 4,5 miljard extra steun van Nederland wel mee. Bovendien stelt de lening op de totale begroting van Europa weinig voor. Bekijk de Griekse situatie toch vooral macro-economisch en bench-

mark het niet aan je eigen portefeuille. Kijk eens naar California. Daar is de financiële malaise niet alleen veel groter, maar werkelijk structureel onoplosbaar. Griekenland de eurozone uit? Ach, in ieder gezin met 27 kinderen is er altijd met een wel wat.

Dat neemt niet weg dat ongehoorzame kinderen gestraft moeten worden: corvee en huisarrest. De oorzaak van de Griekse crisis ligt namelijk grotendeels in de staatsrechtelijke structuur van het land en de mentaliteit. Aardig genoeg biedt de Europese wetgeving voldoende mogelijkheden voor een structurele oplossing. Iedereen weet dat de Europese lidstaten sinds 1945 gestaag soevereiniteit hebben overgedragen aan een supranationale organen. Congo is momenteel meer soeverein dan Griekenland. Welnu, de resterende soevereiniteit dient als zekerheid voor het terugbetalen van de lening.

Voldoen de Grieken niet aan hun terugbetalingsverplichtingen, dan worden de bevoegdheden van de meeste elementaire bestuurslagen overgedragen aan Brussel. Griekenland wordt daarmee de facto de eerste Europese provincie. Symbolisch ook niet onbelangrijk. Wat mij betreft volgen Wallonië en Vlaanderen als tweede en derde provincie. IJsland als vierde. Deze maatregelen zijn slechts een versnelling van het traject naar definitieve Europese eenwording. Kiest Europa hier niet voor, dan rest ons enkel het afstemmen. Of, in de woorden van de econoom Peter Grol, vanuit Kreta heel schuin naar olie boren.

Hoe viel het Akzo-arrest buiten Nederland?

‘We liggen er nog niet wakker van’

Juriaan Mensch

De onzekerheid die is ontstaan na het arrest van het Europese Hof in de zaak Akzo Nobel Chemicals Ltd v. EU, wordt niet alleen in Nederland gevoeld, maar ook elders in Europa. In Berlijn kwamen op 30 en 31 mei meer dan tweehonderd in-house counsels – vrijwel allen advocaat – uit tweeëntwintig Europese landen bijeen op de jaarconferentie van de Association of Corporate Counsel Europe (ACCE), om ervaringen te delen. Ze spraken ook over wat het arrest voor hun dagelijkse praktijk betekent.

‘Er is leven na Akzo. Het arrest heeft slechts een beperkte reikwijdte,’ benadrukt dr. Martin Henrich, van multinational Novartis, tevens van de ACCE. Henrich zat zojuist een drukbezochte roundtable over het Akzo-arrest voor. ‘Het was een levendige bijeenkomst. Maar zoals het er nu voor staat liggen in-house advocaten er nog niet wakker van. Er is eerst meer duidelijkheid nodig, want een hoop vragen zijn nog niet makkelijk te beantwoorden.’

Onrealistisch

Henrich ziet de bepaling in het arrest, waar het de hiërarchische verhouding en onafhankelijkheid ten opzichte van de werkgever betreft, als onrealistisch. ‘Ik heb geen enkel valide argument gehoord dat de beperking van het verschoningsrecht rechtvaardigt, gemeten aan onze praktijk. Wij zijn ons bewust van onze verantwoordelijkheden.’ Een advocaat in dienstbetrekking noemt hij zelfs meer onafhankelijk in de relatie tot zijn cliënt dan een externe advocaat dat is. ‘Ik kan als in-house counsel elke dag opstappen. Een externe advocaat die met winstoogmerk voor zijn organisatie een relatie met zijn cliënt onderhoudt, kan dat niet zo makkelijk.’

In Zeist (zie kader) legde de Orde de Cohen-advocaten op 17 mei de vraag voor wat het belang voor ondernemingen is om eigen advocaten in dienstbetrekking te hebben. Hebben die echt een advocaat in dienst nodig? Henrich is daarover stellig: ‘Die vraag is gesteld uit onwetendheid of pure provocatie.’ Een advocate werkzaam bij Aegon merkte in Zeist op dat er jaarlijks tientallen miljoenen aan besparing op proceskosten wordt gerealiseerd door zelf te procederen, in plaats van een externe advocaat in te schakelen.

Hier in Berlijn wordt vooral gevoeld dat het Akzo-arrest de veranderde rol van de in-house counsel in een veranderd juridisch landschap miskent. Anderen interesseert het minder. In welke Europese lidstaat, en in welke hoedanigheid men in-house advocaat is, maakt veel verschil. Voor de advocaten die het wel raakt zijn procesvoering, interne toegankelijkheid tot informatie en de diepte van dienstverlening de belangrijkste zorgen die genoemd worden.

Men is ook kritisch op het feit dat de EU er aan een kant bij hen op hamert om een solide cultuur van te creëren, maar dat vervolgens dwarsboomt met het arrest, waardoor vertrouwelijkheid geen vanzelfsprekendheid meer is. Henrich noemt daarbij potentiële klokkenluiders als voorbeeld waar het arrest voor hen wringt.

Geen winstmachine meer

Als Henrich de ‘werkhypothese’ die alge-

Martin Henrich: ‘Ik kan als in-house counsel elke dag opstappen, een externe advocaat van een commercieel kantoor kan dat niet zo makkelijk’

meen deken Jan Loorbach eerder in Zeist presenteerde wordt voorgelegd, met daarin de toespeling op mogelijk afscheid van de titel van advocaat, fronsst hij verbaasd. De reikwijdte van het arrest is duidelijk het punt waar de (Europese) advocaten in dienstbetrekking en de Orde van inzicht verschillen. In Zeist werd door enkele advocaten in dienstbetrekking ook al geopperd dat de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) er een beperktere interpretatie op nahoudt dan de Orde lijkt te doen.

Hiermee geconfronteerd merkt Henrich op dat de dagen dat een advocatenkantoor een winstmachine was, zijn afgelopen. ‘Lawfirms are freaking out,’ zegt de Zwitserse counsel, verwijzend naar de presentatie die prof. Richard Susskind eerder op de dag gaf. Hij zinspeelt erop dat er mogelijk economische motieven op de achtergrond spelen bij de overweging om de advocatenstatus bij de advocaat in dienstbetrekking weg te nemen.

Niet alleen Loorbach noemde lobbyen in Brussel als optie, ook in Berlijn werd het geopperd. Henrich vindt dat die weg eerst via de lokale wetgever van de individuele lidstaten van de EU moet lopen. ‘Als dat lukt volgt Brussel vanzelf.’

Cohen-advocaten ‘overvallen’

Veel Cohen-advocaten zeiden zich bij de bijeenkomst over het Akzo-arrest, die de Orde op 17 mei in Zeist organiseerde, ‘overvallen’ te voelen nadat algemeen deken Jan Loorbach de visie van de AR met hen deelde. Hij sprak van twee soorten advocaten: zij die hun cliënt kunnen beschermen via het verschoningsrecht en zij die dat niet meer kun-

nen. ‘Een onwenselijke situatie,’ volgens Loorbach. Zijn ‘werkhypothese’ met de opties lobbyen op Europees niveau voor de terugkeer van het verschoningsrecht, afscheid van de advocatentitel of so be it, ging veel aanwezigen te ver. Zij deden dan ook een appel op de deken zich hard te maken voor hun positie. ‘Er is nog genoeg speelruimte binnen het arrest,’ betoogden enkelen.

‘Ontmoeting tussen rechter en partijen is beter dan het proces als slachting’

Een ‘ontmoeting van rechter en partijen’, wordt dat doel van de verplichte comparitie in de civiele procedures daadwerkelijk behaald? Partijen kunnen zich moeilijk voorbereiden als elke comparitierechter er zijn eigen invulling aan geeft. Deze vragen werden besproken door de Nederlandse Vereniging van Procesrecht (NVvP).

Leonie Rammeloo
redactielid

Twee maal per jaar vindt een bijeenkomst van de NVvP plaats, waar de leden uit wetenschap, rechterlijke macht en advocatuur van gedachten wisselen over het civiele procesrecht. Op 27 mei jl. evalueerden drie sprekers, negen jaar na de inwerkingtreding van art. 131 Rv, de functie en de uitwerking van de daarin beschreven ‘comparitie na antwoord’. De Haarlemse rechter mr. Theo Roëll besprak het rechterlijk streven om ter comparitie te achterhalen waar een geschil daadwerkelijk over gaat. Hij roemde het beginsel van de waarheidsvinding (in 2002 eveneens in de wet opgenomen, in art. 21 Rv), juist in combinatie met de ‘in ruim 90 % van de civiele procedures’ bevolen comparitie. Rechters hebben volgens hem een grote vrijheid om ter comparitie inlichtingen in te winnen en partijen kunnen hun kruis niet langer droog houden.

Zitters en schrijvers

Gevolg van deze rechterlijke vrijheid is dat partijen van te voren niet weten wat ze kunnen verwachten van ‘hun’ comparitie, meldde advocaat Jan Ekelmans, advocaat te Den Haag, als Roëlls referent. Pas ter zitting blijkt de insteek van de rechter. Daarom bepleitte hij dat ook de rechter ruim voor de zitting opgeeft waarover hij nadere informatie wenst.

Bart Gerretsen, advocaat te Rotterdam weet de onzekerheid bij partijen aan grote

Veel comparitievonnissen geven vooraf geen duidelijkheid door onduidelijke frases

verschillen in aanpak per rechtbank én per rechter. Comparitievonnissen geven vooraf geen duidelijkheid, door veelal onduidelijke frases. En als rechters met partijen een gesprek voeren, mag dat een volwaardig debat ter zitting niet voorkomen. In de (interne) comparitiehandleiding van de rechterlijke macht wordt rechters ingefluisterd dat een mondelinge toelichting ter zitting onnodig en ongewenst is. Gerretsen erkende dat Nederland ook minder begenadigde pleiters kent, maar acht een maximale pleittijd een afdoende remedie tegen de zwakste redenaars. Hij waarschuwde ten slotte voor al te grote schikkingsdrift van comparitierechters: een schikking is voor beide partijen vaak de beste oplossing, maar alleen als deze uit vrije wil is aangegaan.

Referent Bart Messer, rechter in Utrecht, hoofd van de sector civiel, stond aan de oorsprong van die comparitiehandleiding. Volgens hem zou een betere selectie of een zaak zich leent voor een comparitie resulteren in meer schikkingen, het liefst onder leiding van de beste ‘zitters’ onder de rechters. Andere zaken kunnen

na een re- en dupliekronde beter schriftelijk worden afgedaan door de beste ‘schrijvers’. Vanwege het hoge percentage ingetrokken of aangehouden zittingen zag hij echter geen enkele reden voor meer of een eerdere voorbereiding door de comparitierechter.

Nobel streven

Ook in het bestuursrecht wint de zitting als ‘ontmoeting van rechter en partijen’ terrein, vertelde de Haagse (bestuurs) rechter Dick Allewijn. Hij zei te streven naar een ‘mooie zitting in een eerlijke procedure’ waarbij bestuursorgaan en burger als gelijkwaardig partijen worden behandeld. Daardoor staat niet langer slechts de rechtmatigheid van het bestreden besluit centraal, maar krijgt ook de rechtvaardigheid aandacht. Voordeel van deze, volgens Allewijn revolutionaire, verschuiving is dat partijen meer begrip hebben voor de uitspraak, ook wanneer die in hun nadeel is.

Een nobel streven, vond zijn referent Dineke de Groot, rechter in Amsterdam. Zij betwijfelde alleen de realiseerbaarheid, vanwege het vaste geven van ongelijkheid van bestuursorgaan en burger in het bestuursrecht, en vanwege de waarheidspresumptie ten aanzien van het te toetsen besluit. Een ontmoeting tussen rechter en partijen verdient de voorkeur boven ‘het proces als slachting’, zo sloot prof. Bart Groen de middag af. In zoverre wordt het doel van art 131 Rv in de praktijk bereikt.

Roos van Kempenaer
advocaat en goed verzekerd

**Exclusief
voor
advocaten**
aantrekkelijke premie
én winstdeling

De arbeidsongeschiktheidsverzekering mét winstdelingsregeling.

Exclusief voor Roos: de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor advocaten. Daarmee krijgt Roos waar ze recht op heeft: een verzekering afgestemd op haar wensen en behoeften, voor een aantrekkelijke premie. Plus preventie-activiteiten op maat en persoonlijke begeleiding als ze daarom vraagt. Met als extra voordeel een winstdeling.

Kijk op www.advocaten.movir.nl of vraag ernaar bij uw adviseur.

movir
een vrij beroep een zeker bestaan

Bartels van het tableau

Schrappen kost tijd

'Het tuchtrecht heeft gewerkt. Maar het heeft wel lang geduurd voordat iemand die fundamenteel fout zat kon worden geschrapt.' Aldus de Utrechtse deken **Huan Tan** over de schrapping van Bartels. Waarom duurde het zo lang?

Trudeke Sillevius Smitt

Op 23 mei bevestigde het Hof van Discipline dat mr. Dion Bartels van het tableau moest worden geschrapt. De Utrechtse deken Huan Tan zag de zaak-Bartels in de loop der jaren uitgroeien tot een 'plankenbreed dossier'. Eind 2008 was Bartels de eerste advocaat die bezoek kreeg van de vliegende brigade, die advocatenkantoren doorlicht als er iets goed mis lijkt te zijn. Tan, indertijd lid van de raad van toezicht, vertelt: 'De onderzoekers deden Bartels een reeks aanbevelingen: verhoog je verzekeringsdekking, herstructureer de financiering, wees terughoudend met kantoorgroei en persoptredens. We hebben toen in de raad van toezicht al de discussie gehad: moeten we nu niet meteen ook schorsing vragen? Er is toen uiteindelijk besloten te wachten.'

Dat het kiezen van het juiste moment voor schorsing lastig is, ondervond onlangs de Bredase deken Van Empel. Zij kreeg op 18 februari jl. nul op het rekest bij het Hof van Discipline omdat haar schorsingsverzoek onvoldoende onderbouwd was. Tan: 'Dat is heel vervelend, want je weet niet hoe een advocaat daarop reageert. Is hij een gewaarschuwd mens? Of voelt hij zich vervolgens vrij om te doen en te laten wat hij wil?'

Dreigende sms'jes

Ondanks de aanbevelingen haalde Bartels vervolgens vele malen de pers, de civiele rechter én de tuchtrechter vanwege onjuiste en beschadigende berichtgeving over vastgoedfondsen (Homburg, Palm Invest), onbehoorlijke bedrijfsuitoefening, geschillen over declaraties, dreigende sms'jes rechtstreeks aan de wederpartij, en het lekken en misbruiken van informatie uit een echtscheidingsdossier (Bouwhuis).

Huan Tan, deken in Utrecht

Op 1 oktober 2009 diende toenmalig deken Baauw-De Bruijn een 6ob-schorsingsverzoek in bij de Amsterdamse raad van discipline. Zo'n 6ob-schorsing is geen tuchtrechtelijke straf, maar een maatregel als advocaten er blijk van geven tijdelijk of blijvend de praktijk niet behoorlijk te kunnen uitoefenen. Op 3 november 2009 kwam de uitspraak: Bartels werd voor onbepaalde tijd geschorst. Er kwamen nog vier tuchtrechtelijke schorsingen bovenop, voor zaken die zich grotendeels vóór de 6ob-schorsing hadden afgespeeld.

Je kunt je afvragen: was het niet al lang eens een keertje tijd voor schrapping? Tan: 'Klaarblijkelijk durfde men het nog niet aan, of vond men het niet voldoende. En zelf heb ik er ook niet om gevraagd. Je stelt weleens een maatregel voor, maar als deken ben je in het huidige

systeem niet een soort officier van justitie die een eis formuleert. Als de deken puur toezichthouder wordt, zoals Docters van Leeuwen in zijn rapport voorstelt, zou je dat kunnen veranderen.'

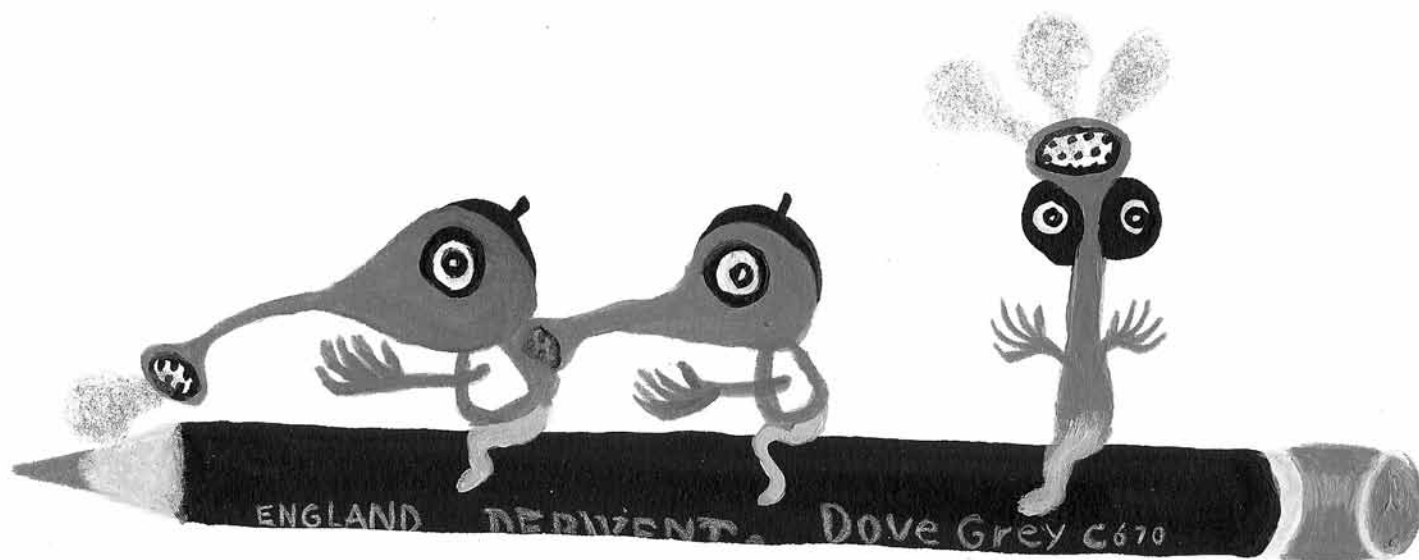
Druppel-emmertheorie

Het was een klacht van cliënt Bouwhuis van eind 2009 die Bartels uiteindelijk fataal werd. En die zaak leek nogal dunnetjes voor een schrapping – deels ongegrond, deels al eerder behandeld (maar toen als dekenklacht). 'We moesten het een beetje hebben van de druppel-emmertheorie. Daar is de tuchtrechter, bij mijn weten voor het eerst, in meegegaan.'

En had het nou allemaal veel sneller gekund? Tan: 'Tussen het afronden van het onderzoek van de vliegende brigade en het 6ob-schorsingsverzoek is veel tijd aan communicatie besteed; dat had je misschien anders kunnen inrichten. Uiteindelijk is tussen het niet-pluisgevoel en de feitelijke schorsing een jaar verstreken. Dat schorsingsverzoek is heel vlot behandeld en vanaf eind november 2009 was Bartels feitelijk uitgeschakeld. Voor schrapping lagen er toen nog niet voldoende feiten.'

'Die laatste zaak, op basis waarvan is geschrapt, heeft wel lang gelopen, zo'n anderhalf jaar. Dat had met capaciteit bij de tuchtcolleges te maken, met verhin-derdata, en wellicht speelde mee dat door de schorsingen de druk enigszins van de ketel was. Al met al is er een heel zorgvuldige procedure gevolgd. En er moet nu eenmaal een goede rechtsbescherming zijn voor de advocaat, zeker bij zulke zware maatregelen. Dus ja: het duurde lang, maar véél korter had niet gekund.'

Kennedy Van der Laan heeft plaats voor een advocaatmedewerker (m/v) voor haar praktijkgroep Verzekeringen en aansprakelijkheid.

Interesse? Kijk voor meer informatie op www.kennedyvanderlaan.nl/vacatures.

Kennedy Van der Laan, advocatuur en notariaat, Haarlemmerweg 333, 1051 LH Amsterdam

Kennedy Van der Laan is winnaar van de Gouden Zandloper 2010 voor het meest innovatieve advocatenkantoor in Nederland.

Tekening: Tom Heerschop

Koude uitsluiting onder vuur

Koert Boshouwers
redactielid

In opdracht van het ministerie van Justitie deden het Amsterdams Centrum voor Familierecht (VU) en het Notarieel Instituut Groningen (RUG) onderzoek naar onredelijke gevolgen van koude uitsluiting. De minister heeft de resultaten onlangs aan de Tweede Kamer aangeboden. Bart Breederveld, familierechtadvocaat in Alkmaar en universitair docent aan de faculteit rechtsgeleerdheid (VU), was een van de onderzoekers.

‘Het onderzoek is een uitvloeisel van het wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen’, vertelt Bart Breederveld. Om onbillijke gevolgen van koude uitsluiting bij gehuwden tegen te gaan, drongen Kamerleden aan op een verbod hiervan. Zij wensten ook een regeling ter verbetering van de rechtspositie van langdurig, ongehuwde, samenlevers.

‘Uit onderzoek is gebleken dat de koopkracht van vrouwen na het einde van een huwelijk of geregistreerd partnerschap gemiddeld met 21% daalt, terwijl die van mannen met 33% stijgt. Na het beëindigen van een samenleving bedraagt de daling 33% tegenover een stijging van 23%’, aldus Breederveld. Hierbij is al rekening gehouden met alimentatie en de nivellerende werking van het verdelen van gezamenlijk vermogen.

Niet geïnteresseerd

Tussen 1996 en 2009 kwamen 1500 mensen als gevolg van hun huwelijkse voorwaarden met een koude uitsluiting onder de lage inkomensgrens terecht van het geïndexeerde bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979. Het gaat dan om eenoudergezinnen met minderjarige kinderen. Het betrof in dezelfde periode 20.000 samenlevers. ‘Iedere persoon die onder deze grens komt is er een te veel’, aldus Breederveld.

Koude uitsluiting wordt vooral afgesproken bij eigen onderneming of fa-

milievermogen. De voorlichting over de verstrekkende gevolgen ervan heeft lang te wensen overgelaten, maar is de laatste jaren verbeterd, weet Breederveld. De notaris is zich meer bewust van zijn voorlichtende taak en degenen die huwelijkse voorwaarden willen opstellen zijn beter op de hoogte. Al adviseren sommige notarissen nog steeds, bijvoorbeeld in de agrarische sector, een ongeclausuleerde koude uitsluiting.

De meeste bruidsparen zijn niet erg geïnteresseerd in de huwelijkse voorwaarden. ‘Na een paar weken kan 80% al niet meer kan navertellen wat in hun huwelijkse voorwaarden staat’, aldus Breederveld. Het is lastig om mensen voor te lichten over een zakelijke overeenkomst in het geval van een affectieve relatie. Door de afspraken voor het geval het huwelijk in volstrekt andere omstandigheden eindigt, blijft een van de echtgenoten dan met lege handen achter. Men ervaart het met name als onbillijk dat de waarde van de echtelijke woning niet wordt verrekend wanneer die niet op beider naam staat. Dat geen aanspraak bestaat op ondernemingsvermogen van de andere echtgenoot ervaart men als minder onredelijk.

Politieke keuze

De commissie noemt als mogelijke oplossing een betere voorlichting voorafgaand aan het sluiten van de huwelijkse voorwaarden. De notaris zou net als in Australië de toekomstige echtelieden los van elkaar moeten voorlichten. Een advocaat zou hierin ook een rol in kunnen spelen, hij kent de gevolgen ervan bij echtscheiding.

Naast voorlichting vooraf zouden onbillijk geachte gevolgen van koude uitsluiting achteraf gecorrigeerd kunnen worden. De commissie denkt hierbij – naar analogie van het erfrecht – aan het uitkeren van een som ineens aan de meewerkende echtgenoot in de onderneming van de ander. Een andere mogelijkheid is een ruimere toepassing van art. 6:248 en 6:258 BW. De rechter zou de huwelijkse

Bart Breederveld: ‘Voor het sluiten van de huwelijkse voorwaarden zouden de toekomstige echtelieden gescheiden moeten worden voorgelicht’

voorwaarden wegens veranderde omstandigheden kunnen wijzigen (billijkheidscorrectie). Tot slot zou net als in Zweden de herverdeling van vermogen een oplossing bieden, met name bij de echtelijke woning. Deze kan worden toegewezen aan de andere echtgenoot, bijvoorbeeld in verband met de zorg voor de kinderen.

Samenwoners zijn vaker hoger opgeleid dan gehuwden en ook in economisch opzicht vaker onafhankelijk. Zij realiseren zich beter dat zij bij het einde van de samenleving geen aanspraak hebben op het vermogen van de ander. Zij tonen weinig initiatief om onderling afspraken te maken. Het is meestal de notaris die hen adviseert om een samenlevingscontract op te stellen, wanneer een woning wordt gekocht.

Veel samenlevers achten het onredelijk dat zij geen aanspraak hebben op partneralimentatie, wanneer een van hen is gestopt met werken of parttime ging werken, in verband met de zorg voor kinderen. De commissie noemt als instrument om het probleem op te lossen een wettelijke regeling van partneralimentatie – onder omstandigheden, die de commissie in het midden laat. ‘Dat is een politieke keuze’, aldus Breederveld.

ONDERNEMINGSRECHT
ARBEIDSRECHT

VESTIUS
a d v o c a t e n

Vestius Advocaten
Amsterdam

zoekt

**advocaten
ondernemingsrecht**

www.vestius.com

ALT KAM BOER ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE ?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging
- zie onze website voor voorbeeldzaken

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag
Tel.: 070 - 358 94 79, fax: 070 - 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

ADVOCATENKANTOOR ROETHOF

Wij zoeken in verband met uitbreiding een

**ambitieuze
advocaatmedewerk(st)er**

Het kantoor is gespecialiseerd in het strafrecht. Onze voorkeur gaat uit naar kandidaten die een bijzondere belangstelling hebben voor het strafrecht, tijdens hun studie Nederlands Recht strafrechtelijk zijn afgestudeerd en ervaring hebben in de strafrechtspraktijk.

Parttime werken is bespreekbaar

Uw sollicitatie, voorzien van curriculum vitae, kunt u binnen 2 weken richten aan:

Advocatenkantoor Roethof
T.a.v. mr. E.G.S. Roethof
Postbus 12076
1100 AB Amsterdam
Tel.: 020-3681265

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

**o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties**

- Superieure toga's
- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Liesbeth Zegveld: ‘We overwegen een claim tegen Mladic’

Trudeke Sillevius Smitt

Tot nu toe richtten de pijlen zich alleen op Dutchbat, maar nu Mladic gepakt is overweegt Liesbeth Zegveld ook hem civielrechtelijk aansprakelijk te stellen. Haar cliënten zijn nabestaanden van vluchtelingen die in Srebrenica door Dutchbat van de compound werden gezet op het moment dat buiten de poort de moslimmannen van de vrouwen en kinderen werden gescheiden. ‘We willen natuurlijk verre blijven van wat de Nederlandse staat graag wil: de verantwoordelijkheid van Dutchbat doorschuiven naar Mladic. Maar Mladic is wel een key player en hij is hoofdelijk aansprakelijk,’ aldus Zegveld.

In de civiele procedure van de nabestaanden tegen de Nederlandse staat zal het Haagse Gerechtshof op 5 juli uitspraak doen – ontwikkelingen in de Mladic-zaak kunnen dus niet meer worden meegenomen. Is dat niet heel zuur? ‘Voor de vaststelling van de feiten maakt het niet zoveel uit’, vertelt Zegveld. ‘In die procedure gaat het erom wat zich op de compound heeft afgespeeld, daar was

Mladic niet bij. Maar de feiten in deze zaak stuiten op een muur van ongeloof. Het is zó moeilijk voor te stellen dat het is gegaan zoals het is gegaan, dat Nederland actief mensen aan de Bosnisch-Servische vijand heeft overgedragen. De strafzaak tegen Mladic betekent dat het debat daarover toch weer gevoerd wordt. Dat is positief, al komt het voor ons natuurlijk erg laat.’

Zegveld verwacht dat de aanwezigheid van Mladic wel inhoudelijk zou kunnen bijdragen aan een strafzaak tegen Dutchbatters Karremans, Franken en Oosterveen – als die zaak er komt tenminste. ‘Het militair parket in Arnhem is nu al een jaar bezig met een feitenonderzoek. Ik verwacht op korte termijn een beslissing of er een strafrechtelijk onderzoek komt. Het OM kan Mladic nu gewoon gaan vragen naar de rol die Dutchbat heeft gespeeld, waarom hij Karremans bij het afscheid heeft bedankt.’

En ook haar cliënt Hasan Nuhanovic wil Mladic graag spreken. ‘Hasan werkte als tolk voor Dutchbat en had met zijn vader en broer de veiligheid van de compound opgezocht. De vader van Hasan

was als vertegenwoordiger van de vluchtelingen aanwezig bij de gesprekken tussen Karremans en Mladic. Toen de vluchtelingen vervolgens de compound moesten verlaten was er volslagen paniek. Plaatsvervangend commandant Franken zei toen tegen Hasan: ‘Zeg maar tegen je vader dat hij kan blijven.’ Maar Hasans broer moest wel weg. Hasans vader is toen meegegaan met zijn zoon die de compound moest verlaten. Misschien dat Mladic aan Hasan kan vertellen wat er daarna met zijn vader en broer is gebeurd.’

Berichten van de Orde

Toetsen Beroepsopleiding

17 juni 2011

Voorjaarscyclus 2011 (+ inhalers)

- 10.30-12.30 uur: burgerlijk procesrecht (geen open boek tentamen)
  - 13.30-15.30 uur: bestuursprocesrecht
- Stagiaires die in maart 2011 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, en 2^e toetsmoment cursisten (september 2010 gestart) hoeven zich *niet* op te geven.

Inhalers 3^e toetsmoment kunnen zich aanmelden bij mevrouw C. van Rijn per e-mail: c.vanrijn@advocatenorde.nl.

Gegevens

Wilt u bij inschrijving vermelden: - naam, voorletter(s) en geslacht, uw cursuscode en om welke toets(en) het gaat. U ontvangt per email een bevestiging van inschrijving.

Examengeld

Het examengeld voor het inhalen/herkansen van toetsen is door de Algemene Raad vastgesteld op 75 euro per toets. Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waar-

mee u het examengeld kunt overmaken.

Gewijzigde locatie

De toetsen worden afgenomen op de zevende verdieping van het Beatrixgebouw te Utrecht (direct naast het CS).

Meer informatie

Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding, tel. 070-3353555, tussen 09.00-12.00 uur.

het amsterdams adr instituut

Beroepsopleiding tot ADR-Specialist/Legal Mediator

- Inzicht verwerven in andere methoden van conflict-oplossing dan rechtspraak?
- Uzelf ontwikkelen tot een professionele legal mediator die de juridische aspecten van de diverse conflict-oplossingsmethoden kent?
- Uw vaardigheden in onderhandelen en interveniëren versterken?
- Partijen begeleiden door coaching en empowerment?

U leert het in de 21-daagse door het NMI erkende Beroeps-opleiding tot **ADR-Specialist/Legal Mediator**. Voor juristen met minimaal 5 jaar werkervaring.
Start: 6 oktober 2011

Voor meer informatie en inschrijving:

www.adrinstituut.nl

Telefoon: 020-525 37 49

E-mail: adr-fdr@uva.nl

Informatieavond donderdag 8 september, inschrijven via adr-fdr@uva.nl

mr. j.a. van laar
mr. g.a.m. de vries
mr. g. de gelder
mr. j.x.c. peters
mr. e.j. van buuren

LVG Advocaten, gevestigd te Woudenberg, voert een algemene civiele rechtspraak vanuit een representatieve kantoorruimte op een schitterende locatie met zicht op de Utrechtse Heuvelrug. Aan het kantoor, dat al meer dan 30 jaar bestaat, zijn thans vijf advocaten verbonden.

Wij bieden plaats aan een enthousiaste, flexibele en praktisch denkende

ADVOCaat-MEDEWERKER EN/OF (GEVORDERDE) -STAGIAIRE (M/V)

voor de algemene civiele rechtspraak. Mogelijkheden voor de ontwikkeling van specialisaties, zijn zeker aanwezig.

Wij hechten aan juridische kwaliteit, collegialiteit en uitstekende sociale vaardigheden.

Schriftelijke sollicitaties kunnen vóór 7 juli 2011 worden gericht aan:

LVG Advocaten, t.a.v. mr. G. de Gelder
Postbus 74, 3930 EB Woudenberg
e-mail: info@lvg-advocaten.nl

Actualiteiten

Agenda

DEBAT 200 JAAR RECHTSPRAAK

Dit jaar bestaat de rechtspraak in Nederland 200 jaar. Om dat te vieren vinden er door het jaar heen diverse activiteiten plaats. Eén daarvan is dit radiodebat over het heden en de toekomst van de rechtspraak met als gesprekspartners de nieuwe hoofd-officier van justitie van Amsterdam Theo Hofstee en de president van het Gerechtshof Amsterdam Leendert Verheij. Toegang tot het debat op **14 juni** om 14:00 uur in de Centrale Bibliotheek Amsterdam, Oosterdoks-kade 143, is gratis.

LAW OF THE FUTURE

Hoe ziet de rechtspraak eruit in het jaar 2030? Op **23 en 24 juni** buigen experts uit binnen- en buitenland zich in het Haagse Vredespaleis over die vraag tijdens de bijeenkomst *Law of the Future*, mede georganiseerd door *the Hague Institute for the Internationalisation of Law* (HiiL). Onder andere Ian McDougall (Legal Director LexisNexis International) en Hassane Cisse (Deputy General Counsel Wereld Bank) geven hun visie. Voor meer informatie en inschrijvingen (HiiL-leden 175 euro, niet-leden 250 euro) kunt u terecht op www.lawofthefuture.org.

KLEINE KANTOREN DAG 2011

Deze bijeenkomst, speciaal voor de advocaat-ondernemer, vindt dit jaar plaats op **28 juni** in Hotel Breukelen. Sprekers zijn onder andere het kersverse AR lid Hans Vogels, Dirk Jan Emmens van Advocatenkabinet B.V. en coach Hans Swartjes. Daarnaast zijn er workshops en een kennismarkt waar advocaten verschillende sprekers en standhouders kunnen ontmoeten. Deelname aan deze dag kost 245 euro en inschrijven kan via www.kleinekantorendag.nl. De bijeenkomst begint om 9:00 uur en wordt om 17:00 uur met een borrel afgesloten.

LEZING JLWOP

Op **17 juni** verzorgt Bernardine Dohrn (Northwestern University of Chicago) de lezing *Children sentenced to die in prison*. In haar voordracht gaat de spreker in op JLWOP, oftewel 'juvenile life without possibility of parole.' Hoewel verboden in het international recht, hebben op dit moment in Amerika zòn 2500 mensen levenslang voor misdaden die ze als tiener pleegden. De lezing aan de Leidse Steenschuur 25 duurt van 10:00 tot 11:00 uur; toegang is gratis, maar graag vooraf registreren via mailadres burgerlijkrecht@law.leidenuniv.nl.

ONDERHANDELEN MET CHINA

Het Result ADR Negotiation Institute faciliteert **21 juni** een eendaagse training onder leiding van professor Andrew Wei Min Lee, expert op het gebied van onderhandelen in China, en professor Vivian Feng Ying Yu, vicepresident van the Leading Negotiation Institute in Beijing. Deelname kost 795 euro en levert ook zes NOVA PE-punten op. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Iris Ydema via 0800 - 5678910 of per mail via i.ydema@resultadr.com.

REGELGEVING VOOR KERNENERGIE

De Vereniging voor Milieurecht (VMR) organiseert **22 juni** een studiemiddag over de vergunningaanvraag voor de bouw van nieuwe kerncentrales. Aan de orde komt onder meer de achtergrond en doelstellingen van de regelgeving inzake kernenergie en de veiligheid. Advocaat Robert Crince le Roy (Houthoff) behandelt regelgeving die van toepassing is op de ruimtelijke inpassing en de milieutoets van een nieuwe kerncentrale. De studiemiddag vindt plaats bij Houthoff, Gustav Mahlerplein 50 in Amsterdam. Er is plaats voor 100 mensen en inschrijven kan via www.milieurecht.nl

Advocaten **hotline** nog niet helemaal hot

Michel Knapen

Als het aan Hans Froon ligt, hoeven ondernemers in het MKB niet langer in de Gouden Gids of via Google te zoeken naar dat ene advocatenkantoor dat precies hun juridisch probleem kan behandelen. Hij is de man achter de *Advocaten Hotline*, volgens de website een 'landelijk netwerk van advocaten die met name gespecialiseerd zijn in het ondernemingsrecht'. Wie 0900-hotline (0900-4685463) belt, moet een telefoniste aan de lijn krijgen die snel in kaart brengt wat het probleem is en die vervolgens een advocaat voorstelt die een vergelijkbare postcode heeft als de MKB-er.

Bellen met 0900-hotline resulteert in contact met Froon Helmonds Advocaten (Amsterdam), het kantoor van advocaat Hans Froon. 'Het is slechts tijdelijk dat bellers terecht komen op mijn kantoor, binnenkort gaat dat echt via een telefoonoperator', verontschuldigt

hij zich, ook al bestaat de hotline al een half jaar. Eerst moest de website worden gebouwd, de telefoniste komt later, 'het is voor ons voortschrijdend inzicht', aldus Froon. Beter is het overigens, zegt Froon, dat MKB-ers een mail sturen over hun kwestie. 'Advocaten zijn heel lastig telefonisch te bereiken, een mailtje werkt sneller. Kantoren die zijn aangesloten bij de Hotline garanderen dat ze binnen acht uur een advies geven, wat in het eerste geval altijd gratis is. Dat is contractueel met hen vastgelegd. Mocht het toch langer duren, dan kunnen cliënten bij mij klagen.'

'Voor de troepen uit'

Op dit moment zijn er negentien kantoren bij de Hotline aangesloten, Froon hoopt dit jaar nog zijn streven van 25 kantoren te realiseren. Hij zegt die kantoren – variërend van vier tot tien advocaten – zelf te hebben geselecteerd op 'kwaliteit en slagvaardigheid'. Welke kantoren er zijn aangesloten, meldt de

website niet – 'ook dat komt later'. Met name in de Nederlandse grensstreken – Zeeland, Limburg, de Achterhoek – zijn kantoren nog niet zo happig om zich aan te sluiten. Hotline-leden betalen 2.950 euro per jaar voor deelname aan het netwerk en Froon garandeert dan dat ze daarvoor minimaal twintig telefoontjes of mailtjes van MKB-ers krijgen. 'Zo niet, dan loopt het lidmaatschap kosteloos door in het volgende jaar, totdat de twintig zijn bereikt'.

Gelijk met de Hotline is de Advocaten App geïntroduceerd, een gratis te downloaden applicatie voor de iPhone en de Android. Ook hiermee kan eenvoudig de juiste advocaat voor een bepaald juridisch probleem worden gevonden. 'Dat is echt vernieuwend', zegt Froon. En loopt het? 'Probleem is dat ondernemers zo'n toestel vaak nog niet hebben en ook advocaten hebben meestal een Blackberry. Ik loop geloof ik een beetje voor de troepen uit.'

(advertentie)

U waardeert geen schade? Wij wel.

Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. is ervaren specialist in forensic accounting en forensic IT. Wij maken hierbij gebruik van de kennis en expertise uit ruim 100 landen waar de leden van Grant Thornton International Ltd gevestigd zijn.

Neem contact op met één van onze partners:

Peter Schimmel
Mark Hoekstra
T 010 - 270 51 11
E gtfis@gt.nl

Grant Thornton

Accountancy - Belastingen - Advies

Congresorganisatie AIJA zoekt nog gastheren en -dames

Desnoods nasi met bier

Gezocht: zo'n honderd Amsterdamse advocaten die buitenlandse confrères thuis een diner willen aanbieden. Eigen kookkunst is geen vereiste.

Michel Knapen

Als tussen 23 en 27 augustus Amsterdam bezoek krijgt van naar verwachting zes- tot zevenhonderd jonge advocaten vanuit de hele wereld, wordt er niet alleen gedineerd in lokale restaurants en gegeten tijdens gala's en *walking dinners*. In die week wordt het 49^e jaarcongres van AIJA gevierd – de Association Internationale des Jeunes Avocats, een internationale advocatenvereniging met drieduizend leden die jonger zijn dan 45 jaar. Het programma is klaar, de inschrijving is geopend en de brochures zijn – wereldwijd – verzonden. Nu nog voldoende advocaten zien warm te maken die als gastheer of gastvrouw willen optreden en voor één avond hun huis willen openstellen.

Op donderdag 25 augustus eten alle deelnemers bij Amsterdamse advocaten thuis. *Home hospitality* heet dat concept en is binnen AIJA een gevestigde traditie. Michiel Groenland, voorzitter van het organisatiecomité: 'We hebben al zo'n zestig advocaten die thuis gemiddeld 5 congresgangers een diner willen voorzetten. We zitten dus ongeveer op de helft. Je hoeft niet te kunnen koken, een cateraar inhuren mag natuurlijk ook. Of je maakt bij

wijze van spreken een pan met nasi en bier erbij en zegt: zó eten we in Nederland ook wel eens, al maakt ietsje meer decorum wat meer indruk.' Het gaat uiteindelijk niet zozeer om het culinaire gehalte van de maaltijd, maar vooral ook om de aankleding, de bijzondere ontmoeting, de gezellige avond waarin advocaten iets opsteken van elkaars cultuur en advocatuur. Groenland is enthousiast over het concept:

'Onlangs was ik in Stockholm voor een AIJA-conferentie, waar ook een *diner chez le confrères* werd georganiseerd. Ik zat in een groepje met een Duitse, Franse, Poolse en een Braziliaanse advocaat. De Zweedse gastheer – hij had voor het diner in zijn appartement de kantoorcateraar ingeschakeld – had een drukke M&A-praktijk. Daarover werd gesproken, maar ook over Strauss-Kahn – niet zo vreemd met een Franse advocate aan tafel –, privé en zakelijke besognes en vele andere onderwerpen. Heel informeel en heel ontspannen. Het is een persoonlijke verrijking maar het kan ook zo maar een zakelijke verrijking worden.' Gelukkig, zegt Groenland, advocaat bij Benvolor, had hij niet al te versleten sokken aan. 'In Zweden word je geacht je schoenen binnen uit te doen, dus was het fijn dat die sokken in orde waren.' Groenland hoopt ook dat Amsterdamse advocaten-gastheren zo de mores van Nederland overbrengen.

- Het vijfdaagse congres wordt voorafgegaan door een pre-congres seminar over het managen van advocatenkantoren met gerenommeerde sprekers uit binnen- en buitenland. Dit staat ook open voor niet-AIJA-leden.
- Het volledige programma staat op www.aijaamsterdam2011.org. Opgeven voor de home hospitality kan bij adegimbe@aija.org.

(advertentie)

Amerikaanse Advocatuur

Europees Perspectief

GUSY · VAN DER ZANDT · LLP
Corporate & Commercial Contracts | Litigation & Arbitration | IP & IT

500 Fifth Avenue, Suite 1410 • New York, New York 10110 • USA
Tel +1 (646) 502-8066 • Fax +1 (646) 536-8154
Email info@gusyvanderzandt.com
www.gusyvanderzandt.com

De wereld van digitale documenten

Het omzetten van uw stem naar uw tekstdocument
is nooit sneller geweest

Van de nummer 1
in professioneel dicteren

We maken eerder oplossingen dan producten. Philips SpeechExec workflow-software verbindt mensen en technologie om het maken van uw documenten te optimaliseren. www.philips.com/dictation

PHILIPS
sense and simplicity

‘De oplossing zit niet altijd in harder werken, je moet ook vernieuwende werkvormen zoeken’

Herman Bolhaar, voorzitter College van procureurs-generaal

‘Het is de taak van de advocaat om over onze inzet twijfel te hebben’

Na achtentwintig jaar bij het OM staat hij er op de hoogste tree: sinds 1 juni 2011 is mr. Herman Bolhaar de nieuwe voorzitter van het College van procureurs-generaal. We spraken hem op zijn eerste werkdag, over zijn plannen, en over advocaten. ‘Een goed officier ziet het verweer van de advocaat aankomen’.

Michel Knapen

Wat hebt u voorafgaande aan dit gesprek vanochtend gedaan? Uw kamer heringericht?

‘Ik heb uitgezien naar dit gesprek. We willen een goede relatie met de advocatuur.’

Uw voorganger Harm Brouwer noemde u in een interview ‘conceptueler’ dan hijzelf was. Wat kan hij daarmee hebben bedoeld?

‘Dat weet ik niet. Ik kan wel zeggen hoe ik denk dat ik ben. In zit nu bijna dertig jaar bij het OM en heb daarbinnen veel verschillende functies vervuld. Op de werkvloer als officier van justitie, in de ondersteuning, als leidinggevende. Vakinhoudelijk ben ik goed op de hoogte maar gaandeweg ben ik me meer gaan toeleggen op de organisatorische ontwikkeling van het OM, het stimuleren van nieuwe werkvormen. Dat begint met een scherpe oriëntatie op je omgeving, het feit dat je je bewust moet zijn van wat er achter een bepaald delict zit. Een simpel voorbeeld. Er vliegt een steen door een ruit. Je kunt zo’n delict standaard afdoen met een geldboete van 500 euro. Je kunt je ook afvragen: wat is de achtergrond? Is er sprake van discriminatie? Een psychiatrisch patiënt? Een burenruzie? Hangjongeren? Zeker als zo’n strafbaar feit structureel aan de orde is, moet je nagaan wat er achter zit. De oplossing zit niet altijd in harder werken. Het is het van belang

‘Strafrecht alleen als ultimium remedium vind ik te klassiek, soms moet je snel en doortastend ingrijpen’

antwoorden te vinden in vernieuwende werkvormen of andere manieren van interventie. Misschien is dat dan mijn “conceptuele” wijze van werken.’

Hebt u dat eerder in de praktijk gebracht?

‘Meer dan tien jaar geleden heb ik het eerste Veiligheidshuis in Eindhoven geopend en enkele jaren daarna in Tilburg. Dan zie je de keten in actie, dan wordt ook gewerkt aan de organisatie van de achterliggende problemen. We zochten daarin samenwerking met andere partijen die verantwoordelijk zijn voor de lokale veiligheid, zoals de gemeente. Dit programmatisch werken passen we ook toe in de aanpak van mensenhandel. Je kunt wel vrouwenhandelaren opsporen en opsluiten maar als een week later hetzelfde pand weer vol zit met prostituees, dan ben je er weinig mee opgeschoten. Hier moet je dus zeker het strafrecht op inzetten maar tegelijkertijd intensief sa-

menwerken met andere partijen, zoals gemeenten. Nog een voorbeeld: toen ik hoofdofficier van justitie in Amsterdam was, hebben we geëxperimenteerd met themazittingen. Rechtszaken zijn openbaar, je wilt ook dat de samenleving er iets van meekrijgt. Die zichtbaarheid bereik je beter als je meerdere strafzaken clustert: een hele ochtend zaken over discriminatie of geweld tegen homo’s. Media uitnodigen – dát werkt. Het bevordert bovendien dat zaken overal op dezelfde manier worden afgedaan.’

Overleg met andere partijen, aandacht voor de samenleving – u gaat niet vol voor het strafrecht.

‘Ik zit dan wel al enige tijd bij het OM, mijn achtergrond is het bestuursrecht – ik heb enkele jaren bij de Raad van State gewerkt. Wellicht om die reden benader ik het strafrecht in een bredere context. Aan de andere kant: het strafrecht is voor mij ook weer niet alleen een ultimium remedium, dat vind ik te grof en te klassiek. Dat kan het in essentie wel zijn, maar soms moet je echt snel en doortastend ingrijpen. Het strafrecht is altijd reactief, én het heeft zijn beperkingen. Dat moet je zeker inzetten, soms moet iemand gewoon achter de tralies. Maar een officier van justitie is pas een goede officier van justitie als hij ook anderen in de positie weet te brengen dat zij hún rol oppakken. Het OM beschikt over informatie en over wetenschap van mensen en over interventietechnieken waarmee ook anderen

CV

Herman Bolhaar

1955	Geboren te Epe
1980	Doctoraal Nederlands recht, Radboud Universiteit Nijmegen
1980	Stafjurist afdeling rechtspraak Raad van State
1983	In dienst van OM
1989	Officier van justitie, Breda
1993-1995	Managementopleidingen aan de Nederlandse School Openbaar Bestuur (Den Haag), Berkeley en Harvard
1995	Officier van justitie eerste klasse en unithoofd, Arnhem
1997	Hoofdofficier van justitie, Den Bosch
2001	Hoofdofficier van justitie, Breda
2004	Lid College van procureurs-generaal, met als beleidsportefeuilles onder andere politie, georganiseerde criminaliteit en corruptie
2008	Hoofdofficier van justitie, Amsterdam
2011	1 april: lid College van procureurs-generaal; 1 juni voorzitter van het College van p-g's.

– bijvoorbeeld scholen bij het tegengaan van schoolverzuim – het gedrag van leerlingen kunnen beïnvloeden. Van wat wij op dit gebied in huis hebben, zou meer gebruik moeten worden gemaakt.’

Wat is uw agenda voor de komende drie jaar?

‘In de eerste plaats: doorgaan met de ingezette ontwikkelingen. Daarin moeten we enkele slagen maken: verder gaan met communicatie, met het leggen van bestuurlijke verbindingen. We zijn goed op weg maar moeten daarin nog slagvaardiger worden. Ik wil ook verder gaan met de professionalisering van onze mensen: daarin moeten we excelleren, juridisch inhoudelijk en op het niveau van vaardigheden. Hoe maak je een sterk requisitoir, hoe kun je jezelf goed presenteren?’

En van welke delicten gaat u werk maken?

‘Ten eerste de aanpak van straatcriminaliteit. Vaak zijn het kleinere delicten maar ze hebben wel een enorme impact op een buurt. Daar moeten we bovenop zitten. Lik op stuk, of zoals het tegenwoordig heet: ZSM – zo snel mogelijk. Snelle interventies, zo weinig mogelijk papier, met veel aandacht voor het slachtoffer en dat alles heel zichtbaar in de wijk. Snel betekent: binnen zes uur is de zaak afgerond, of op z'n minst binnen twee dagen, bij voorkeur met een werkstraf in dezelfde buurt. Dat houdt ook in dat de officier van justitie meer naar de voorkant van dat proces moet en niet alleen aan de achterkant zijn strafeis formuleert of de zaak zelf afdoet.

Een tweede accent komt te liggen op de ernstige criminaliteit met zware geweldscomponenten, zoals overvallen en inbraken. Dat vereist doortastendheid, vasthoudendheid en buitgericht reageren: de verworven winsten wegnemen. We hebben in deze categorie vaak te maken met stelselmatige daders en daar moeten we heel primair met het strafrecht op antwoorden: opsporen, rechercheren en vervolgen, in samenspel met andere actoren. Een criminele jongere die nog thuis woont kan zijn broertjes of zusjes op het verkeerde spoor zetten, dus moeten we aan de slag met gemeenten en partijen die zich bezighouden met gezinsbegeleiding, dagbesteding, werk, scholen, de leerplichtambtenaar. Aan de achterkant kunnen andere instanties, zoals de reclasering, weer gebruikmaken van de informatie en kennis die wij over bepaalde

personen hebben. Dat gebeurt al maar we moeten daar verder op investeren.

Tot slot moeten we ons blijven inzetten op de zware georganiseerde criminaliteit. Cybercrime, financieel rechercheren en forensische technieken zijn daarin heel belangrijk, en daarop moeten we verder bouwen.'

Als er al een verschil is tussen u en Brouwer, komt dat dan omdat uw voorganger voornamelijk een carrière doorliep in de rechterlijke macht en u meer de crime fighter bent?

'Weet ik niet. Met de term crime fighter is niet zoveel mis, want dat is óók wat wij doen. Wel moeten we dat op een rechtmatige, ethisch verantwoorde manier doen. Onze successen worden pas zichtbaar in de rechtbank. Een goede officier van justitie moet als een crime fighter kunnen denken maar zich ook heel goed kunnen verplaatsen in de rol van de rechter én in die van de advocaat. Dat laatste kan heel ver gaan: als een verdachte geen advocaat heeft – en dat komt vaak voor – dat moet de officier van justitie de rechtsbescherming van de verdachte extra in het vizier houden.'

De officier als advocaat?

'Dat ook weer niet. Ik verwacht immers dat beide partijen – OM en strafrechtadvocatuur – elkaar ongelooflijk scherp tegenspel bieden. Binnen die setting moet een goede officier van justitie negen van de tien argumenten die een advocaat zal

'Dat die enkele advocaten het imago van het OM schaden, daar lig ik niet wakker van'

inbrengen om zijn cliënt te verdedigen van tevoren kunnen inschatten. Dat wordt op zaaksniveau ook geoefend: zeker in de grote strafzaken spelen collega's de rol van de verdediging om zo de zaaksofficier uit te dagen. Wordt er scherp geargumenteed, dan komt er ook een beter – althans: passend – vonnis. Dat vereist twee dingen: beide partijen moeten zich heel bewust zijn van hun eigen rol en ze moeten het hartgrondig met elkaar oneens kunnen zijn. In die zin ben ik er een voorstander van dat de rol van de strafrechtadvocaat stevig is.'

Officieren die het procesbelang van de verdachten ook voor ogen hebben, dat past in de magistratelijke rol van de officier. Strafrechtadvocaat en hoogleraar Stijn Franken zei onlangs: 'Het OM wordt geacht magistratelijk te zijn (...). Dat zie je in grote zaken veel minder terug. Er wordt van alles geprobeerd om "te winnen".'

'Het is de taak van de advocaat om over onze inzet twijfel te hebben. Natuurlijk, zoals in alle organisaties maken ook wij fouten, er is veel reden voor zelfkritiek. Maar het magistratelijke staat wel voorop.

En natuurlijk willen wij een zaak winnen. We moeten geen zaken gaan doen waarin we niet zelf geloven. Maar winnen, koste wat kost, dat is niet onze insteek.'

Maar als u een geruchtmakende zaak verliest, heet dat al snel dat het OM 'blundert'. Inmiddels heeft 60 procent van de bevolking, zo blijkt uit onderzoek van Paul Frielink, hoogleraar OM, weinig tot geen vertrouwen in de wijze waarop het OM de misdaad aanpakt?

'Ik ben daar niet zo somber over. We zetten in op communicatie en voorlichting, en niet alleen richting de juridische vakpers. Ook in wijken en buurten en ook bij RTL Boulevard. We merken dat er veel belangstelling is voor ons werk. Venijnige kritiek op ons is óók belangstelling. Maar over dat beeld – daarover moeten we wel realistisch blijven. Onze eerste opdracht is de strafrechtelijke handhaving. Die moet tastbaar, zichtbaar – interventies in de microsfeer dus in de wijken – en passend zijn, en met oog voor slachtoffers. We moeten benaderbaar zijn en goed communiceren, misschien meer dan nu, door bijvoorbeeld betere toelichting te geven aan de pers over wat er allemaal bij een ingewikkelde fraudezaak komt kijken. Themazittingen hebben daaraan al bijgedragen. We werken bovendien bij het OM niet voor het applaus.'

Volgens diezelfde Frielink komt de negatieve beeldvorming doordat enkele en altijd dezelfde advocaten blijven tamboereren op de fouten van het OM.

Nog te regelen...

Advocaat bij het politieverhoor? Bolhaar: 'Ik heb er geen fundamentele bezwaren tegen, mits het goed wordt vormgegeven. Dat vraagt veel van de rolopvatting van de advocaat en de verhorend politiemann, ik verwacht dat dit professioneel gestalte krijgt. De politie moet nog steeds kunnen verhoren, en het behoort tot de verantwoordelijkheid van de advocaat om dat niet te frustreren. Het staat of valt overigens met de beschikbaarheid van advocaten op het moment dat ze nodig zijn. De praktijk zal het uitwijzen of het gaat slagen.'

Ne bis in idem op de helling, zoals minister Opstelten van Veiligheid en Justitie suggereerde? 'Dat is onderwerp van politiek debat en ik

kan daar nu nog niks over zeggen. Tegen die tijd worden wij als OM geconsulteerd.'

Meer bevoegdheden voor het OM? 'Over het algemeen zijn wij voldoende toegerust. Maar het zou makkelijker moeten zijn om criminele winsten te kunnen afnemen. Nu ligt de bewijslast nog bij het OM; de crimineel zou moeten aantonen dat hij zijn geld keurig heeft verdiend; er komt nieuwe wetgeving aan die ik bijzonder toejuich. Verder zou ik heel graag zien dat er weer meer ruimte wordt gegeven aan de burgerinfiltratie, die sinds Van Traa in de ban is gedaan. Zeker in zware criminele zaken heb ik dat middel de afgelopen jaren weleens gemist.'

‘Natuurlijk zijn er enkele advocaten die wat grommen, en ze mogen van mij ook bijten. Mijn reactie is dan: ik ga voor de inhoud, niet voor het effectbejag. Dat die enkele advocaten het imago van het OM schaden, tja, daar lig ik niet wakker van.’

Hebt u al gesproken met deken Jan Loorbach?

‘Jazeker. We hebben onder andere vastgesteld dat er tussen het OM en de advocatuur geen spanningen bestaan. Elk heeft zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. Dat wil niet zeggen dat iedereen altijd zo rolbewust is. Ik heb geopperd dat we misschien over en weer stage kunnen lopen: beginnende advocaten een paar weken bij een parket, beginnende officieren een paar weken op een advocatenkantoor. Onbekend maakt immers onbemind. Die stages zouden kunnen dienen voor het kweken van wederzijds begrip voor elkaanders positie. Oefen het vak vervolgens over en weer bijzonder scherp uit.’

‘Misschien kunnen beginnende advocaten stage lopen bij een parket, en beginnende officieren op een advocatenkantoor’

En het is ook nodig om wederzijdse irritaties weg te nemen, want die zijn er ook.

‘Natuurlijk. De ene partij vergeet wel eens terug te bellen of om een toegezegd stuk te sturen. Om die reden moeten balie en parket regelmatig met elkaar

overleggen, dat gebeurt ook al overal. Ook hier moet je weer nagaan wat er áchter die irritatie zit, en verder moet je er pragmatisch mee omgaan. Je hoort ook weleens van ergernissen van raio's die stage lopen op advocatenkantoren. Soms kunnen advocaten een bepaalde officier maar niet bereiken, en dan blijkt dat een website niet is bijgehouden en er nog een oud telefoonnummer op staat. Of sommige advocatenkantoren denken dat een antwoord van het parket altijd schriftelijk moet zijn, daar kun je ook eenvoudig afspraken over maken. Soms zit het dieper: voor een advocaat is het ene dossier waaraan hij werkt het allerbelangrijkst en hij wil dan ook voor zijn cliënt snel een antwoord van de officier. Maar die advocaat moet zich wel realiseren dat die officier met tig zaken te maken heeft en soms niet zo snel kán reageren. Dat begrip voor elkaars werk zou beter moeten kunnen. We moeten de relatie goed houden door contacten te onderhouden of te intensiveren.’

(advertentie)

Niet bang voor de man met de hamer?

...dan ben jij geschikt voor ons team!

Hermanides de Vries van Baaren is een vertrouwde, betrokken partner op juridisch gebied met de focus op de zakelijke markt die verder denkt dan de juridische aspecten van een zaak.

Wij zijn op zoek naar een:

advocaat-medewerker (m/v) en een **gevorderde advocaat-stagiare (m/v)**

Solliciteer of neem voor meer informatie contact op met Guido Hermanides hermanides@hvbadvocaten.nl

hermanides
de vries
van baaren

advocaten

Postbus 7153
5605 JD Eindhoven
Beemdstraat 1a
5653 MA Eindhoven

[t] 040 - 238 05 10
[f] 040 - 238 05 19
[e] info@hvbadvocaten.nl
[i] www.hvbadvocaten.nl

portretfotografie door topfotografen

Hollandse Hoogte – 25 jaar kwalitatieve fotografie

Het beste fotobureau van Nederland en in de ogen van velen zelfs van Europa, jubileert. Wat in 1985 ontstond uit een netwerk van fotografen die betrokken waren bij Plaatwerk, een tijdschrift voor sociale fotografie is uitgegroeid tot een toonaangevend bureau van internationale allure met hoge inhoudelijke en esthetische normen.

Samenwerking: portretfotografie door topfotografen

Hollandse Hoogte en Advocatenblad zijn vanwege het jubileum een exclusieve samenwerking aangegaan op het gebied van portretfotografie voor advocatenkantoren. Hollandse Hoogte selecteerde twaalf topfotografen, die een stempel drukken op de hedendaagse portretfotografie.

Onder de fotografen bevinden zich namen als Merlijn Doomernik, Tessa Posthuma de Boer en Friso Keuris. De foto's kunnen gebruikt worden voor de website van het kantoor, social media of andere promotionele doeleinden.

Berry Stokvis/HH

Prijs actie

€ 200,- exclusief 19% btw per portret inclusief gebruiksrechten.

Extra - portrettengalerij

Met een portrettengalerij in uw kantoor creëert u een blikvanger. Prints van hoge kwaliteit worden modern afgewerkt op dibond en voorzien van een plexiglas laag en aluminium ophangframe. Wij bieden u de mogelijkheid aan prints te bestellen op drie formaten.

Link

www.hollandse-hoogte.nl/corporate

Coöperatie en LLP

Aantrekkelijke alternatieven voor maatschap

De advocatenmaatschap verdwijnt binnenkort en zal van rechtswege worden omgezet in een openbare vennootschap. Tenzij het kantoor voor die tijd kiest voor de aantrekkelijke alternatieven van coöperatie of LLP.

Dolf Plaggemars
notaris te Enschede

De maatschap lag van oudsher voor de hand als rechtsvorm voor samenwerkingsverbanden van advocaten. Ze biedt immers een grote vrijheid bij het inrichten van de maatschapovereenkomst, is fiscaal transparant en hoefde tot voor kort zelfs niet in het handelsregister te worden ingeschreven. Deze rechtsvorm heeft zijn langste tijd gehad, nu de nieuwe Wet personenvennootschappen naar verwachting op 1 januari 2012 wordt ingevoerd. Daardoor zal, bij niets doen, de maatschap van rechtswege

Bij de coöperatie en de LLP zijn de leden zeer vrij in de vormgeving van hun onderlinge afspraken

worden omgezet in een personenvennootschap. Ik laat deze rechtsvorm hier verder onbesproken; ik verwacht dat ze

voor veel kantoren toch minder aantrekkelijk zal zijn, al was het maar vanwege de hoofdelijke aansprakelijkheid van vennoten.

Keurslijf van nv/bv

De klassieke alternatieven voor de maatschap zijn al ruim vijftien jaar de NV en BV, vanwege de beperkte aansprakelijkheid en de rechtspersoonlijkheid. Deze twee rechtsvormen hebben echter ook nadelen. Zo geven de vele (dwingend)rechtelijke bepalingen uit Boek 2 BW weliswaar een overzichtelijk kader met duidelijke verdeling van bevoegdheden binnen de rechtspersoon, maar die bepa-

lingen zorgen tegelijkertijd voor een (te) strak keurslijf als het gaat om het vormgeven van de gewenste vorm van samenwerken, stemrecht en winstverdeling.

De nv/bv heeft aandeelhouders. Aansprakelijkheid van de aandeelhouders is beperkt tot het bedrag dat zij op hun aandelen hebben gestort. Hun onderlinge afspraken worden vastgelegd in de statuten en vaak aanvullend in een (aandeelhouders)overeenkomst. De nv/bv heeft rechtspersoonlijkheid. Het toe- en uittreden van nieuwe advocaten is daarom eenvoudiger dan bij de maatschap, aangezien dit kan plaatsvinden door een eenvoudige (overigens wel notarieel vast te leggen) overdracht van de aandelen in de nv/bv. De verplichte verklaring van geen bezwaar van het ministerie van Justitie voor de oprichting van de nv/bv is per 1 juli 2011 niet meer nodig. De nv/bv is zelfstandig belastingplichtig en niet, zoals de maatschap, fiscaal transparant. Fiscaal kan de omzetting van een maatschap in een nv/bv in beginsel plaatsvinden zonder af te rekenen met de Belastingdienst. De wet geeft een duidelijke verdeling van bevoegdheden aan de verplichte organen bestuur en aandeelhoudersvergadering.

Ten slotte kent de nv/bv het probleem dat wanneer er meer dan twintig aandeelhouders zijn, de deelnemingsvrijstelling (de mogelijkheid om winst te kunnen uitkeren aan de aandeelhouders zonder dat daar belasting over verschuldigd is) niet meer van toepassing is.

Er zijn twee rechtsvormen die wel de lasten maar niet de lasten kennen van de nv/bv: de coöperatie en de LLP (Limited Liability Partnership). Deze zijn sinds een jaar of twee sterk in opkomst. De angst voor de 'mestgeur' van de coöperatie en het onbekende van de buitenlandse LLP is voorbij: coöperatie en LLP zijn hip. Damsté en Houthoff zijn bijvoorbeeld een coöperatie en dienstverleners als PwC ook. Zowel de grote internationale kantoren met vestigingen in vele landen (A&O, Linklaters, Clifford enzovoort) als kleine kantoren met slechts enkele partners kiezen de LLP als rechtsvorm. Ernst&Young en het daaraan gelieerde Holland Van Gijzen zijn ook LLP.

Bv populairder door flexibilisering

Naar verwachting wordt per 1 januari 2012 het bv-recht geflexibiliseerd, wat de vertrouwde bv populairder zal maken. Een greep uit de aanstaande wijzigingen:

- afschaffing van het verplichte minimumkapitaal en overige kapitaalbeschermingsbepalingen;
- verruiming van de mogelijkheden tot het besluiten buiten vergadering;
- exit verplichte blokkeringsregeling;
- introductie stemrechtloze en/of winstrechtloze aandelen;
- verplichte accountantsverklaring bij inbreng in natura verval.

De bv zal met de flexibilisering van het bv-recht een comeback maken

Rechtsvorm voor boeren voorbij

De rechtsvorm coöperatie is een bijzondere vorm van een vereniging en werd van oudsher veelal gebruikt als rechtsvorm waarin boeren zich verenigden om gezamenlijk sterker te staan in hun onderhandelingen met de partijen die hun producten kochten. Tegenwoordig wordt de coöperatie veel breder toegepast en hebben ook advocatenkantoren deze rechtsvorm ontdekt.

Een greep uit de voordelen van een coöperatie:

- grote vrijheid bij vormgeving statuten en andere regelingen voor onderlinge verhoudingen;
- aansprakelijkheid van leden is gedeeltelijk of zelfs geheel uit te sluiten;
- deelnemingsvrijstelling ook van toepassing bij meer dan twintig leden;
- rechtspersoonlijkheid;
- toe- en uittreding zijn erg eenvoudig; aanvaarden respectievelijk opzeggen van lidmaatschap.

De leden zijn slechts aansprakelijk voor het bedrag dat zij als kapitaalstorting in de coöperatie storten op grond van een onderlinge afspraak en de coöperatie kent geen minimale stortingsverplichting.

Toestemming om een coöperatie te kunnen oprichten (zoals de verklaring van geen bezwaar bij de nv/bv), is bij de coöperatie niet nodig. De coöperatie is net als de nv/bv een zelfstandig belastingplichtige entiteit. De omzetting van een maatschap in een coöperatie hoeft, net als bij de nv/bv, in beginsel niet op fiscale problemen te stuiten. De oprichting van een coöperatie vindt plaats bij notariële akte.

Wat betreft de bevoegdhedenstructuur is de coöperatie vergelijkbaar met de nv/bv, namelijk met een bestuur en een algemene ledenvergadering. De coöperatie valt uiteraard onder de algemene bepalingen uit Boek 2 BW die voor alle rechtspersonen gelden, waarbij gedacht kan worden aan bestuurdersaansprakelijkheid, de procedure van ontbinding en (ver)nietig(baar)heid van besluiten van organen.

In samenwerkingsverbanden van advocaten voert de coöperatie meestal zelf de onderneming. Soms fungeert ze als kostenmaatschap. In beide gevallen sluiten de leden ledenovereenkomsten met de coöperatie, op basis waarvan leden en coöperatie werkzaamheden voor elkaar verrichten. Ook komt het voor dat een coöperatie in een bestaande nv-structuur (met meer dan twintig aandeelhouders) als tussenholding wordt ingevoegd, waarbij de coöperatie de aandelen in de nv gaat houden. Hiermee wordt het probleem van de deelnemingsvrijstelling opgelost.

Engelse rechtsvorm

Hoewel ook de Verenigde Staten een LLP kennen, is de rechtsvorm waarvoor in Nederland doorgaans wordt gekozen, de LLP naar Engels recht. De voordelen zijn:

- zeer flexibele inrichting van de LLP-overeenkomst;
- rechtspersoonlijkheid;
- fiscale transparantie;
- uitgesloten aansprakelijkheid: *members* zijn slechts aansprakelijk voor het ingebrachte bedrag;¹
- geen minimale stortingsgrens.

¹ De LLP kent een aansprakelijkheidsregeling vergelijkbaar met de bestuurdersaansprakelijkheid uit Boek 2 BW, waarbij afzonderlijke members aansprakelijk gesteld kunnen worden in geval van onbehoorlijk bestuur.

Een maatschap die zich wil omzetten in een LLP moet in Engeland als LLP worden opgericht en zowel in Engeland als in Nederland worden ingeschreven. De LLP zal een adres moeten aanhouden in Engeland; dit kan verzorgd worden door een trustkantoor. De jaarcijfers moeten zowel in Engeland als in Nederland worden gedeponeerd.

Hoewel de oprichtingsformaliteiten op sommige punten bewerkelijker en duurder lijken dan bij de nv/bv en coöperatie, valt dat in de praktijk behoorlijk mee. Er is bijvoorbeeld geen notariële akte nodig. Niettemin is degelijk advies van een notaris of advocaat sterk aan te raden. Hoewel naar de letter de fiscale vrijstellingsfaciliteiten niet of niet altijd volledig van toepassing zijn, blijkt in de praktijk omzetting in een LLP in beginsel niet op fiscale problemen te stuiten. In tegenstelling tot de nv/bv en de coöperatie heeft de LLP geen organen. De LLP kent alleen members die zowel kapitaalverschaffer als bestuurder zijn. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen

members en *designated members*, waarbij deze laatsten verantwoordelijk zijn voor het inschrijven van belangrijke wijzigingen zoals naamswijziging en toe-/uittreding van members. Tevens rust er op de designated members een bijzondere verantwoordelijkheid met betrekking tot deponering van jaarcijfers.

De LLP wordt aangegaan en functioneert op dezelfde wijze als een traditionele maatschap.

Over de inrichting van de LLP bevat de Britse regelgeving nauwelijks regels. Het *incorporation document* dat dient te worden gedeponeerd bij het *Companies House* (Engelse handelsregister) bevat slechts gegevens omtrent de LLP en de members. Deze gegevens zijn openbaar.

De overeenkomst tussen de members onderling en eventueel met de LLP, de LLP-overeenkomst, is vormvrij en de members hebben een grote autonomie om de inhoud te bepalen. Vrijwel alle onderwerpen die betrekking hebben op de inrichting van de LLP kunnen worden ge-

regeld: bestuur, vertegenwoordiging, deling in winst en verlies, toe- en uittreding van members.

Nederlands recht kan van toepassing worden verklaard op de overeenkomst. Hiermee wordt in beginsel voorkomen dat een geschil tussen de LLP en een derde voor de Engelse rechter wordt gebracht. De overeenkomst hoeft niet openbaar te worden gemaakt.

Hip

De advocatenmaatschap die zich in het kader van de naderende invoering van de nieuwe Wet personenvennootschappen bezint op wijziging van de rechtsvorm, vindt in de coöperatie en de LLP praktische en rechtszekere alternatieven. De bv zal, met de aanstaande flexibilisering van het bv-recht, een comeback maken, maar op dit moment zijn de hippe en moderne alternatieven toch vooral de coöperatie en de LLP! En hoewel praktische, juridische en fiscale redenen de doorslag zullen geven, speelt ook de uitstraling niet zelden een rol bij de keuze van de rechtsvorm.

DIALOGUE VOOR PRAKTIJKGERICHTE VAARDIGHEDEN TRAININGEN

DIALOGUE BV

lindelaan 12, 1405 ak bussum • t 035 541 18 44 f 035 542 48 29
e info@dialoguebv.nl i www.dialoguebv.nl

Ontwikkeling
loont

Proceskostenveroordeling: niet alles of niets

Bij de proceskostenveroordeling blijft de in het gelijk gestelde partij veelal met een groot deel van de advocaatkosten zitten. Welke tussenwegen kan de rechter bewandelen die het liquidatietarief niet wil volgen, maar evenmin de werkelijk gemaakte kosten wil laten vergoeden?

Foto: Ger loeffen / HH

Cristijn Boot & Jeroen Quist
advocaten te Utrecht en Middelburg¹

In de civiele procespraktijk wordt regelmatig gevorderd dat de wederpartij wordt veroordeeld tot betaling van alle, daadwerkelijk door de andere partij gemaakte, proceskosten.² Met een dergelijke vordering wil men de rechter bewegen af te wijken van het gebruikelijke liquidatietarief.³ De rechter blijkt hier toe niet snel geneigd, wellicht omdat er meestal een groot verschil bestaat tussen de werkelijk gemaakte kosten en de vergoeding van het liquidatietarief. Maar de keuze van de rechter is niet beperkt tot alles of (zo goed als) niets. Er zijn tussenwegen.

Een volledige
proceskosten-
vergoeding zou
eigenrichting in
de hand werken,
was de gedachte

Procesbeleid

Dat op basis van het liquidatietarief bijna nooit de daadwerkelijk gemaakte kosten van rechtsbijstand worden vergoed,⁴ betekent dat de partij die door de rechter geheel in het gelijk is gesteld, toch een (groot) deel van de kosten van haar advocaat zelf zal moeten dragen.⁵

De keuze van de wetgever⁶ om de afwenteling van proceskosten door de in het gelijk gestelde partij te beperken, is een rechtspolitieke keuze⁷ die is ingegeven door de vrees dat, bij volledige kostenvergoeding, voor procederen een te hoge drempel zou worden opgeworpen. En een hoge (financiële) drempel zou eigenrichting in de hand kunnen werken, zo was de gedachte. De proceskostenveroordeling vindt zijn grondslag niet in het feit dat de in het ongelijk gestelde partij onrechtmatig jegens de andere partij heeft gehandeld – het aanhangig maken van een procedure vormt op zichzelf, ook al wordt deze verloren, geen onrechtmatige daad – maar in overwegingen van procesrisico en procesbeleid.⁸ De proceskostenveroordeling dient dan ook niet

1 Mr. B.J.J.C. Boot is werkzaam bij Kuiper, Jonkers en Van den Berg Advocaten te Utrecht en mr. J.P. Quist bij Adriaanse Van der Weel Advocaten te Middelburg.

2 Wij beperken ons in dit kader tot dagvaardingsprocedures.

3 Het liquidatietarief bestaat reeds sinds 1955 en wordt in overleg tussen Orde en rechterlijke macht vastgesteld. De laatste wijziging dateert van 1 september 2008. Het liquidatietarief is te raadplegen via www.rechtspraak.nl.

4 Wij wijzen er op dat dit anders ligt voor IE-zaken (art. 1019h Rv) en onteigeningskwesaties (art. 50 Ow).

5 Zie daarover onder anderen J. Ekelmans, 'Wie procedeert om een koe, geeft er een toe', in: *NJB* 2003-32, p. 1710; P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt, 'Kroniek kosten: Is betalen dan toch voor de dommen?', in: *TCR* 2006-1, p. 18; Hugenholtz/W.H. Heemskerk, *Hoofdpijnen van Nederlands burgerlijk*

procesrecht, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009, nr. 125; A.W. Jongbloed (red.), *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2011. P. 297; en de noot van G. van Rijssen onder Rb. Maastricht 7 maart 2007, *JBPr* 2007, 54.

6 Zie daarvoor TK 1980-1981, 16 593, nr. 3 (MvT), p. 8.

7 Losbl. Kluwer, *Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 239, aant. 2.

8 HR 18 februari 2005, *NJ* 2005, 216. Anders: Stein/A.S. Rueb, *Compendium van het burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2007, p. 203.

als (een vorm van) schadevergoeding te worden aangemerkt.⁹

Het is de rechter toegestaan van het liquidatietarief af te wijken. In de parlementaire geschiedenis wordt hierover, onder verwijzing naar het arrest van het Gerechtshof Amsterdam van 10 februari 1970 (NJ 1971, 130), gesteld dat een volledige proceskostenveroordeling wel denkbaar is, maar alleen in 'buitengewone omstandigheden'.¹⁰ Daarbij dient te worden gedacht aan misbruik van procesrecht en onrechtmatige daad.¹¹ Overigens wordt in de literatuur met enige regelmaat gepleit voor een meer reële proceskostenvergoeding.¹²

Het gebeurt zelden

Bijzondere omstandigheden, zoals misbruik van procesrecht of onrechtmatige daad, kunnen aanleiding vormen voor een integrale proceskostenveroordeling.¹³ Daarvan is blijkens de rechtspraak echter niet snel sprake. Wij geven enkele voorbeelden.

Het instellen van op voorhand kansloze vorderingen kan misbruik van procesrecht opleveren, maar zal dat niet licht zijn, ook al weet eiser dat zijn vorderingen naar de stand van het recht of gezien hun feitelijke grondslag weinig of geen kans op toewijzing maken.¹⁴ De enkele vaststelling dat een procespartij heeft geprocedeerd zonder dat deze daartoe, naar achteraf is vastgesteld, voldoende belang had in de zin van art. 3:303 BW, leidt niet zonder meer tot de

De rechter heeft een discretionaire bevoegdheid en hoeft zijn beslissing ten aanzien van de proceskosten ook niet te motiveren

conclusie dat die partij misbruik van procesrecht heeft gemaakt.¹⁵ Ook het oordeel dat gedaagde lichtvaardig in rechte is betrokken, resulteert nog niet in misbruik van procesrecht en een volledige proceskostenveroordeling.¹⁶

Ook een onrechtmatige daad kan grondslag zijn voor vergoeding van de werkelijk gemaakte proceskosten, maar daarvoor moet het aanhangig maken van de procedure op zichzelf onrechtmatig zijn.¹⁷ Procederen was niet onrechtmatig in zaken waarin de vordering reeds afstuitte op de formele rechtskracht respectievelijk de klachtplicht ex artt. 7:23 en 6:89 BW.¹⁸

Zelfs indien onrechtmatig handelen of misbruik van procesrecht wordt aangenomen, leidt dat niet altijd tot een integrale proceskostenveroordeling. Zo achtte de Rechtbank Rotterdam het instellen van een kansloze vordering weliswaar onrechtmatig, maar wees zij de gevorderde integrale proceskostenveroordeling toch af. De Hoge Raad oordeelde dat bij misbruik van procesrecht niet steeds integrale vergoeding van de proceskosten dient plaats te hebben.¹⁹

Maar het komt voor

Integrale proceskostenveroordelingen zijn dus schaars, maar komen voor. De

Juridisch kader

De partij die bij vonnis in het ongelijk wordt gesteld, wordt in de kosten veroordeeld (art. 237 Rv). Uitzonderingen zijn mogelijk, bijvoorbeeld wanneer compensatie van proceskosten geïndiceerd is of kosten onnodig zijn gemaakt. De proceskostenveroordeling omvat in de eerste plaats de verschotten, zoals de kosten van betekening en het vast recht (art. 239 Rv). Deze kosten komen in beginsel volledig voor vergoeding in aanmerking.

Het salaris van de advocaat daarentegen, de andere in art. 239 Rv bedoelde 'kostenpost', wordt over het algemeen op basis van het liquidatietarief berekend. Dit liquidatietarief is geen recht in de zin van art. 79 RO, maar slechts een de rechter niet bindende richtlijn.* De rechter heeft dus een grote discretionaire bevoegdheid en hoeft zijn beslissing ten aanzien van de proceskosten ook niet te motiveren.**

* HR 3 april 1998, NJ 1998, 571.

** Aldus bijvoorbeeld HR 14 oktober 1994, NJ 1995, 64 en HR 3 april 1998, NJ 1998, 571.

Rechtbank Roermond wees een integrale proceskostenveroordeling toe in een zaak waarin een verzekeraar schadevergoeding vorderde van een gedaagde die zich schuldig had gemaakt aan heling van bij zijn verzekerde gestolen zaken. Volgens de rechtbank had gedaagde daarmee onrechtmatig gehandeld jegens de verzekeraar en was gedaagde gehouden om de daardoor daadwerkelijk geleden schade, waaronder advocaatkosten, te vergoeden. De rechtbank overwoog daartoe dat sprake was van bijzondere omstandigheden, doordat gedaagde door een opzettelijk begaan misdrijf schade aan de verzekeraar had toegebracht.²⁰

De Rechtbank Maastricht kende een integrale proceskostenvergoeding toe in een zaak waarin een verzekerde onrechtmatig had gehandeld jegens zijn verzekeraar door op basis van een valse aangifte van diefstal aanspraak te maken op verzekeringspenningen. Volgens de rechtbank leverde deze (valse) aangifte een onrechtmatige daad op van 'een der-

9 Waarover recent Rb. Arnhem 26 januari 2011, LJN: BP5080.

10 Vergelijk ook Gerechtshof 's-Gravenhage 25 september 2002, NJ 2003, 128.

11 TK 1980-1981, 16 593, nr. 3 (MvT), p. 8.

12 Zie bijvoorbeeld C. Ingelsen & L. Mölenberg, 'Het tarief voor te liquideren kosten: richtlijn of standaard?', in: *Advocatenblad* 1998-20, pp. 1141 e.v.; E.M. Wesseling-van Gent, 'Proceskostenveroordeling', in: E.M. Wesseling-van Gent, E.E. Minkjan & R.W. Holzhauser, *De kosten van een procedure*, Deventer: Kluwer 1993, p. 5; A.C. van Schaick, 'Proceskosten en buitengerechtelijke kosten', in: *NTBR* 2000/7, p. 31 en R.B. Gerretsen & G.J.R. Kalsbeek, 'De weg naar een reële proceskostenveroordeling', in: M. Holtzer, A.F.J.A. Leijten & D.J. Oranje, *Geschriften vanwege de vereniging corporate litigation 2007-2008*, Deventer: Kluwer 2008, pp. 149 en 150.

13 Aldus bijvoorbeeld Gerechtshof 's-Gravenhage 13 april 2010, LJN: BM0014 en Gerechtshof Amsterdam 17 augustus 2010, LJN: BN5585.

14 Gerechtshof Arnhem 4 mei 2004, NJF 2004, 367. Vergelijk ook Gerechtshof 's-Gravenhage 13 april 2010, LJN: BM0014.

15 Rb. Breda 19 januari 2005, LJN: AS3373.

16 Rb. Utrecht 12 september 2007, NJF 2007, 502 en Rb. Arnhem 2 juli 2008, JIN 2008/620.

17 Vergelijk Rb. Dordrecht 29 december 2010, LJN: BP0463.

18 Respectievelijk Rb. Utrecht 3 februari 2010, LJN: BL3776 en Rb. Arnhem 22 december 2010, LJN: BP0936.

19 Rb. Rotterdam 18 juli 2007, NJF 2007, 553, respectievelijk HR 23 september 2005, LJN: AU3158.

20 Rb. Roermond 29 mei 1997, NJKort 1997, 67.

gelijk kaliber' dat de verzekeraar terecht aanspraak maakte op vergoeding van haar volledige proceskosten.²¹

Het Gerechtshof 's-Hertogenbosch sprak een integrale proceskostenveroordeling uit in een vergelijkbare zaak waarin de verzekeraar terugbetaling van verzekeringspenningen vorderde vanwege een door zijn verzekerde voorgewende diefstal. Volgens het hof leverde de frauduleuze schademelding, gevolgd door een procedure waarin de verzekerde hardnekkig vasthield aan een lezing van de feiten die in strijd was met de waarheid, misbruik van procesrecht op.²²

Een volledige veroordeling in de proceskosten was ook aan de orde in een door de Kantonrechter Haarlem gewezen vonnis over de betaling van een factuur. Volgens de kantonrechter was het hoogst onwaarschijnlijk dat de vordering van eiser zou worden toegewezen. Hij verweet eiser er op gegokt te hebben dat gedaagde geen verweer tegen de vordering zou voeren. Gedaagde was met deze 'heilloze procedure' onnodig en verwijtbaar op hoge kosten gejaagd en daarom achtte de kantonrechter een integrale proceskostenvergoeding op zijn plaats.²³

Ook de Rechtbank 's-Gravenhage wees alle gevorderde proceskosten toe, omdat uit de koerswijziging in de stellingen van de eisende partij volgde dat voor haar duidelijk was dat de door haar aangevoerde gronden ontoereikend waren voor toewijzing van het gevorderde.²⁴

Ten slotte wijzen wij op een arrest van het Gerechtshof 's-Gravenhage over een executeur-testamentair die werd betrokken in 'de zoveelste' door haar dochter opgestarte nodeloze procedure, waarin geen relevante nieuwe feiten of omstandigheden waren aangedragen. In afwijking van het liquidatietarief achtte het hof een proceskostenvergoeding van 6.000 euro redelijk, omdat

De rechter kan de proceshandelingen of het belang van de zaak anders waarderen dan het liquidatietarief voorschrijft

aannemelijk was dat die kosten in elk geval waren gemaakt.²⁵

Vijfmaal maatwerk

De rechter kan van het liquidatietarief afwijken zonder meteen een volledige proceskostenveroordeling uit te spreken. Hij kan in de eerste plaats het liquidatietarief handhaven, maar aan de toepassing daarvan een eigen invulling geven. Zo kan de rechter variëren in de waardering van de verrichte proceshandelingen en daaraan een ander aantal punten toekennen dan het liquidatietarief voorschrijft. Een voorbeeld daarvan biedt een arrest van het Gerechtshof 's-Gravenhage, waarin appellanten tevergeefs opkwamen tegen een proceskostenveroordeling waarbij de rechtbank in het kader van een bevoegdheidsincident één in plaats van anderhalf punt had toegekend.²⁶ Omgekeerd zou de rechter aan een proceshandeling ook meer punten kunnen toekennen dan het liquidatietarief voorschrijft, of punten kunnen doortellen met voorbijgaan aan het maximum aantal punten.

In de tweede plaats kan de rechter bij het belang van de zaak (tarief I tot en met VIII) van een hoger tarief uitgaan dan voor het belang van de zaak geldt. Zo haakte de Kantonrechter Maastricht bij de begroting van het salaris van een gemachtigde aan bij het eerstvolgende hogere tarief (van de staffel kanton).²⁷

Een derde mogelijkheid is om bij

de geliquideerde proceskosten een correctiefactor te hanteren. De Rechtbank Zutphen bijvoorbeeld corrigeerde in een zaak de proceskosten in reconventie, vanwege de samenhang met de vorderingen in conventie, met een factor 0,5.²⁸ Een correctiefactor groter dan 1 is echter evengoed denkbaar.

De rechter kan in de vierde plaats het liquidatietarief geheel buiten toepassing laten en een vordering tot volledige proceskostenveroordeling toewijzen, maar het bedrag daarvan matigen (naar analogie van art. 242 Rv of art. 6:109 BW).²⁹

Ten slotte wijzen wij op de vijfde mogelijkheid: de vordering tot vergoeding van de volledige proceskosten slechts gedeeltelijk toewijzen. Zo wees de Rechtbank Utrecht een vordering tot betaling van 3.500 euro aan werkelijke advocaatkosten af, maar zag zij wel aanleiding om een hogere proceskostenveroordeling uit te spreken dan strikt conform het liquidatietarief. De rechtbank begrootte de proceskosten vervolgens op een bedrag van 2.000 euro.³⁰

Aan de advocaat

De advocaat kan de rechter deze mogelijkheden voorhouden en hem er zo gemotiveerd en gedocumenteerd mogelijk³¹ toe bewegen bij de proceskosten maatwerk te leveren.³² Daarbij mag van de rechter een gemotiveerde beslissing worden verwacht.³³

21 Rb. Maastricht 7 maart 2007, *JBPr* 2007, 54 met (kritische) noot G. van Rijssen.

22 Hof 's-Hertogenbosch 26 januari 2010, LJN: BL2339.

23 Ktr. Haarlem 2 november 2006, LJN: AZ1193.

24 Rb. 's-Gravenhage 15 december 2010, *JA* 2011, 20, met noot Van der Kooij.

25 Hof 's-Gravenhage 6 december 2006, *RFR* 2007, 34. In stand gelaten door HR 5 september 2008, *RFR* 2008, 128.

26 Hof 's-Gravenhage 30 november 2010, LJN: B06453.

27 Ktr. Maastricht 22 juli 2009, LJN: BJ4377.

28 Rb. Zutphen 29 december 2010, LJN: BP0052.

29 P.J.M. van Schmidt auf Altenstadt, 'Kroniek kosten: Is betalen dan toch voor de dommen?', in: *TCR* 2006-1, p. 20 neemt aan dat proceskosten steeds kunnen worden gematigd.

30 Rb. Utrecht 29 december 2010, LJN: BP1958.

31 Zie in dit kader Rb. Rotterdam 18 februari 2009, LJN: BH4826; Rb. Utrecht 10 maart 2010, LJN: BL1712; Rb. Rotterdam 1 december 2010, LJN: B08205; en Hof 's-Gravenhage 19 januari 2011, LJN: BP2190.

32 Zie hierover ook E.M. Wesseling-van Gent, 'Proceskostenveroordeling', in: E.M. Wesseling-van Gent, E.E. Minkjan & R.W. Holzhauser, *De kosten van een procedure*, Deventer: Kluwer 1993, p. 6; C. Ingelsen & L. Mölenberg, 'Het tarief voor te liquideren kosten: richtlijn of standaard?', in: *Advocatenblad* 1998-20, p. 1145; en A.I.M. van Mierlo & J.H. van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2011, p. 294.

33 Zie ook C. Ingelsen & L. Mölenberg, 'Het tarief voor te liquideren kosten: richtlijn of standaard?', *Advocatenblad* 1998-20, p. 1145 en A.I.M. van Mierlo & J.H. van Dam-Lely, *Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg*, Deventer: Kluwer 2011, p. 294.

Schotland

Op 26 oktober 2010 oordeelde de UK Supreme Court, met verwijzingen naar (ook Nederlandse) uitspraken, de Schotse situatie niet Salduz-proof. De beslissing van the Supreme Court leidde tot nieuwe wetgeving. Over het algemeen wordt aangenomen dat telefonische consultatie onvoldoende zal zijn. Het consultatierecht kan worden beperkt 'where it is necessary in the interest of the investigation or the prevention of crime or the apprehension of offenders, and in exceptional circumstances'. Dit geldt enkel voor de

consultatie en niet voor de verhoorbijstand. Ten aanzien van de verhoorbijstand overwoog Lord Brown ter gelegenheid van de uitspraak van 26 oktober: 'The Strassbourg jurisprudence makes plain that it is not sufficient for a legal system to ensure that a suspect knows his right of silence and is safeguarded (perhaps most obviously by the video recording of any interviews) against any possibility that by threats or promises of any sort or another he may nonetheless be induced against his will to speak and thereby incriminate himself'.

Engeland

In Engeland bestaan het consultatierecht (dat niet in tijd is beperkt) en de verhoorbijstand al geruime tijd. Advocaten mogen interveniëren tijdens verhoren en vragen om een time-out voor overleg met hun cliënt. De verhoorbijstand wordt wel bemoeilijkt door ten eerste beperkte informatievoorziening door de politie ten aanzien van het onderzoek. Ten tweede kan gebruikmaking van het zwijgrecht negatief worden uitgelegd. Goede kennisneming van de ontwikkelingen in Engeland is van groot belang, omdat in het begin problemen waren met de kwaliteit van de rechtsbijstand (bijvoorbeeld door deze over te laten aan minder gekwalificeerde advocaten of medewerkers van advocatenkantoren zonder of met onvoldoende juridische opleiding, zoals secretaresses, stagiaires, etc.). Dit heeft in Engeland geleid tot strikte kwaliteitseisen.

België

In België is nieuwe wetgeving in de maak. De verdachte moet voor het verhoor worden medegedeeld van welk feit hij wordt verdacht (nieuw in België) en als hij kan worden aangehouden, moet hem gemeld worden dat hij voor het eerste verhoor dertig minuten vertrouwelijk kan overleggen met een advocaat. Dit consultatierecht geldt ook voor een persoon die daadwerkelijk van zijn vrijheid is beroofd. Bovendien heeft de verdachte dan recht op verhoorbijstand door zijn advocaat in de eerste 24 uur na zijn aanhouding.

De inhoud van de verhoorbijstand is op hoofdlijnen in de wet vastgelegd. De inleiding van het artikel is kenmerkend: 'De bijstand van de advocaat heeft uitsluitend tot doel een toezicht mogelijk te maken op (...)'. Vervolgens volgt een uitwerking. Toezicht moet plaatsvinden ten aanzien van de eerbiediging van het recht om zichzelf niet

te beschuldigen en van het zwijgrecht. Ook wordt gewezen op de behandeling van de verdachte (dwang) en de rechtmatigheid van het verhoor. De advocaat kan onmiddellijk opmerkingen laten opnemen in het proces-verbaal omtrent schendingen die hij meent te hebben waargenomen. Ook is de mogelijkheid van time-out voor overleg (vijftien minuten) vastgelegd.

Van deze rechten kan in uitzonderlijke omstandigheden worden afgeweken. Als voorbeelden worden genoemd: 'een ontvoeringszaak, waarbij snel moet kunnen gereageerd worden om het slachtoffer te lokaliseren dat mogelijk in levensgevaar is; een ernstige zaak van terrorisme, waarbij de algemene veiligheid mogelijk bedreigd wordt'. Het uitsluiten van (consultatie)bijstand is enkel mogelijk in concrete situaties en dus niet voor abstracte categorieën van misdrijven.

Advocaat bij politieverhoor

Een kleine tour d'Europe

Taru Spronken,
Anna Ogorodova,
Jan Leliveld³

Salduz-moeheid ligt op de loer, maar voor strafadvocaten komt het er de komende tijd op aan. Er ligt een wetsvoorstel ter consultatie en deze maand komt de Europese Commissie met een concept Richtlijn. Wat kunnen we leren van het Europese veld?²

Engeland en Zwitserland kennen de uitgebreidste regeling. In alle landen omvat de bijstand ook verhoorsbijstand.

Terugkerende vraagpunten, van land tot land anders beantwoord, zijn:

- Is de consultatie/verhoorsbijstand beperkt tot situaties van vrijheidsbeneming?
  - beperkt tot misdrijven (met een minimumstraf van x jaar)?
  - afhankelijk van een abstracte of een concrete beperking?
  - onderhevig aan tijdsbeperkingen?
  - fysiek of is ook teleconsult mogelijk?
- Kan aan het recht op bijstand voorbij worden gegaan vanwege spoed, onderzoek en/of algemene veiligheid/terrorisme?

- Wat is de rol van de advocaat tijdens het verhoor? Wordt deze rol mede bepaald door zaken als het opnemen van de verhoren?

In de verschillende landen is ook telkens de vergoeding voor de advocatendiensten onderwerp van discussie. De vergoedingen en de systematiek ervan lopen zeer uiteen, van een fixed fee (veelal met hardheidsclausule) tot uurvergoedingen (ongeveer € 250 in Zwitserland). De neiging om, zoals ook in Nederland, het recht op bijstand en de vergoeding daarvan uit elkaar te trekken, blijkt in de praktijk tot het risico te leiden dat rechtsbijstand feitelijk niet beschikbaar is.

Zwitserland

Per 1 januari 2011 geldt in Zwitserland het recht op bijstand van een advocaat vanaf het eerste verhoor aan verdachten van delicten die zijn opgenomen op een lijst met 'd'infractions grave'. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen aangehouden en zich in vrijheid bevindende verdachten. De advocaat dient na de melding in beginsel binnen één uur op het politiebureau te zijn. De consultatie voorafgaand aan het

verhoor mag, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, ten minste twintig minuten duren.

Het is de bedoeling dat de advocaat de verdachte 'assisteert'. Zijn rol is niet beperkt tot het toezien op naleving van de rechten van de verdachte 'mais également a poser toutes questions utiles'. Deze actieve rol impliceert dat de advocaat de antwoorden van zijn cliënt kan preciseren of aanvullen.

Frankrijk

Op 30 juli 2010 oordeelde de Conseil constitutionnel dat de Franse praktijk strijdig was met art. 6 EVRM. Saillant detail is dat de bestaande Franse regeling een consultatierecht garandeerde van dertig minuten voor het verhoor. Desondanks werd strijd met art. 6 EVRM aangenomen. De Franse overheid kreeg uitstel tot juli 2011 om tot de nodige aanpassingen te komen. Op 14 april 2011 werd *La loi relative à la garde à vue* aangenomen. Volgens deze wet, waarin ook voor het eerst het zwijgrecht is geregeld, mag een advocaat gedurende maximaal dertig minuten overleg hebben met

zijn cliënt voor het verhoor. Bovendien kunnen advocaten bij het verhoor zijn, tenzij hun aanwezigheid in strijd is met opsporingsbelangen of als collusiegevaar dreigt.

Op 15 april 2011 oordeelde het Court de cassation dat de cautie en het recht op verhoorsbijstand onmiddellijk in werking dienden te treden, hetgeen leidde tot chaotische taferelen op politiebureaus. Ten tijde van publicatie van dit artikel zal de nieuwe wet waarschijnlijk in werking zijn getreden. Aangekondigd is reeds dat een aantal onderwerpen hiervan zullen worden aangevochten. Wordt dus vervolgd.

- 1 Alexander de Swart, 'Conceptwetsvoorstel 'raadsman bij politieverhoor' kan nog iets beter', in *Advocatenblad* 2011-7, p. 28-32.
- 2 De keuze van landen in dit beknopte overzicht is ingegeven door een conferentie te Parijs, op 19 mei jl., over de situatie in deze landen: 'Colloque sur la garde en vue, droit compare europeen et aspects pratiques, La Conférence des Avocats du Barreau de Paris'. Meer informatie per land is binnenkort eenvoudig te achterhalen via www.advocatenorde.nl, onder 'Salduz, Tour d'Europe'.
- 3 Schrijvers zijn respectievelijk, hoogleraar straf-(proces)recht Universiteit Maastricht en advocaat, junior onderzoeker, en advocaat en redactielid.

Kroniek Strafproces- recht

kroniek
2010-2011

INHOUD deel I

Aanwezigheid en gemachtigd raadsman » Beslag en beklag: *Formaliteiten, Toetsingscriteria* »
Benadeelde partij » Bewijsrecht: *Verklaring verdachte en zwijgrecht, Feiten van algemene bekendheid en
eigen waarneming, Vormverzuimen art. 359a Sv* » Dwangmiddelen: *Fouillering, Telefoontap, Observatie
en doorzoeking, DNA, Voorlopige hechtenis* » **Getuigenverzoeken**

deel II

(*Advocatenblad*, 1 juli 2011)

Ontneming: *Formaliteiten, Verweren, Bewijs, Berekening, Medeplegen, Verdeling* »
Processtukken » Rechtsmiddelen » *Salduz* » *Verschoningsrecht* »
Verzoekschriften: *(89 Sv en 591a Sv)* » *Wetgeving*

Deze kroniek, over de periode mei 2010 tot en met april 2011, is gebaseerd op uitspraken gepubliceerd in vakbladen als de *Nieuwsbrief Strafrecht*, de *Nederlandse Jurisprudentie* en het *Nederlands Juristenblad*. De kroniek behandelt geen onderwerpen van materieel strafrecht.

In deze periode deed het landelijk aanhoudingsprotocol zijn intrede. Ook wees de Hoge Raad een richtinggevend arrest voor beslag- en beklagprocedures, ging het veelvuldig in op dwangmiddelenkwesies en hield het stevig de hand aan criteria voor het oproepen en horen van getuigen.

P.T.C. van Kampen, R. Malewicz,
C.W. Flokstra en A.J. van der Velden¹

Aanwezigheid en gemachtigd raadsman

Bij het belang van het aanwezigheidsrecht is in de vorige Kroniek (*Advocatenblad* 2010-7 en 2010-8) uitgebreid stilgestaan. Ook in het afgelopen jaar is dit onderwerp weer veelvuldig aan bod gekomen in de rechtspraak. Bekend is dat op grond van art. 6 EVRM een verdachte recht heeft op berechting in zijn tegenwoordigheid alsmede dat een verdachte (op ondubbelzinnige wijze) afstand kan doen van dit recht. Voorts geldt dat het aanwezigheidsrecht moet worden afgewogen tegen het belang van verdachte en samenleving bij een spoedige berechting en het belang van een goede organisatie van de rechtspleging (vgl. HR 26 januari 1999, LJN: ZD1314).

De HR houdt deze belangenafweging scherp in het vizier, zo blijkt onder meer uit HR 18 januari 2011, NJ 2011, 48, LJN: BO6127. Ter motivering van het verzoek tot aanhouding op grond van het aanwezigheidsrecht had de niet gemachtigde

advocaat in de onderliggende zaak aangevoerd dat hij zijn cliënt enige maanden geleden nog gesproken had; dat zijn cliënt zwakbegaafd is en niet in staat de gevolgen te overzien van zijn beslissing om niet ter terechtzitting te verschijnen, zodat het de vraag was of zijn cliënt uit vrije wil niet was verschenen. Het hof wees het verzoek tot aanhouding af met de overweging dat de dagvaarding geldig was betekend, de advocaat niet over de huidige woon- of verblijfplaats beschikte en het hof derhalve het niet aannemelijk vond dat de verdachte de volgende keer ter zitting zal verschijnen. De HR maakt, onder verwijzing naar de genoemde belangenafweging uit LJN: ZD1314 alsmede op grond van het feit dat het hof niet was ingegaan op de motivering van het aanhoudingsverzoek, korte metten met het arrest van het hof.

De belangenafweging staat ook centraal in HR 25 januari 2011, LJN: BO6482. In de zaak die ten grondslag ligt aan dit arrest verzocht de advocaat gemotiveerd om de zaak aan te houden nu zijn cliënt – kort gezegd – wegens zijn werk (als elektricien op een schip) niet in staat was ter zitting aanwezig te zijn, terwijl hij wel gebruik wilde maken van zijn aanwezigheidsrecht. Het hof wees het verzoek om aanhouding af en overwoog daarbij dat ‘de verdachte geacht dient te worden zelf afstand te hebben gedaan van zijn aanwezigheidsrecht. Gebleken is immers dat er niet een daadwerkelijke en absolute verhindering aan zijn afwezigheid ten grondslag ligt, doch dat deze afwezigheid het gevolg is van een door de verdachte zelf gemaakte keuze’. De HR

is van oordeel dat het hof hiermee een te strenge eis heeft gesteld en daarmee blijkt heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting.

Ook ziekte van de cliënt heeft in de rechtspraak van het afgelopen jaar weer geleid tot verschillende verzoeken tot aanhouding op grond van het aanwezigheidsrecht. Dat dergelijke verzoeken, mits goed gemotiveerd en onderbouwd, niet gemakkelijk genegeerd kunnen worden, blijkt onder meer uit HR 4 januari 2011, NJ 2011, 34, LJN: BO4060. In de onderliggende zaak had de advocaat per fax vooraf gemotiveerd en onderbouwd (middels een doktersverklaring) verzocht om aanhouding, nu zijn cliënt nog veel hinder ondervond van een enkele weken daarvoor uitgevoerde operatie aan de bovenkaak (de verdachte kon moeizaam praten en had veel pijn en koorts). Het hof in Den Haag wees het aanhoudingsverzoek ter zitting af en overwoog daartoe dat ‘de verdachte naar de zitting had kunnen komen, nu ter terechtzitting moet worden beoordeeld of de verdachte zich – mondeling of desnoods schriftelijk – kan verweren. Het hof is van oordeel dat de verdachte naar de zitting had kunnen komen en hierom ziet het hof geen reden het aanhoudingsverzoek toe te wijzen’. De HR stelt voorop dat indien een verdachte door ziekte is verhinderd ter zitting te verschijnen en in dat verband een aanhoudingsverzoek doet, de rechter aan dit verzoek voldoet tenzij de hiervoor beschreven belangenafweging dit anders maakt. De HR kwam in deze zaak tot het oordeel dat de overwegingen van het hof de afwijzing van

¹ Mevr. prof. mr. P.T.C. van Kampen is advocaat bij Franken Zuur Van Baarlen Van Kampen Advocaten te Amsterdam en hoogleraar Strafrechtspraktijk aan de Universiteit Utrecht; mr. R. Malewicz is redactielid van dit blad en advocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten Amsterdam; mr. C.W. Flokstra en mevr. mr. A.J. van der Velden zijn advocaat bij Cleerdin & Hamer Advocaten te Almere en Amsterdam.

het aanhoudingsverzoek niet kunnen dragen. Ziekte van de cliënt speelde ook in HR 7 december 2010, LJN: BO0083 waarin het ging om een verdachte die zelf telefonisch een verzoek tot aanhouding deed vanwege het feit dat hij zelf graag ter zitting aanwezig wilde zijn, maar niet kon vanwege een zware vorm van bronchitis en hoge koorts. Een (medische) verklaring zou de verdachte laten faxen naar het hof. Kort daarop heeft de verdachte nogmaals gebeld met het hof; hij geeft door dat hij contact heeft gehad met zijn huisartsenpraktijk en dat daar is aangegeven dat zij geen medische verklaring mogen verstrekken zonder schriftelijk verzoek daartoe. Het hof wijst het verzoek tot aanhouding vervolgens af 'nu de verdachte – nadat hij daartoe in de gelegenheid is gesteld – geen medische verklaring heeft overgelegd.' De HR overweegt dat het hof vrij stond om voor de beoordeling van het aanhoudingsverzoek bewijsstukken of nadere inlichtingen van de verdachte te verlangen. Echter, gelet op hetgeen de verdachte daaromtrent aan het hof heeft laten weten, kan de enkele omstandigheid dat de verdachte geen medische verklaring had overgelegd, de afwijzing van het aanhoudingsverzoek niet dragen zodat het arrest van het hof niet in stand kan blijven.

Tot slot enige opmerkingen over het Landelijk Aanhoudingenprotocol van de LOVS, welke richtinggevend, maar niet bindend, is zo blijkt uit HR 8 februari 2011, NJ 2011, 142, LJN: BO4453. In de onderliggende zaak had de raadsman vooraf per fax om aanhouding verzocht vanwege het feit dat hij op de datum van de zitting wegens vakantie verhinderd was en zijn cliënt niet door een andere advocaat wenste te worden bijgestaan. Het hof wees het verzoek af op grond van het landelijk aanhoudingenprotocol, nu het een overzichtelijke kantonzaak betreft en een raadsman voor vervanging dient te zorgen wanneer hij voorziet dat hij niet ter terechtzitting zal kunnen verschijnen'. De HR laat het arrest niet in stand, nu de raadsman expliciet en gemotiveerd had verzocht om aanhouding, had het hof die omstandigheden moeten meenemen in zijn beslissing en kon het

Illustraties: Floris Tilanus

hof daarom niet volstaan met de verwijzing naar het Landelijk Aanhoudingenprotocol.

Beslag en beklag

Formaliteiten

'Het is nu wel mooi geweest met al die foute beschikkingen,' moet volgens de annotator P.A.M. Mevis het gevoel zijn geweest binnen de HR toen het arrest van 28 september 2010 (NJ 2010, 654 m.nt. Mevis, LJN: BL2823) werd gewezen waarin de HR – met een verwijzing naar eerder gewezen arresten – een overzicht geeft van de formele regels en inhoudelijke criteria die in acht moeten worden genomen bij de beoordeling van klaagschriften als bedoeld in art. 552a Sv die opkomen tegen gelegde beslagen op grond van artt. 94 en 94a Sv.

De HR stelt in het overzichtsarrest voorop dat het onderzoek in raadkamer naar aanleiding van een klaagschrift als bedoeld in artt. 552a Sv summier is en geen ruimte biedt voor een grondige beoordeling van de uitkomst van een nog te voeren hoofdzaak en/of ontnemingszaak. Dat neemt niet weg dat de rechtbank een verweer inhoudende dat de inbeslagname naar aanleiding van een rechtshulpverzoek onrechtmatig is geweest niet kan afdoen met de overweging dat de rechter-commissaris reeds een recht-

matigheidstoets heeft toegepast (zie HR 12 oktober 2010, LJN: BN4301).

Het beklag moet op straffe van niet-ontvankelijkheid schriftelijk worden ingediend (zo ook HR 28 september 2010, LJN: BN0012). Op de inhoudelijke behandeling van de beklagprocedure zijn, naast art. 552a Sv, de bepalingen van Eerste Boek Titel 1 afdeling 6 van het Wetboek van Strafvordering, van toepassing, behoudens art. 22 leden 2 en 3. De behandeling vindt in het openbaar plaats, de beschikking wordt in het openbaar uitgesproken en van het onderzoek in raadkamer wordt een proces-verbaal opgemaakt. Niet-naleving van deze voorschriften leidt in beginsel tot nietigheid. Nietigheid wegens het niet in het openbaar uitspreken van de beschikking volgde echter niet in HR 16 november 2010 (LJN: BN8214) waarin de HR deed wat de rechtbank had nagelaten: het openbaar uitspreken van de beschikking. In HR 5 oktober 2010 (LJN: BN2308) en HR 12 oktober 2010 (LJN: BL8796) bleek niet van een openbaar uitgesproken beschikking, maar evenmin van een openbare behandeling zodat de nietigheid van de beschikking hier wel volgde.

Alleen belanghebbenden kunnen een klaagschrift indienen tegen het gelegde beslag, waarbij in het kader van de beoordeling van de ontvankelijkheid van het beklag alleen van belang is of de kla-

ger stelt dat hij belanghebbende/recht-hebbende is en niet of klager dat ook daadwerkelijk is (zie HR 6 januari 2004, NJ 2004, 179, LJN: AN8586). In HR 7 december 2010 (NJ 2010/681, LJN: BO1623) bevestigde de HR de door de rechtbank uitgesproken niet-ontvankelijkheid van klager, wegens het feit dat de in beslag genomen auto via de beslagene uiteindelijk aan de rechthebbende klager was getourneerd; de HR voegde daaraan toe dat het feit dat het klaagschrift kennelijk strekte tot het verkrijgen van een gunstiger uitgangspositie in een civiele procedure die strekt tot schadevergoeding, daar niet aan afdoet. Niet-ontvankelijkheid van het klaagschrift had echter niet mogen volgen bij een in beslag genomen voorwerp dat reeds was teruggegeven aan de rechthebbende en was vernietigd, zonder dat toepassing was gegeven aan art. 116 lid 3 Sv, zo blijkt uit HR 29 maart 2011 (LJN: BPO455, NJ 2011/161).

De rechter is verplicht na te gaan, voordat wordt besloten op het klaagschrift, aan de hand van de aan hem ter beschikking staande gegevens of een ander dan klager als belanghebbende moet worden aangemerkt. In dat geval mag de rechter niet treden in de beoordeling van het klaagschrift zonder die belanghebbende, indien deze bekend of makkelijk traceerbaar is, in de gelegenheid te stellen om te worden gehoord en om desgewenst zelf een klaagschrift in te dienen, zulks dus met aanhouding van de behandeling van het door de klager ingediende klaagschrift. Er kan geen last tot teruggave worden gegeven aan een ander dan degene die het klaagschrift heeft ingediend, ook niet indien de belanghebbende dat verzoekt.

Toetsingscriteria

Bij de inhoudelijke beoordeling van het beklag staat voorop dat ten tijde van de behandeling van het klaagschrift in de raadkamer duidelijk moet zijn wat de juridische grondslag is voor het beslag (art. 94 en/of art. 94a Sv) en dat vervolgens op grond van de aan het desbetreffende artikel verbonden criteria op het beklag wordt besloten, zo vervolgt de HR in het overzichtsarrest. Dat ging bijvoorbeeld fout in HR 28 september 2010

(LJN: BM5112), waarin de rechtbank het beklag tegen een (kennelijk) op grond van art. 94 Sv gelegd beslag op een auto afwees met de overweging dat het niet onwaarschijnlijk was dat deze auto later als wederrechtelijk verkregen voordeel zou worden gekwalificeerd. Wel is het mogelijk om, indien op grond van zowel art. 94 als art. 94a Sv beslag is gelegd, de beoordeling te splitsen, zoals in HR 5 oktober 2010 (LJN: BN2300). Meer voorbeelden van een onjuiste toepassing van criteria in HR 22 februari 2011 (LJN: BO1624) en HR 15 juni 2010 (LJN: BMO797).

Bij de behandeling van een beklag tegen een gelegd beslag op grond van art. 94 Sv dient de rechter te beoordelen of het belang van strafvordering zich tegen teruggave verzet en zo nee, de teruggave te gelasten, tenzij een derde redelijkerwijs als rechthebbende moet worden aangemerkt. In dat laatste geval dient het beklag ongegrond te worden verklaard en kan de teruggave aan de derde worden gelast indien deze zelf eveneens een klaagschrift heeft ingediend. Van een strafvorderlijk belang kan bijvoorbeeld sprake zijn indien het in beslag genomen voorwerp van belang is in het kader van de waarheidsvinding, van belang is om wederrechtelijk verkregen voordeel aan te tonen, of indien niet hoogst waarschijnlijk is dat de strafrechter het voorwerp later verbeurd verklaart of onttrekt aan het verkeer.

Indien het OM reeds heeft besloten dat het belang van strafvordering zich niet meer tegen teruggave verzet, dan dient de rechter niet meer in dat punt te treden. Dat kan van belang zijn indien het beklag wordt ingediend tegen het voornemen van het OM om op grond van art. 116 Sv het in beslag genomen voorwerp terug te geven aan een ander dan de beslagene. In dat voornemen ligt dan reeds besloten dat er geen strafvorderlijk belang is dat zich tegen teruggave verzet. Zie voor een opmerkelijke gang van zaken omtrent teruggave door het OM het arrest van het Gerechtshof Amsterdam van 27 april 2010 (LJN: BM2542) waarin de beslissing van het OM om in beslag genomen goederen terug te geven aan de

beslagene (ondanks dat deze afstand had gedaan van die goederen) om het vervolgens tegen de aanschafwaarde als wederrechtelijk verkregen voordeel te kunnen ontnemen, door het hof als laakbaar werd gekwalificeerd.

Indien een derde een klaagschrift indient tegen gelegd beslag, of indien een klaagschrift wordt ingediend tegen de schriftelijke kennisgeving als bedoeld in art. 116 lid 3 Sv, dan dient de rechter te beoordelen of de derde redelijkerwijs als rechthebbende kan worden aangemerkt en dient hij niet te treden in de beslechting van civiele eigendoms- en bezitskwesties maar zal hij wel civielrechtelijke aspecten mogen betrekken. Zie in dit kader HR 29 juni 2010 (LJN: BM4381) over de ingeroepen derdenbescherming bij koop ter goeder trouw, HR 14 september 2010 (LJN: BM8052) over de uitzonderingsbepaling zoals bedoeld in art. 3:86 lid 3 onder a BW en HR 15 juni 2010 (LJN: BMO797) over het toepassen van een onjuiste maatstaf bij beklag tegen een schriftelijke kennisgeving als bedoeld in art. 116 lid 3 Sv.

Bij de behandeling van een beklag tegen een gelegd beslag op grond van art. 94a Sv dient de rechter ten eerste te onderzoeken of er ten tijde van de inbeslagnamen sprake was van een verdenking van of veroordeling wegens een misdrijf waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd en ten tweede of het hoogst onwaarschijnlijk is dat de strafrechter later aan de verdachte een verplichting tot betaling van een geldboete of tot betaling van wederrechtelijk verkregen voordeel zal opleggen. In geval een derde stelt eigenaar te zijn en een klaagschrift indient dan dient de rechter te beoordelen of het buiten redelijke twijfel is dat de klager als eigenaar van het voorwerp moet worden aangemerkt (zie bijvoorbeeld HR 28 september 2010, LJN: BM5115) en zal de rechter tevens moeten onderzoeken of de situatie zich voordoet zoals omschreven in art. 94a lid 3 of 4 Sv, zo besluit de HR het overzichtsarrest.

Zie voor onjuiste toepassing van de criteria bij conservatoir beslag HR 2 februari 2011 (LJN: BO1624) waarin het hof ten on-

En de Wet versterking positie
slachtoffers is wat ons
betreft te veel een verdrongen kalf;
Hier is ons alternatief...

rechte onderzocht of klager (niet zijnde een derde) redelijkerwijs als rechthebbende kon worden aangemerkt. In HR 28 september 2010 (LJN: BM6164) stelt de HR dat een onderzoek naar de proportionaliteit tussen de hoogte van de waarde van de in beslag genomen goederen en de hoogte van het later eventueel te ontnemen bedrag in principe geen onderdeel is van de toe te passen maatstaf bij conservatoir beslag.

Benadeelde partij

Per 1 januari 2011 is de Wet versterking positie slachtoffers in werking getreden (*Stb.* 2010, 1) waardoor wijzigingen zijn aangebracht in het Wetboek van Strafrecht en Wetboek van Strafvordering aangaande de (rechts)positie van het slachtoffer en/of benadeelde partij binnen het opsporingsonderzoek en het strafproces, de verplichtingen van het OM en de rechter ten opzichte van het slachtoffer en de procedurele vereisten en inhoudelijke criteria die verband hou-

den met de rechten die het slachtoffer en/of benadeelde partij tijdens een strafprocedure kunnen uitoefenen.

In het kader van deze nieuwe wetgeving is bij het ter perse gaan van dit *Advocatenblad* (nog) geen opmerkelijke jurisprudentie gepubliceerd. Wel wordt door de feitenrechters keurig het nieuwe criterium, zoals bedoeld in lid 3 van het aangepaste art. 361 Sv, toegepast bij de beoordeling van de behandeling van de vordering benadeelde partij: indien de behandeling van de vordering benadeelde partij een onevenredige belasting van het strafgeding oplevert, kan de rechtbank bepalen dat de vordering geheel of ten dele niet-ontvankelijk wordt verklaard. Een eerste indruk van de feitenrechtspraak laat zien dat dit nieuwe criterium schijnbaar niet tot geheel andere uitkomsten leidt dan bij de behandeling van de vordering van de benadeelde partij op grond van het oude criterium waar bij de niet eenvoudige aard van de vordering tot gehele of gedeeltelijke niet-ontvankelijkheid kon leiden (zie

bijvoorbeeld Gerechtshof Leeuwarden 28 januari 2011, LJN: BP2694; Rechtbank Rotterdam 24 maart 2011, LJN: BP9046; Rechtbank Arnhem 8 april 2011, LJN: BQ0587, Rechtbank Den Bosch 21 februari 2011, LJN: BP5068).

Een arrest gewezen op grond van de oude wetgeving, maar ook relevant in het kader van de nieuwe wetgeving, is HR 23 november 2010 (LJN: BM9405) waarin de HR overweegt dat een verdachte kan worden veroordeeld in de kosten die de benadeelde partij heeft moeten maken ten behoeve van de voeging van het strafproces, ook al wordt die benadeelde partij in haar gehele vordering niet-ontvankelijk verklaard. Volgt in een dergelijk geval een kostenveroordeling voor de verdachte, dan dient de feitenrechter dit echter wel nader te motiveren.

De beslissing van de rechter op de vordering benadeelde partij moet op grond van art. 361 lid 4 Sv met redenen omkleed zijn. In HR 12 april 2011 (LJN: BP4607) leidde een motiveringsgebrek tot terugverwijzing voor wat betreft de vordering benadeelde partij nu het hof, in tegenstelling tot de rechtbank, maar een deel van de gevorderde immateriële schade had toegewezen zonder te motiveren hoe het tot deze afwijkende beslissing was gekomen. In HR 15 februari 2011 (LJN: BP0095) liet het hof na inzicht te geven welke opgevoerde schade als rechtstreekse schade in de zin van art. 51a lid 1 Sv (oud) was aangemerkt, zodat ook hier terugverwijzing volgde.

Bewijsrecht

Verklaring verdachte en zwijgrecht

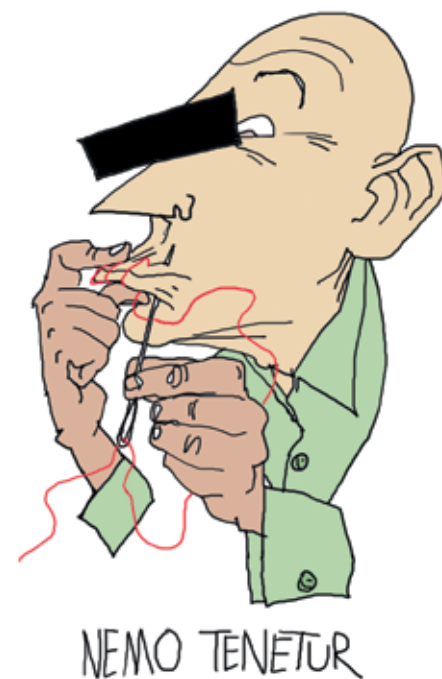
Het nemo tenetur-beginsel staat centraal in HR 21 december 2010, LJN: BLO666, *NbSr* 2011, 49. Daar handelt het over een klaagschrift tegen inbeslagneming van (interne) documenten die op basis van artt. 18 en 19 WED worden gevorderd naar aanleiding van een bedrijfsongeval. Klaagster wijst erop dat haar interne rapport op verzoek van de Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond (DCMR) onder

verwijzing (door DCMR) naar een strafrechtelijk gesanctioneerde plicht door klaagster reeds aan DCMR is gezonden en dat dit rapport gelet daarop niet meer strafrechtelijk kan worden gebruikt (Vgl. Saunders, NJ 1997, 699). De rechtbank concludeert dat de beide door de OvJ gevorderde documenten afhankelijk zijn van het wilsbesluit van klaagster, zodat van haar niet kan worden verlangd dat zij deze documenten uitlevert, met name nu het gaat om documenten die betrekking hebben op het feit waarvoor klaagster thans wordt vervolgd. Naar aanleiding van het cassatieberoep van het OM oordeelt de HR dat de rechtbank een onjuiste maatstaf heeft aangelegd. Daarna volgen twee klinkende, maar bij eerste (en helaas ook verdere) lezing vrij onbegrijpelijke volzinnen: ‘Beslissend voor de vraag of het nemo teneturbeginsel is geschonden, is immers of het gebruik tot het bewijs van een al dan niet in een document vervatte verklaring van de verdachte in een strafzaak zijn recht om te zwijgen en daarmee zijn recht om zichzelf niet te belasten van zijn betekenis zou ontdoen. Het antwoord op deze vraag hangt af van de aard van de in het document vervatte verklaring, waarbij de omstandigheid dat de verdachte de verklaring zelf heeft vervaardigd, niet beslissend is.’ Kennelijk bedoelt de HR hier aan te sluiten bij meer recente jurisprudentie van het EHRM (zoals bij de uitspraak in O’Halloran & Francis, NJ 2008, 25), waaruit blijkt dat de vraag of iets van de wil van de verdachte (on)afhankelijk is, niet meer doorslaggevend is voor de vraag of het nemo teneturbeginsel is geschonden.

Feiten van algemene bekendheid en eigen waarneming

Feiten van algemene bekendheid behoeven op grond van art. 339 lid 2 Sv geen bewijs: zie in dat kader HR 2 november 2010, LJN: BN6787 (feit van algemene bekendheid dat gebruik van morfine, codeïne en cocaïne de rijvaardigheid kan verminderen). Geconfronteerd met een tenlastelegging waarin de afkorting A.C.A.B. voorkwam (in de context van belediging van een ambtenaar in functie), dacht het Gerechtshof Amsterdam dat kunnen volstaan met de opmerking dat

het algemeen bekend is bij het publiek dat de afkorting staat voor *All Cops Are Bastards*. Met betrekking tot de door verdediging bepleite vrijspraak oordeelde het hof vervolgens dat het hof ‘heeft vernomen’ dat het googelen van de afkorting in combinatie met het woord *cop* een veelvoud (circa 19.000) aan treffers geeft. ‘Nu onder een substantieel deel van het publiek bekend is dat de afkorting A.C.A.B. *All Cops Are Bastards* betekent, heeft deze afkorting daarom als feit van algemene bekendheid te gelden,’ aldus het hof. Dat oordeel kan in de visie van de HR (terecht) geen genade vinden (HR 11 januari 2011, LJN: BPO291, NJ 2011, 116, *NbSr* 2011, 79). De HR wijst er allereerst op dat feiten van algemene bekendheid (inderdaad) geen bewijs behoeven en dat geen rechtsregel ertoe dwingt een algemeen bekend gegeven bij het onderzoek ter zitting ter sprake te brengen, tenzij niet zonder meer duidelijk is of het gaat om een algemeen bekend gegeven. Daarmee wordt voorkomen dat de rechter zijn beslissing doet steunen op mededelingen/waarnemingen die de rechter buiten het geding ter kennis zijn gekomen en waarvan de overige procespartijen onkundig zijn gebleven, zodat zij niet in staat zijn geweest zich daarover uit te laten. Indien vervolgens een (uitdrukkelijk) onderbouwd standpunt wordt ingenomen dat het niet om een feit van algemene bekendheid gaat, dient de rechter daar ex art. 359 lid 2 Sv op te responderen (in geval van afwijking van dat standpunt). De HR concludeert vervolgens dat het hof kennelijk niet zonder meer duidelijk was dat het een feit van algemene bekendheid was dat A.C.A.B. de hiervoor bedoelde betekenis heeft, en dat het hof zich kennelijk – en ten onrechte – buiten de terechtzitting om heeft laten voorlichten (het hof ‘heeft vernomen dat’). De HR wijst er voorts fijntjes op dat het wel moet gaan om een feit dat in Nederland van algemene bekendheid is, zodat het aantal ‘hits’ bij het googelen als zodanig niet zonder meer redengevend is. Volgt terugwijzing naar het Gerechtshof Den Haag, welk wellicht – in het licht van alle publiciteit die dit arrest genoten heeft – kan concluderen dat het inmiddels een feit van algemene bekendheid is waar de afkorting voor staat.

Vormverzuimen art. 359a Sv

Een niet onbelangrijk aantal zaken dat sinds mei 2010 door de HR is geweest, betreft de gevolgen van diens Salduz-jurisprudentie. In HR 30 juni 2009, LJN: BH3079, NJ 2009, 349 wees de HR er reeds op dat indien een aangehouden verdachte niet binnen redelijke grenzen de gelegenheid is geboden om voorafgaand aan het eerste verhoor een advocaat te raadplegen, dit in beginsel een vormverzuim als bedoeld in art. 359a Sv oplevert, dat (in de regel) dient te leiden tot uitsluiting van het bewijs van de verklaring(en) die de verdachte heeft afgelegd voordat hij een advocaat kon raadplegen (vgl. o.a. HR 1 juni 2010, LJN: BM6231, *NbSr* 2010, 244; HR 5 oktober 2010, LJN: BN1705; HR 12 oktober 2010, LJN: BN2352, *NbSr* 2010, 349; HR 8 februari 2010, LJN: BO9838). Dat geldt ook voor bewijs dat is verkregen als rechtstreeks gevolg van een zodanige verklaring. In HR 21 december 2010, LJN: BN9293 voegt de HR daar zekerheidshalve aan toe dat een verklaring die tot stand is gekomen in strijd met art. 6 EVRM ook niet voor het bewijs kan worden gebezigd, indien de verdachte, na een advocaat te hebben geraadpleegd, een verklaring heeft afgelegd van dezelfde inhoud en/of strekking. Voor een minderjarige verdachte komt daarbij dat deze tijdens zijn verhoor recht heeft

op bijstand van een raadsman of andere vertrouwenspersoon. De verwerping van een Salduz-verweer met de constatering dat de verdachte op zijn zwijgrecht is gewezen en het dossier ook overigens voldoende bewijs bevat, is dan onvoldoende: zie HR 21 december 2010, LJN: BO1576. De verwerping van een Salduz-verweer met de mededeling dat 'de verdachte terdege op zijn zwijgrecht is gewezen en bovendien – gezien zijn strafrechtelijk verleden – geacht moet worden op de hoogte te zijn van zijn processuele rechten als verdachte' volstaat (geheel terecht) evenmin (HR 25 januari 2011, LJN: BO6696). Zie omtrent het recht op rechtsbijstand voorafgaand aan/tijdens het politieverhoor ook Brusco tegen Frankrijk, EHRM 14 oktober 2010, *NbSr* 2010, 307.

Opmerkelijk is het arrest van het Gerechtshof Amsterdam dat ter discussie staat in HR 23 november 2010, LJN: BN9187. Daarin werd door de verdediging een verweer gevoerd betreffende de onrechtmatigheid van de gebruikte spiegelconfrontatie(s). Het hof bezigde de resultaten daarvan voor het bewijs, maar reageerde niet op het onrechtmatigheidsverweer, kennelijk vanuit de gedachte dat een dergelijk beantwoording achterwege kan blijven indien het desbetreffende bewijsmiddel niet het enige bewijsmiddel is waaruit de betrokkenheid van de verdachte naar voren komt. Ten onrechte, aldus de HR: het hof had, gelet op het gevoerde verweer, moeten beoordelen of sprake was van een vormverzuim en zo ja, of daaraan bewijsuitsluiting diende te worden verbonden. Daarbij dient overigens, indien het hof het verweer verwerpt, duidelijk te worden waarom dat het geval is: hetzij omdat het aangevoerde niet aanneemelijk wordt geacht, hetzij omdat het aangevoerde het optreden niet onrechtmatig doet zijn (zie HR 29 juni 2010, LJN: BM0289), hetzij omdat de onrechtmatigheid niet tot het bepleite gevolg kan leiden (zie hierna). Zie omtrent de (on)rechtmatigheid van fotoconfrontaties ook HR 29 juni 2010, LJN: BM 0289, *NbSr* 2010, 315. Daar bepaalde de HR dat sprake kan zijn van een onrechtmatige fotoconfrontatie indien de gang van zaken onverenigbaar is met een eerlijke

procesvoering. Daarvan kan sprake zijn indien de gevolgde werkwijze strekt tot beïnvloeding van personen met het oog op door deze af te leggen verklaringen. Een rechter behoort op een dergelijk verweer te responderen, aldus de HR.

De aard en omvang van de rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van onderzoekshandelingen die in het buitenland hebben plaatsgevonden, staan centraal in HR 5 oktober 2010, LJN: BL5629, *NbSr* 2010, 344. Daarbij hangt het ervan af onder wiens verantwoordelijkheid die handelingen hebben plaatsgevonden: indien zij plaatsvonden onder verantwoordelijkheid van de buitenlandse autoriteiten, is de taak van de Nederlandse strafrechter beperkt tot het waarborgen dat de wijze waarop de resultaten in het de strafzaak tegen de verdachte gebruikt worden geen inbreuk maakt op zijn recht op een eerlijk proces. Bij handelingen onder verantwoordelijkheid van de Nederlandse autoriteiten dient de Nederlandse strafrechter te onderzoeken of de Nederlandse rechtsregels die dat optreden normeren, zijn nageleefd.

HR 21 december 2010, LJN: BL7688, *NbSr* 2011, 48 handelt om een vordering ex art. 126nd Sv: in dit geval ging het om een diefstal die te zien zou zijn op videobeelden van een supermarkt. Conform goed gebruik ging de betrokken verbalisant naar de supermarkt, verzocht een kopietje van de beelden te branden op een CD-rom en nam die vervolgens in beslag. De verdediging wijst er vervolgens op dat het hier feitelijk gaat (althans had behoren te gaan) om een vordering ex art. 126nd Sv en aldus sprake is van onrechtmatig handelen. Het hof concludeert dat het niet gaat om art. 126nd Sv maar eenvoudigweg om inbeslagname van daarvoor vatbare voorwerpen, die vrijwillig door de supermarkt zijn afgestaan. Ware dat anders, dan vloeit daar overigens geen bloed uit, aldus het hof: verdachte is immers niet rechtstreeks in zijn verdediging geschaad. In het eerste wordt het hof door de HR gecorrigeerd; in het tweede niet. Het gaat inderdaad – althans: het had moeten gaan – om een vordering ex art. 126nd Sv, aldus de HR. Het (vragen om medewerking aan

het) op vrijwillige basis verstrekken van dergelijke gegevens is volgens de wetsgeschiedenis (dan) niet toegestaan. Maar omdat het betoog niet de gevolgtrekking kan wettigen dat door het optreden van de politie een belangrijk voorschrift in aanzienlijke mate is geschonden, heeft het hof het gevoerde verweer terecht verworpen. Privacy – een kernbegrip in deze informatiemaatschappij – is een relatief begrip. Normconform optreden door opsporingsambtenaren (daarmee) kennelijk ook. Zie eerder omtrent art. 126nd Sv HR 23 maart 2010, LJN: BK6331, *NbSr* 2010, 162.

Dwangmiddelen

Fouillering

Een dwangmiddel is pas echt een dwangmiddel indien het tegen de wil van de verdachte of betrokkene wordt ingezet. Het komt regelmatig voor dat er toestemming wordt verleend voor toepassing van het dwangmiddel. Zo kan een bewoner toestemming geven binnen treden of te doorzoeken en voor het onderzoek aan lichaam en kleding kan toestemming worden verleend. Dat kan bijvoorbeeld bij betreden van een voetbalstadion, maar ook bij een festivalterrein voor het bezoeken van een *dance* feest. Die laatste situatie deed zich volgens het Gerechtshof Amsterdam voor in de uitspraak van 6 december 2010, LJN: BO6674. Tijdens een fouillering bij festival *Loveland* trof een particuliere beveiligster bij een bezoeker verdovende middelen aan in haar beha. De verdediging voerde het verweer dat de drugs onrechtmatig waren verkregen, want door middel van een fouillering door een particuliere beveiligster. Ook zou de instemming met de fouillering zich niet hebben uitgestrekt tot het zoeken in de beha van de bezoeker. Het hof oordeelde dat de aangetroffen middelen niet van het bewijs behoeften te worden uitgesloten. Niet alleen golden de in het Wetboek van Strafvordering vervatte normering met betrekking tot het onderzoek aan kleding en lichaam niet voor de particuliere beveiliging, de bezoeker had zich ook vrijwillig aan de fouillering onderworpen.

Kritisch was de HR over de in het kader van de 100 procent controle uitgevoerde lijfsvisitatie (Hoge Raad 21 december 2010, LJN: BM6857). Bij een vrouw die net uit Suriname was aangekomen, werd een controle uitgevoerd waarbij in haar ondergoed verdoevende middelen werden aangetroffen. De controle werd uitgevoerd op basis van art. 17 van de (oude) Douanewet, door medewerkers van de Douane. De rechtbank had de vrouw in eerste aanleg al vrijgesproken omdat men vond dat alleen het Wetboek van Strafvordering de grondslag kon vormen voor het toegepaste dwangmiddel. De lijfsvisitatie had moeten worden gebaseerd op art. 56 Sv en dus uitgevoerd dienen te worden op last van een (hulp)officier van justitie. Volgens het hof, en later in cassatie ook de A-G, bood art. 17 van de Douanewet wel voldoende grondslag om onderzoek aan lichaam en kleding te doen. De HR casseerde echter en baseerde zich daarbij op de wetsgeschiedenis. In cassatie was de nieuwe Algemene douanewet van kracht geworden. In de memorie van toelichting bij die wet werd nu juist uitgelegd dat het doel van de nieuwe wettelijke regeling onder meer was om de nieuwe Douanewet in overeenstemming te brengen met artt. 10 en 11 Grondwet en art. 8 EVRM. De oude re-

geling voldeed daar blijkbaar niet aan en dus bood deze onvoldoende grondslag voor toepassing van het dwangmiddel 'lijfsvisitatie'.

In de zaak met LJN: BN4163 van 12 oktober 2010 kwam de HR met duidelijkheid omtrent de vraag of een door de verdachte bij zich gedragen tas ook mocht worden doorzocht in het kader van de insluitingsfouillering (art. 9 Politiewet). De strekking en totstandkomingsgeschiedenis van deze bepaling (veiligheid) brachten met zich dat onder het aftasten en doorzoeken van kleding mede diende te worden begrepen een onderzoek van voorwerpen die de ingeslotene bij zich droeg of met zich voerde.

Telefoontap

Ook dit jaar weer enkele arresten over de problematiek van de geheimhoudersgesprekken (tapgesprekken tussen verdachte en diens advocaat die opduiken in het dossier, i.s.m. regeling 126aa lid 2 jo. 218 Sv). Het Gerechtshof Den Bosch wees een mooi arrest in een gevoelige zaak, waarbij een A-G werd verdacht van ambtelijke corruptie (Gerechtshof den Bosch 4 juni 2010, LJN: BM6781, met name de overwegingen B 1.5 e.v.). In dit arrest zet het hof de regeling en de belangen nog eens goed op een rij. Daarbij wordt overigens niet alleen ingegaan op de kwestie van de geheimhoudersgesprekken, maar ook die van de geheimhoudersstukken (art. 98 jo. 218 Sv). Ook in deze zaak doen weer geheimhoudersgesprekken op in het dossier. De verdediging verzocht het hof het OM niet-ontvankelijk te verklaren. Dat verweer strandde omdat niet bleek van een doelbewuste schending. Voorts koppelde het hof de schending van de regeling aan de vraag of er nog onderzoek was verricht naar de informatie die uit de bewuste gesprekken was verkregen. Dat was niet het geval. Ook nam het hof in overweging dat de regeling ter vernietiging in de praktijk erg moeilijk uitvoerbaar was. Het hof besloot uiteindelijk tot strafvermindering.

Uitvoerig over de problematiek van de geheimhoudersgesprekken is ook HR 28 september 2010, LJN: BM6656. Daar had de verdachte echter nagelaten om de gesprekken te duiden die onder het

verschoningsrecht zouden moeten vallen. Niet vastgesteld kon dus worden dat inbreuk was gemaakt op zijn rechten. Zie voorts de Rechtbank Rotterdam 25 oktober 2010, LJN: BO1687.

Veel ophef veroorzaakte de Haarlemse strafzaak tegen twee (inmiddels ex-)medewerkers van de AIVD. Deze werden ervan beschuldigd staatsgeheimen te hebben gelekt naar *De Telegraaf*. In het opsporingsonderzoek door de AIVD werd bij de betrokken journalist een telefoontap geplaatst. De rechtbank overwoog in die zaak dat het in beginsel niet aan de rechter is om de rechtmatigheid van de werkwijze van de veiligheidsdiensten te toetsen. Maar van dat beginsel kan worden afgeweken bij concrete aanwijzingen dat er iets niet in de haak is. En dat was in deze zaak het geval. *De Telegraaf* had eerder namelijk een klacht ingediend tegen de AIVD wegens het plaatsen van de telefoontap bij hun journalist. Die klacht was in een onderzoek door de Commissie van Toezicht voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten gegrond verklaard.

De rechtbank overwoog vervolgens dat een vrije pers een noodzakelijke voorwaarde is voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Algemeen aanvaard is inmiddels het recht van journalisten hun bronnen geheim te houden, uitzonderlijke omstandigheden – waarvan in deze zaak niet is gebleken – daargelaten. Het bewust ondergraven van dit recht door het onrechtmatig af luisteren van door de journalist gevoerde telefoongesprekken, met als enig doel het achterhalen van de bron, is dermate in strijd met het recht dat ook de bron zelf een beroep toekomt op de onrechtmatigheid van het daardoor verkregen bewijsmateriaal.

Al het verdere bewijs dat naar aanleiding van de bewuste tap werd verkregen (onder andere informatie na een observatie en een doorzoeking) werd eveneens uitgesloten. De verdachten werden vervolgens wegens gebrek aan (overig) bewijs vrijgesproken (Rechtbank Haarlem 14 juli 2010, LJN: BN1191 en BN1195).

Observatie en doorzoeking

In een tijdperk waarin de burger steeds meer lijkt te accepteren dat in het kader

van rechtshandhaving camera's mogen worden ingezet in het publieke domein, wees de HR een arrest waarin werd bepaald dat een observatie die werd uitgevoerd met een statische camera, gericht op een voetbalkooi, zonder dat een volledig beeld van verdachtes leven werd verkregen, geen stelselmatige observatie was (HR 26 oktober 2010, LJN: BN0004). In HR 4 januari 2011, LJN: BM6673 vond een onrechtmatige doorzoeking plaats. Over de geschonden belangen van de verdachte werd daarbij bepaald dat het belang van de verdachte dat het gepleegde feit niet mocht worden ontdekt, niet kon worden aangemerkt als een rechtens te respecteren belang en dus geen nadeel opleverde als bedoeld in art. 359a lid 2 Sv.

DNA

Tegen opname van DNA-materiaal in de DNA-databank kunnen veroordeelden bezwaar aantekenen. Soms met succes, zoals in de uitspraak van de Rechtbank Roermond van 3 november 2010 (LJN: BO2819) wegens het niet-naleven van de in de Wet en in het Besluit DNA-onderzoek in strafzaken gestelde procedureregels. Ook in de uitspraak van de Rechtbank Dordrecht van 26 januari 2011 (LJN: BP4466) werd een bezwaarschrift gegrond verklaard. In dit geval omdat het gepleegde strafbare feit viel onder de door de wetgever genoemde uitzonderingen (feiten waarvoor DNA-materiaal voor opsporing niet van belang kan zijn) en omdat er geen omstandigheden waren waarop recidive kon worden aangenomen. Zie van diezelfde rechtbank een soortgelijke beschikking in LJN: BP3750.

In een uitspraak van de Rechtbank Groningen van 20 oktober 2010, LJN: BO1360, werd eveneens een bezwaarschrift gegrond verklaard. Niet vanwege hiervoor genoemde omstandigheden, maar omdat pas zes jaar na de veroordeling DNA van de veroordeelde voor opname in de databank werd afgenomen. Dat was te lang en strijdig met de beginselen van rechtszekerheid en rechtsgelijkheid.

Opname en verwijdering van DNA-profielen in de DNA-databank worden geregeld in de artt. 16 en 17 van het Besluit DNA-onderzoek in strafzaken. Na

een vrijspraak moet een opgenomen DNA-profiel worden verwijderd. Over de problematiek van het gebruik van profielen die onterecht in de databank bleven zitten, deed het Gerechtshof Arnhem een uitgebreide uitspraak waarbij werd geconcludeerd dat het profiel dat in die zaak als bewijs was gebruikt onterecht in de databank was opgenomen en dus niet had mogen worden gebruikt (uitspraak van 30 juni 2010, LJN: BN0027).

Voorlopige hechtenis

Mag het OM worden ontvangen in hoger beroep als een vordering gevangenhouding is toegewezen door de rechtbank, maar alleen voor de subsidiair opgenomen feiten in de vordering gevangenhouding? Ja, aldus het Gerechtshof Leeuwarden (uitspraak van 12 april 2011, LJN: BQ1148), waarbij aansluiting werd gezocht bij de wetssystematiek (art. 65 lid 1 jo. 78 lid 2 jo. 446 lid 1 Sv).

Op een verzoek om de voorlopige hechtenis in een GGZ-instelling te mogen ondergaan, mag alleen een selectiefunctionaris beslissen; de rechtbank kan slechts een aanwijzing geven in het kader van art. 78 lid 4 Sv, aldus de Rechtbank Den Haag 25 oktober 2010, LJN: BO1666.

Voor de liefhebber is de uitspraak aangaande een bevoegdheidskwestie wanneer zowel rechtbank als hof zich heeft uitgelaten over de voorlopige hechtenis. De Rechtbank Den Haag had de gevangenhouding bevolen. In hoger beroep schorste het hof die gevangenhouding. Maar de verdachte overtrad de voorwaarden en het OM vroeg om opheffing van de schorsing. De vraag was nu wie op dat verzoek moest gaan beslissen. De rechtbank achtte zich bevoegd en nam de beslissing (28 augustus 2010, LJN: BN6260, waarin aansluiting werd gezocht bij een uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam 13 februari 2008, LJN: BD0206 en Melai/Groenhuijsen, aant. 4 onder artikel 82 Sv).

Van meer praktische waarde is de uitspraak van het Gerechtshof Den Haag (9 juli 2010, LJN: BN4694). Daarin schorste het hof het bevel tot eerste verlenging van de gevangenhouding om de tenuitvoerlegging van een reeds opgelegde ge-

vangenisstraf mogelijk te maken. Daarbij werd aansluiting gezocht bij de redenering dat de executie van de vrijheidsstraf (art. 5 lid 1a EVRM) als een minder zware inbreuk op het recht op persoonlijke vrijheid moet worden beschouwd dan de vrijheidsbeneming in het kader van de voorlopige hechtenis (art. 5 lid 1c EVRM).

Art. 66a Sv regelt de mogelijkheid voor het OM om bij termijnverzuim in de voorlopige hechtenis alsnog snel gevangenneming te kunnen vorderen van een nog niet in vrijheid gestelde verdachte. Maar herstel is niet meer mogelijk als dat verzoek veel later wordt ingediend. Om die reden verklaarde het Gerechtshof Leeuwarden het door de A-G ingediende verzoek ex art. 66a Sv niet-ontvankelijk. Het termijnverloop bedroeg ruim drie weken (Gerechtshof Leeuwarden 15 juni 2010, LJN: BM

Getuigenverzoeken

Op verzoeken om getuigen te mogen horen, zijn de bekende twee criteria van toepassing: noodzakelijkheid of verdedigingsbelang. Ook de afgelopen periode ging het nogal eens fout met het toepassen van het juiste criterium, of werd niet duidelijk welk criterium de rechter hanteerde toen hij het verzoek om getuigen te mogen horen, afwees (HR 25 mei 2010, LJN: BL9018; HR 26 oktober 2010, LJN: BO1726). Ook kwam het weer voor dat op een verzoek om getuigen te mogen horen simpelweg geen beslissing werd genomen. Dat leidde ook nu weer tot de nietigheid van het onderzoek ter terechtzitting (HR 4 januari 2011, LJN: BO3395; HR 11 januari 2011, LJN: BO1585 – waarin overigens op een ander verzoek ook nog het verkeerde criterium werd gehanteerd – en HR 25 januari 2011, LJN: BN4133).

Een andere, op zich geldige grond om een verzoek tot het horen van een getuige af te wijzen, is de omstandigheid dat het niet aannemelijk is dat de getuige binnen aanvaardbare termijn ter terecht-

zitting zal verschijnen. Maar dan moet wel de nodige moeite worden gedaan de getuige ook te vinden. Vergeefse oproeping bij de rechter-commissaris wilde nog niet zeggen dat daarmee ook vaststond dat de getuige niet voor de zitting kon worden opgeroepen (HR 15 februari 2011, LJN: BN9173).

De kwestie van oproepen van getuigen en de vraag wanneer het eigen belang van de getuige dient te prevaleren, staat centraal in HR 6 juli 2010, LJN: BL9001, *NbSr* 2010, 315. De rechter mag van het oproepen van een niet-verschienen getuige afzien, indien het gegronde vermoeden bestaat dat diens gezondheid of welzijn door het afleggen van de verklaring in gevaar wordt gebracht en dat dit gevaar zwaarder weegt dan

het belang om de getuige ter zitting te kunnen ondervragen. Die vraag dient te worden beantwoord tegen de achtergrond van het recht van de verdachte op een eerlijk proces. Daaruit volgt dat de rechter zijn oordeel zal moeten motiveren aan de hand van concrete feiten en omstandigheden. De algemene notie dat herhaalde ondervraging voor het minderjarige slachtoffer opnieuw een traumatische ervaring zou (kunnen) opleveren, is daartoe niet voldoende, ook niet indien de feitenrechter compensatie heeft geboden voor het niet kunnen ondervragen. Zie ook HR 6 juli 2010, *NJ* 2010, 510, *NbSr* 2010, 317.

In het standaardarrest over de appelschriftuur (HR 19 juni 2007, *NJ* 2007, 626) is uiteengezet dat onder bepaalde om-

standigheden toepassing van het noodzaakcriterium praktisch gelijk wordt gesteld met het verdedigingscriterium. Omstandigheden waarbij dat het geval is, zijn nieuwe ontwikkelingen na verloop van de termijn voor het indienen van een appelschriftuur of het niet tijdig uitwerken van het vonnis. Maar die gelijkheid komt te vervallen als voor de eerste zitting bij het hof op die omstandigheden nog geen beroep wordt gedaan, maar, zoals in deze zaak, pas na aanhouding bij de volgende zitting. De HR stelt nu duidelijk dat zodra de omstandigheden zich voordoen waarbij er gelijkheid zou moeten bestaan bij toepassing van de criteria, de verdediging daarop direct een gemotiveerd beroep moet doen, uiterlijk op de eerste zitting (HR 7 december 2010, LJN: BN2370).

Bij hernieuwde aanvang van het onderzoek ter zitting blijven beslissingen omtrent het horen van getuigen en deskundigen van kracht ex art. 322 lid 4 Sv. Onder die beslissingen valt ook het geval dat een getuige of deskundige was gehoord op een eerdere zitting, zo stelde de HR in zijn uitspraak van 26 oktober 2010, LJN: BM4310. Hieruit volgde dat het gerecht in gewijzigde samenstelling na schorsing niet gehouden was enige beslissing te nemen omtrent het opnieuw horen van een reeds op de eerdere terechtzitting gehoorde getuigen. Daartoe stond de weg open die art. 328 jo. 315 Sv biedt: een nieuw verzoek ter zitting, maar dan wel via het noodzakelijkheidscriterium.

(advertenties)

De Horeca Opkoper

Snel, discreet en tegen een goede prijs.

- *wij rekenen direct met u af*
- *tegen een goede prijs*
- *desgewenst bezemschoon*

Bel ons... (0355) 880 883

www.dehorecaopkoper.nl

Tevens online veiling applicatie, marketing direct op de horeca

RAZA ADVOCATEN

RAZA Advocaten is een jong en groeiend kantoor gevestigd aan de Boompjes 404. Het kantoor is in verband met uitbreiding en versterking van haar team op zoek naar een advocaatmedewerker die zich richt op de algemene praktijk. Ons kantoor wordt gekenmerkt door cliëntgerichtheid, enthousiasme en een informele, plezierige maar tegelijkertijd ook zakelijke sfeer.

Geïnteresseerd?

Solliciteer dan voor 31 juli 2011! Sollicitaties kunnen worden verzonden naar: E: solliciteren@razaadvocaten.nl OF

RAZA Advocaten, t.a.v. mr. H. Raza, Postbus 4130, 3006 AC Rotterdam
Tel: 010 476 30 17, www.RazaAdvocaten.nl

Jebbink Soeteman advocaten **zoekt**

Een bevoegen advocaat-medewerker strafrecht met sterk juridisch inzicht.

Reacties aan mr. W.H. Jebbink
per post: Herengracht 491 | 1017 BT Amsterdam
per mail: Jebbink@jsadvocaten.nl

Let op: Jebbink Soeteman advocaten verhuist per 1 juli naar Singel 362 | 1016 AH Amsterdam

www.jebbinksoeteman.nl

W I G G E R S □ A D V O C A T E N

is in verband met het vertrek van een advocaat-medewerker per direct op zoek naar een

gevorderde advocaat-stagiaire / medewerker.

Affiniteit met het personen- en familierecht is een pré.

Sollicitatiebrieven, voorzien van curriculum vitae, zijn binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie te richten aan:

WIGGERS □ ADVOCATEN,

Postbus 340, 7200 AH Zutphen t.a.v. mr M.H. Hogeman.

www.wiggersadvocaten.nl

Advocaten/juristencombinatie gevestigd op een historische locatie te Rotterdam in het Witte Huis, zoekt:

ERVAREN ADVOCAAT

om op basis van kostendeling (zonder personeel) samen de praktijk uit te oefenen.

sfeer en overleg zijn belangrijk, de kosten ook: de Rotterdamse aanpak.

Heb je belangstelling, neem contact op met Peter Nuijten 010-4601460.

CODEX MULDER BV advocaten

Codex Mulder advocaten is een toonaangevend kleinschalig advocatenkantoor

gespecialiseerd in:

- Internationale handel & logistiek
- Vervoer overzee en andere modaliteiten
- Verzekerings- en aansprakelijkheidsrecht

Wij zoeken:

- 1. een gevorderde advocaat stagiaire (m/v)** met afgeronde beroepsopleiding
- 2. een beginnende advocaat medewerker (m/v)** met enkele jaren ervaring

- Ruime proceservaring is een vereiste
- Kennis van boek 8 is een pré.

Reacties kunt u richten aan:

Codex Mulder advocaten

t.a.v. mr H.R. Postma

De Lairesestraat 150

1075 HL Amsterdam

Hinno.Postma@codexmulder.com

www.codexmulder.com

VAN DER WOUDE GASE ADVOCATEN

Zoekt in verband met uitbreiding van de praktijk voor ons kantoor te Almere

een advocaat- medewerker(st)er/ (gevorderde) stagiaire

met belangstelling voor het personen- en familierecht, het strafrecht en/of de algemene praktijk

Inlichtingen en sollicitaties

binnen 14 dagen bij:

Mr H. Gase

Postbus 10270

1301 AG ALMERE

036 – 54 82 400

www.woudegase.nl

info@woudegase.nl

Eiswijziging in appel?

De eiswijziging in appel (art. 130 lid 1 jo. 353 lid 1 Rv) is geen rustig bezit meer.

Marianne Valk
advocaat te Amsterdam¹

De regeling omtrent eiswijziging in appel leek duidelijk. Op de voet van art. 130 lid 1 jo. 353 lid 1 Rv kan eiser zijn eis of de gronden daarvan wijzigen.² Deze mogelijkheid wordt begrensd door de eisen van een goede procesorde. De wederpartij kan bezwaar maken tegen een eiswijziging als zij vindt dat die grens overschreden wordt. De rechter kan die grens ook ambtshalve bewaken. De mogelijkheid tot eiswijziging bestaat in beginsel tot aan het wijzen van eindarrest. Met de arresten van de Hoge Raad van 20 juni 2008³ en 19 juni 2009⁴ is het uiterste moment voor een eiswijziging in appel echter ver naar voren gehaald. Deze zogeheten Juni-arresten geven dan ook aanleiding stil te staan bij de vraag: wat is de huidige stand van zaken omtrent eiswijziging in appel?

Juni-arresten

Uit het eerste Juni-arrest volgt dat de HR een uitbreiding van feitelijke stellingen die door oorspronkelijk eiser aan zijn vordering ten grondslag worden gelegd (nova),⁵ als een eiswijziging beschouwt. Een dergelijke wijziging – ook als deze niet als grief kwalificeerbaar is, zo volgt een jaar later uit het tweede Juni-arrest – is onderworpen aan de in beginsel strakke twee-conclusieregel van art. 347 lid 1 Rv. De rechter behoort in beginsel niet te letten op grieven die later dan in de memorie van grieven of antwoord worden aange-

voerd. Nova mogen daarom in beginsel niet later dan in de memorie van grieven of antwoord worden aangevoerd.

In het tweede Juni-arrest overwoog de HR dat een verandering van eis als grief kwalificeert indien toewijzing van de gewijzigde eis zou noodzaken tot aanpassing van het dictum – en daarmee vernietiging – van het bestreden vonnis.⁶ Ook hiervoor geldt de in beginsel strakke twee-conclusieregel van art. 347 lid 1 Rv, zodat ook een dergelijke eiswijziging in beginsel niet later dan in de memorie van grieven of antwoord kan plaatsvinden.

Zodoende is nu iedere eiswijziging, als deze een novum of een grief inhoudt, onderworpen aan de in beginsel strakke twee-conclusieregel van art. 347 lid 1 Rv. De memorie van grieven of antwoord is daarmee nu *de facto* het uiterste moment voor een eiswijziging.⁷

Tenzij...

Op deze regel bestaan (uiteraard) uitzonderingen. Ten eerste kan een tardieve grief, in het geval van ondubbelzinnige toestemming van de wederpartij, (alsnog) onderdeel worden van de rechtsstrijd.⁸ Van deze ondubbelzinnige toestemming is al sprake als de wederpartij op de nieuwe grief ingaat zonder bezwaar te maken tegen het tijdstip waarop deze is opgeworpen.⁹

De tweede uitzondering: de grief kón redelijkerwijs niet eerder naar voren wor-

den gebracht. Sinds het tweede Juni-arrest geldt dat een eiswijziging (in de door de HR daaraan gegeven zin) na memorie van grieven of antwoord toelaatbaar kan zijn als daarmee aanpassing aan feiten of omstandigheden wordt beoogd die pas na memorie van grieven of antwoord zijn voorgevallen; ook dient de eiswijziging ertoe te strekken dat wordt voorkomen dat het geschil aan de hand van inmiddels achterhaalde of onjuist gebleken feiten zou worden beslist of dat een nieuwe procedure zou moeten worden gevoerd waarin het geschil alsnog aan de hand van de juiste en volledige gegevens zou kunnen worden beslist.¹⁰

Tot slot kan de bijzondere aard van de procedure meebrengen dat een eiswijziging na memorie van grieven of antwoord toelaatbaar is. Daarbij valt te denken aan alimentatiezaken,¹¹ waar te allen tijde wijziging van de alimentatie, zelfs met terugwerkende kracht, kan worden verzocht.¹² De toelaatbaarheid blijft ook getoetst worden aan de eisen van een goede procesorde.¹³

Wat is nu dus de huidige stand van zaken omtrent eiswijziging in appel? Een eiswijziging kan in beginsel niet later plaatsvinden dan in de memorie van grieven of antwoord. Dus als u nu art. 130 lid 1 jo. 353 lid 1 Rv leest, weet u op grond van het voorgaande: er staat niet wat er staat!

¹ Advocaat bij Van Doorne N.V. te Amsterdam.

² Onder 'eiswijziging' wordt in dit verband geen eisvermindering verstaan, nu deze op de voet van art. 129 jo. 353 lid 1 Rv tot aan de einduitspraak mogelijk blijft.

³ NJ 2009, 21 m.nt. HJS en JMM (Willemssen/NOM).

⁴ NJ 2010, 154 m.nt. HJS en JBPR 2009, 39 m.nt. Van der Wiel.

⁵ HR 20 juni 2008, NJ 2009, 21 m.nt. HJS en JMM (Willemssen/NOM).

⁶ Zie voor de inhoud van het begrip 'grief' voordien HR 5 december 2003, NJ 2004, 76 en HR 3 februari 2006, NJ 2006, 120.

⁷ Of een eiswijziging toelaatbaar is, wordt primair beoordeeld in het licht van de herkansings- en herstelfunctie van het appel. Slechts bij strijd met de goede procesorde is een eiswijziging ontoelaatbaar.

⁸ HR 11 november 1983, NJ 1984, 298 (kopje), RvdW 1983, 194 (volledige tekst) (Broere/Olivetti).

⁹ HR 15 oktober 1999, NJ 2000, 21 m.nt. PAS. Zie ook HR 23 september 2005, NJ 2006, 471. Zie voorts Asser Procesrecht/Bakels, Hammerstein & Wesseling-Van Gent 4 2009, nr. 108.

¹⁰ HR 19 juni 2009, NJ 2010, 154 m.nt. HJS en JBPR 2009, 39 m.nt. Van der Wiel.

¹¹ Vgl. o.m. HR 22 februari 2008, NJ 2008, 124 en HR 20 maart 2009, RvdW 2009, 437. De wederpartij moet uiteraard wel gelegenheid krijgen zich tegen de nieuwe grief te verweren. Zie ook in faillissementsrechtelijke zaken HR 26 april 1991, NJ 1992, 406 en HR 11 juli 2008, NJ 2008, 404.

¹² In het geval van art. 1:401 lid 1 BW.

¹³ HR 19 juni 2009, NJ 2010, 154 m.nt. HJS en JBPR 2009, 39 m.nt. Van der Wiel. Zie ook HR 12 mei 2006, NJ 2006, 493 en L. Lieverse, 'Eiswijziging in appel,' in: Tijdschrift voor de Procespraktijk, 2009-4, pp. 100 e.v.

Meer dan *Spielerei*

LinkedIn zit in de lift. Dat kan weinigen ontgaan zijn na de miljardenbeursgang van dit Amerikaanse bedrijf. Maar wat kan en moet de advocatuur met dit zakelijke online netwerk?

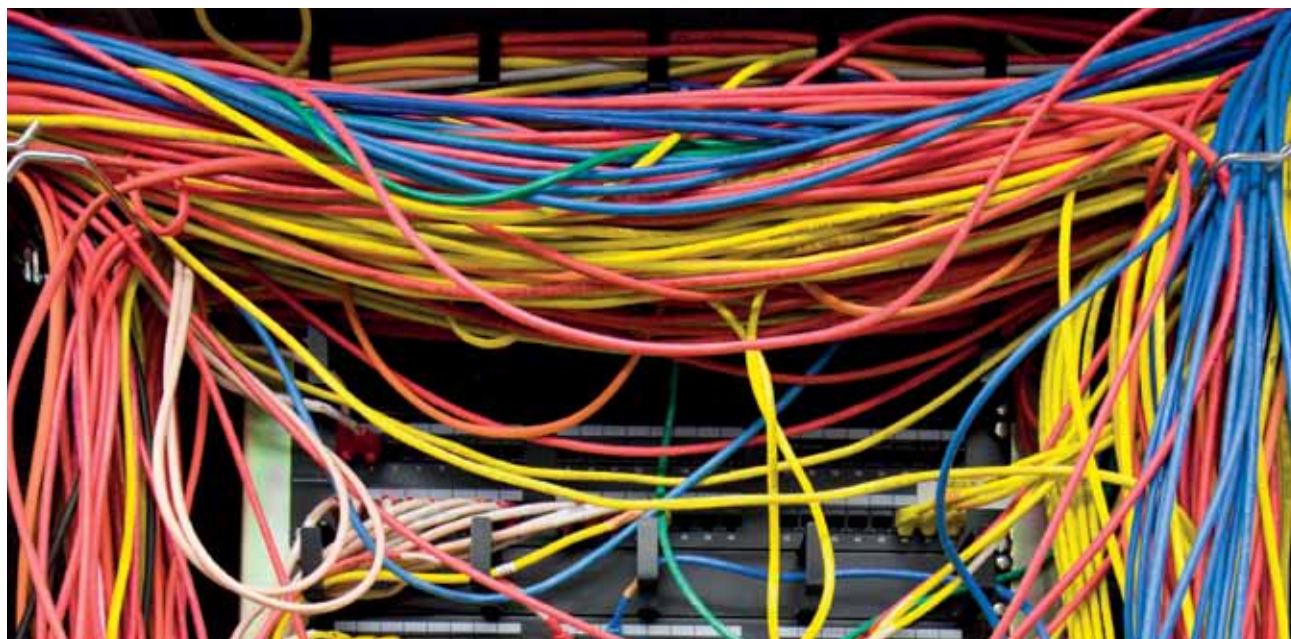

Foto: Goos van der Veen / HH

Mark Maathuis

‘Het belangrijkste is dat mensen *feeling* krijgen met LinkedIn. Anders komt men niet verder dan “het is *hot* en het mot.” En dat terwijl er zo veel meer mee kan.’ Als ondernemer en oprichter van het bedrijf Recipro BV weet Judith de Pagter hoe belangrijk netwerken is. En omdat ze vaak tegen andere ondernemers aanliep die de mogelijkheden van deze online variant niet of nauwelijks kenden, besloot ze de werkzaamheden van haar bedrijf uit te breiden.

‘We bieden LinkedIn trainingen voor beginners en gevorderden. En met de eerste beginnen we echt bij het begin. Dus ik ga tijdens de training het internet op en laat zien welke functionaliteiten achter welke knoppen zitten. Want men heeft er allemaal vaak wel van gehoord, maar wat het fenomeen precies inhoudt? Daarnaast probeer ik de cursisten te laten nadenken over wat hun doel is met LinkedIn. Ben

‘Sheets voor seminars zet ik op LinkedIn; zo kan ik bijhouden hoe vaak ze bekeken worden en bereik ik nieuwe contacten’

je op zoek naar meer klanten, wil je meer relaties of zoek je een nieuwe baan? Aan de hand van dat doel, dat natuurlijk altijd bijgesteld kan worden, kun je je strategie bepalen. De gevorderdetraining is bedoeld voor mensen die al een profiel heb-

ben, gelinkt zijn aan ongeveer vijftig anderen en over enige ervaring beschikken. Hen geef ik tips over zichtbaarheid en hoe ze lid kunnen worden van groepen of er zelf één kunnen aanmaken en gaande houden. Ook een belangrijk onderdeel is het aanmaken van een *company profile*. Belangrijk, want zoekmachines worden steeds meer afgestemd om via deze profielen bedrijfsinformatie te achterhalen. En wat nu vaak ontbreekt, is de afstemming binnen kantoren: de ene presenteert zich als advocaat, de ander is *lawyer* en nummer drie is mr. X. Als je hier niet over na denkt, dan mis je kansen. Want wie via LinkedIn een advocaatkantoor in zijn of haar buurt zoekt en twee profielen vindt, waarvan er één helemaal is ingevuld, alle relevante informatie geeft over de kennis en kunde van de advocaten en aanbevelingen van tevreden klanten vermeldt, terwijl de ander onvolledig is, met wie denk je dat er dan contact wordt opgenomen?’

Achtduizend 'advocaten'

Hoeveel advocaten gebruikmaken van LinkedIn is niet precies te achterhalen, maar zoek op 'advocaat' en er dienen zich meer dan achtduizend profielen aan, deels van mensen en bedrijven die zich op advocaten richten, maar meestal betreft het advocaten. LinkedIn is actief sinds 2003 en gericht op professionals. In 2007 was LinkedIn het snelst groeiende sociale netwerk in de VS. Sinds maart 2011 zijn er wereldwijd meer dan 100 miljoen geregistreerden en elke maand komen er wereldwijd 2,7 miljoen gebruikers bij. De gemiddelde gebruiker is een man van 41 met vijftien jaar werkervaring die een huishouden heeft dat gezamenlijk 71.000 euro per jaar verdient. Nederland zit in de top 5 met 2,3 miljoen deelnemers en heeft de hoogste dichtheid.

Maatwerk

Hoewel hij LinkedIn 'geen eerste levensbehoefte' noemt, is Gijs van den Assum van AssumDelft Advocaten in Leusden toch blij dat hij met zijn hele kantoor de training bij Recipro BV gevolgd heeft. 'We hadden er al veel van gehoord, maar wisten eigenlijk niet goed wat we met LinkedIn moesten. Deze training was daarom een uitkomst, maar we hebben wel gevraagd om een mix van de gevorderden- en beginnerstraining. We wilden namelijk graag uitgedaagd worden.' Wat LinkedIn oplevert, is volgens Van den Assum lastig te meten, 'maar dat geldt voor andere vormen van netwerken ook. Nu doen we in ieder geval mee en dat is verstandig.' De training heeft er in ieder geval toe geleid dat hij zijn profiel heeft aangepast.

Ook voor Dies Siegers, partner bij Van Bladel Advocaten in Utrecht, was de training een eyeopener. 'Ik had lang geleden al wel een profiel aangemaakt, maar om achter alle technische aspecten te komen, dat lukt niet zonder cursus.' En effect heeft de training ook al gehad, zegt Siegers. 'Sheets die ik voor seminars maak, zet ik nu ook op mijn profiel. Nu kan ik niet alleen bijhouden hoe vaak ze bekeken worden, ik bereik op deze manier ook mensen van wie ik voorheen geen weet had. Het is dus absoluut nuttig.'

*Column***Fuseren of ontbinden: that's the question**

Dolph Stuyling de Lange

Iedereen kent de volkswijsheid dat **I**artsen voor zichzelf of hun familie slechte heelmesters zijn. Bij juristen is dat niet veel anders. In de praktijk kom ik regelmatig kantoren tegen die belangrijke zaken zoals winstverdeling, toe- en uittreding of zeggenschap niet of zeer matig hebben geregeld. Bij zaken waarover iedere advocaat zijn cliënt zou adviseren dat goed te (laten) regelen, besluit diezelfde advocaat 'dat we daar wel uitkomen'. En als het dan misgaat, zijn de poppen natuurlijk aan het dansen want bij conflicten over dit soort onderwerpen haalt men alle messen uit de kast. 'Een beetje dom,' zou Prinses Máxima dat waarschijnlijk noemen.

Verbazingwekkender is het dat veel kantoren bij een besluit over samengaan, niet of nauwelijks de doelen benoemen en vastleggen die men wil bereiken. Het lijkt soms een 'vlucht vooruit'. Wellicht in de veronderstelling dat *big* ook *beautiful* is. (Een misverstand dat door publicaties als de *Stand van de advocatuur* en rapportages daarover in de nieuwsbrief van *Advocatie* flink wordt ondersteund. Daar ziet men immers koppen als 'Nauta herwint koppositie,' die suggereren dat 'de grootste zijn' relevant is.)

Natuurlijk stelt een zekere omvang een kantoor in staat om effectiever te werken aan kwaliteit en dienstverlening. Er zijn prima regionale kantoren waar men ook uitstekend fusies en overnames van cliënten kan begeleiden, maar wanneer het gaat om grote, beursgenoteerde bedrijven missen die kantoren veelal de omvang voor zo'n klus. En een groter kantoor kan zich de luxe van een direc-

teur, een personeelsfunctionaris en/of een marketingmedewerker veroorloven en daardoor werken aan professionalisering. Een zekere, minimale omvang is dus voor veel doelen nuttig.

Maar voordat je 'dus' besluit tot een fusie zijn er twee vragen: wat wil je eigenlijk bereiken en mis je nu de omvang om dat met succes te doen? Mijn ervaring is dat het antwoord op de eerste vraag – na wat duwen en trekken – vaak is: we willen professionaliseren, we willen een ruimer aanbod van diensten voor onze cliënten, we kunnen goed cliënten over en weer verwijzen. Op zich is dat een goed antwoord: legitieme redenen om samen te gaan werken. Maar vaak blijkt dat men die stappen eigenlijk allang had kunnen nemen, omdat de 'oude' omvang ook voldoende was om daarmee aan het werk te gaan.

En in ieder geval weet je bijna zeker dat van alle goede voornemens niets zal komen als je niet vooraf de doelstellingen duidelijk vast legt: SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden). Dus niet (alleen) 'we willen professionaliseren' maar bijvoorbeeld: 'We gaan kwaliteitsregels vastleggen en toezien op naleving – onder andere door partnerevaluatie en dat moet uiterlijk 1 januari klaar zijn. En we gaan binnen een jaar een directeur aantrekken die een helder mandaat krijgt.'

De conclusie? Bezint eer ge begint. Leg doelen en strategie duidelijk vast. Zorg voor betrokkenheid en zie toe op naleving. Bij gebreke daaraan blijft iedereen voortmodderen als tevoren, alleen nu met meer mensen onder één dak.

Streefkerk Advocaten is gespecialiseerd op een aantal rechtsgebieden, namelijk aansprakelijkheidsrecht, personen-schaderecht, verzekeringsrecht, cassatie, ondernemingsrecht, vastgoedrecht en arbeidsrecht.

Met acht advocaten werken wij hard samen in een prettige en informele sfeer, waarbij een kwalitatief hoogwaardige dienstverlening voorop staat.

Ons kantoor is gehuust in een sfeervol pand aan de Zwartelaan 30 te Voorburg, tegenover het NS-station en langs de Utrechtsebaan (A12). Streefkerk Advocaten is aangesloten bij een internationaal netwerk van verzekeringsrecht-advocaten.

STREEFKERK ADVOCATEN

zoekt

een STAGIAIRE (m/v)

die werkzaam zal zijn op de verschillende rechtsgebieden waarop ons kantoor actief is.

Kandidaten dienen te beschikken over een helder juridisch inzicht en goede communicatieve en sociale vaardigheden. Een psychologisch onderzoek kan deel uitmaken van de selectieprocedure.

Wij zien reacties, vergezeld van curriculum vitae, studieresultaten en eventuele stagebeoordelingen, graag tegemoet vóór 24 juni 2011.

Streefkerk Advocaten

t.a.v. mr. F.C. (Frans) van Spengler
Postbus 716, 2270 AS Voorburg
tel.: 070 - 387 14 16
advo@streefkerk.nl
www.streefkerk.nl

TE KOOP Ede (Gld)

Kantoorruimte met privé-appartement,
in gebruik als advocatenkantoor,
op 100m afstand van het politiebureau.

Voor meer informatie:

- www.funda.nl: Stationsweg 13, 6711 PJ Ede.
- Keus bedrijfsmakelaardij Ede, dhr E. Smit, telefoon: 0651152845

TOGA
atelier

Schout & Katsantonis

Toga's op maat

Hoge kwaliteit, oog voor detail en uitstekende service.
Tevens rijksleverancier

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66
E-mail: info@toga.net

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67
Web: www.toga.net

Spong advocaten

Spong advocaten is voor de vestiging in Haarlem op korte termijn op zoek naar een

Vergevorderde stagiaire (m/v) en/of medewerker (m/v)

voor de strafrechtpraktijk.

Schriftelijke reacties voorzien van c.v. gaarne binnen 14 dagen zenden aan:

Spong advocaten

T.a.v. mr M.M.J. Nuijten
Nieuwe gracht 49
2011 ND HAARLEM

e-mail: m.nuijten@spongadvocaten.com

Wie, wat, waar?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail ons kort uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

Abeln, mr. C.H.J.M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Aloni, mr. U.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Beckhoven, mr. J.C. van: Loyens & Loeff N.V. te Rotterdam

Bekker, mr. R.H.: Lexence N.V. te Amsterdam

Bergmans, mw. mr. P.M.M.: Rassers advocaten te Breda

Bindels, mr. R.J.C.: KoxKrabbe Advocaten te Utrecht

Bliek, mr. Joh. de: Conway & Partners te Rotterdam

Bloemendaal, mw. mr. D. van: Van Bloemendaal & Verweij Advocaten te Ermelo

Boer, mr. J.W. de: Linklaters LLP te Amsterdam

Borgdorff, mw. mr. J.G.H.: VANHETRECHT te Ezinge

Braakman, mr. A.J.: mr. A.J. Braakman Advocaat te Rotterdam

Braat, mw. mr. J.J.: Legaltree It Law te Den Haag

Brada, mr. J.V.P.J.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Braeken, mw. B.J.H.: Stibbe N.V. te Amsterdam

Brandt, mw. mr. I.E.C.M.: Helderrecht Advocaten te Apeldoorn

Breevoort, mr. C.R. van: Hekkelman Advocaten N.V. te Nijmegen

Bülbül, mr. E.: Sleutels advocaten te Nijmegen

Burgt, mr. D.W.A.J. van der: VDB Advocaten Notarissen te Rosmalen

Cancian, mr. M.: Rabobank te Utrecht

Clercq, mr. J.P.M. le: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Cremers, mw. mr. H.M.S.: Advocatenkantoor Cremers te Den Bosch

Cune, mr. M.: Weebers Vastgoed Advocaten N.V. te Eindhoven

Degelink, mr. B.: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam

Dieperink, mw. mr. M.A.M.: Houthoff Buruma te Amsterdam

Dijkman, mw. mr. M.H.L. van: Straatman Koster Advocaten te Rotterdam

Don, mw. mr. N.M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Dorrestein, mr. D.C.: Ausma De Jong Advocaten te Utrecht

Duijn, mw. mr. J.P. van: Shell U.K. Limited (Legal department) te Aberdeen

Dijk, mr. A.J.A. van: Advocaat voor Ondernemers te Almere

Drumt, mw. mr. C. van: Aalmoes Advocaten te Amsterdam

Erven, mw. mr.drs. H.M.A.W.: Erven Advocatuur te Lelystad

Eshof, mw. mr. M. van den: Talsma Van den Eshof Advocaten te Dronten

Evenboer, mr. J.B.: Advocatenkantoor Hubers te Dordrecht

Froger, mr. F.F.J.: Rassers advocaten te Breda

Groen, mw. mr. B.: VMW Taxand te Amsterdam

Groot, mw. mr. M.J. de: Shioda Advocaten te Hilversum

Haan, mr. D.H. de: CMS Derks Star Busmann N.V. te Utrecht

Haan, mr. J. de: Van Bloemendaal & Verweij Advocaten te Ermelo

Haas, mr. J. de: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Heesakkers, mw. mr. K.G.J.: Hekkelman Advocaten N.V. te Nijmegen

Hermans, mr. J.J.F.: CORP. advocaten te Amsterdam

Heuvel, mw. mr. D. de.: Visser Silfhout Advocaten te Dordrecht

Hijink, mr. O.A.M.: Hijink Advocatuur te Arnhem

Jacobs, mr. A.A.M.: RESOR N.V. te Amsterdam

Jansen, mw. mr. E.G.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Janssens, mw. mr. C.C.W.G.M.: ZOOM advies en advocatuur te Lepelstraat

Janus, mw. mr. R.Q.: Lexence N.V. te Amsterdam

Jelsma, mr. R.S.: Brada Abeln LLP

Jense, mw. mr. E.: Asta Advocaten te Zaandam

Jong, mr. C.B. de: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Jongh, mw. mr. C. de: RenkenvanDuyneveldt te Leiden

Keukens, mr. W.M.T.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Kirsten, mw. mr. C.J.M.: Clifford Chance LLP te Amsterdam

Klein, mr.ing. A.: Advocatenpunt te Arnhem

Klunder, mw. mr. B.: Schmidt & Rutten Advocaten te Amsterdam

Knols, mr. S.L.: Tomlow Advocaten te Utrecht

Koningsberger, mw. mr. C.O.: Buren van Velzen Guelen N.V. te Den Haag

Koot, mw. mr. E.W.P.: KPN te Amsterdam

Krul, mr. M.R.: WiseMen B.V. te Den Haag

Leuftink, mw. mr. L.B.: HJ Advocaten te Amsterdam

Linden, mw. mr. A. van der: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Loon, mw. mr. I. van: Lexence N.V. te Amsterdam

Luijter, mr. W.H.J.: Advocatenkantoor Luijter te Kortenhoeft

Luteijn, mw. mr. J.H.D.: Heitmann advocaten | Rechtsanwältin

Meesters, mr. M.A.: Advocatenkantoor Meesters te Maarssen

Meijer, mr. J.H.: Nysingh advocaten-notarissen N.V. te Arnhem

Molenaar, mr. C.I.M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Mourik, mr. H.M. Mourik: MourikVanScheppingenBongaarts

Advocaten te Aalten

Munten, mr. W.: BrensMulders Advocaten te Den Bosch

Niemans, mr. J.H.: Robers Advocaten Mediators te Hengelo

Ooijen, mw. mr. M.R.O. Ooijen van: Van Rooy | Van Kessel Advocaten te Bostel

Osch, mr. H.W. van: Witlox Van den Boomen te Waalre

Oss, mr. P.G.F.M. van: OMVR Lunenberg Advocaten te Ermelo

Polman, mw. mr. M.M.A.A.: Köster Advocaten N.V. te Haarlem

Prop, mw. mr. F.J.: Raupach & Wollert-Elmendorff Rechtsanwalts-gesellschaft mbh te Düsseldorf

Reeskamp, mr. P.L.: Klos Morel Vos & Schaap te Amsterdam

Reevers, mw. mr. M.: Leeman Verheijden Huntjes Advocaten B.V.

Riel, mw. mr.drs. T.N. van: mr. drs. Tabitha van Riel-advocaat in strafzaken te Alkmaar

Riet, mr. M. van der: Brada Abeln LLP te Amsterdam

Waar ik vandaan kwam

'Ik ben weer terug bij waar ik vandaan kwam,' vertelt **Richard Verkijk**. Na zijn studie werkte Verkijk in een algemene, sociale praktijk, deed vervolgens promotieonderzoek en besloot daarna bij een commercieel kantoor te gaan werken. Dat duurde vrij kort. 'Het was strak georganiseerd en ik miste ruimte om snel een eigen relatie met cliënten op te bouwen. Ik geniet er nu weer van dat ik zelf afspraken kan maken en heb het gevoel dat mijn zaken er echt toe doen.'

Kwaliteit boven factuur

Hettie Cremers heeft onlangs haar eigen praktijk opgezet. 'Ik heb jarenlang in een maatschap gewerkt en het afgelopen halfjaar als RIO gewerkt. Dat beviel niet zo goed. Toen heb ik besloten een praktijk aan huis te beginnen.' Cremers is gespecialiseerd in personen- en familierecht en in straf- en detentierecht. 'Vaste cliënten weten me te vinden, er zijn ook niet veel advocaten met deze specialisatie. Ik sta bekend als sociaal advocaat, omdat ik veel op toevoegbasis werk en de kwaliteit laat voorgaan op de factuur.'

Ruys-van Essen, mw. mr. A.A.M.: mr. A.A.M. Ruys- van Essen te Voorburg
Salm, mw. mr. S.M. van der: Amstel Advocaten te Amsterdam
Santen, mr. E.A.M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam
Sermondt, mw. mr. A.Y.: Kaiser Advocaten & Belastingadviseurs te Utrecht
Siderius, mw. mr. A.D.: Holland van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP te Den Haag
Sol, mw. mr. E.M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam
Spetter, mw. mr. M.T.: Spetter advocaat & mediator te Amersfoort
Spierings, mr. J.J.M.: Lexence N.V. te Amsterdam
Stekelenburg, mw. mr. N. van: Clifford Chance LLP te Amsterdam
Talsma, mw. mr. D.: Talsma Van den Eshof Advocaten te Dronten
Teitler, mr. R.: Schneider & van Dalsum te Amsterdam
Tempelman, mw. mr. R.P.: Stek te Amsterdam
Toorenburgh, mr. M.: Brada Abeln LLP te Amsterdam
Ulehake-Mink, mw. mr. H.J.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Utrecht
Veen, mr. T.S. van: Schuit Polak Van den Hout Advocaten te Amsterdam
Verkerke, mr. R.E.: SchramOosterveenSarfaty Advocaten te Amsterdam
Verkijk, mr. R.: Helgers Advocaten te Maastricht
Vermeulen, mw. mr. S.: Dassen & Drykoningen Advocaten te Utrecht
Verresen, mw. mr. M.E.J.: Houthoff Buruma te Rotterdam
Verstraten, mw. mr. J.H.M.: Advocatenkantoor Verstraten te Tegelen
Verweij, mw. mr. A.J.: Van Bloemendaal & Verweij Advocaten te Ermelo
Verweij, mw. mr. F.A.: Bousie advocaten te Amsterdam
Verwiel, mw. mr. A.M.H.C.: Anne-Marie Verwiel te Den Haag
Vioen, mr. G.E.: mr. G.E. Vioen te Terneuzen
Vissers, mr. J.L.: Vissers Advocatuur te Kerkdriel
Vries, mw. mr. W.M.M. de: mr. W.M. M. de Vries te Amsterdam
Vriezen, mr. R.J.: Marree en Dijkhoorn Advocaten te Amersfoort
Wassink, mr. J.: Vissers Advocatuur te Kerkdriel
Weijmans, mw. mr. P.: Hekkelman Advocaten N.V. te Arnhem
Willems, mw. mr. C.: BINGH Advocaten te Amsterdam
Wolfs, mr. W.: Vorstman Advocaten te Naarden
Zaal, mr. M.C.: Brada Abeln LLP te Amsterdam
Zaman, mw. mr. M.: Clifford Chance LLP te Amsterdam

Nieuw kantoor/ associatie

Advocaat voor Ondernemers (mr. A.J.A. van Dijk) te Almere
Advocatenkantoor Cremers (mw. mr. H.M.S. Cremers) te Den Bosch
Advocatenkantoor Luijter (mr. W.H.J. Luijter) te Kortenhoef
Advocatenkantoor Meesters (mr. M.A. Meesters) te Maarsse
Advocatenkantoor Verstraten (mw. mr. J.H.M. Verstraten) te Tegelen
Anne-Marie Verwiel (mw. mr. A.M.H.C. Verwiel) te Den Haag
Brada Abeln LLP (mr. C.H.J.M. Abeln, mr. U. Aloni, mr. J.V.P.J. Brada, mr. J.P.M. Le Clercq, mw. mr. Don, mr. J. de Haas, mw. mr. E.G. Jansen, mr. R.S. Jelsma, mr. C.B. de Jong, mr. C.I.M. Molenaar, mw. mr. M. van der Riet, mr. E.A.M. Santen, mw. mr. E.M. Sol, mr. M. Toorenburgh, mr. M.C. Zaal) te Amsterdam
Erven Advocatuur (mw. mr. H.M.A.W. Erven) te Lelystad
Hijink Advocatuur (mr. O.A.M. Hijink) te Arnhem
KoxKrabbe Advocaten (mr. R.J.C. Bindels) te Utrecht
Legaltree It Law (mw. mr. J.J. Braat) te Den Haag
mr. A.A.M. Ruys-van Essen (mw. mr. A.A.M. Ruys- van Essen) te Voorburg
mr. A.J. Braakman Advocaat (mr. A.J. Braakman) te Rotterdam
mr.drs. Tabitha van Riel - advocaat in strafzaken (mw. mr.drs. T.N. van Riel) te Alkmaar
mr. G.E. Vioen (mr. G.E. Vioen) te Terneuzen
mr. W.M.M. de Vries (mr. W.M.M. de Vries) te Amsterdam
OMVR Lunenberg Advocaten (mr. P.G.F.M. van Oss) te Ermelo
Raupach & Wollert-Elmendorff Rechtsanwalts-gesellschaft mbh (mw. mr.drs. F.J. Prop) te Düsseldorf
Shell U.K. Limited (Legal department) (mw. mr. J.P. van Duijn) te Aberdeen
Spetter advocaat & mediator (mr. M.T. Spetter) te Amersfoort
Talsma Van den Eshof Advocaten (mw. mr. M. van den Eshof en mw. mr. D. Talsma) te Dronten
Van Bloemendaal & Verweij Advocaten (mw. mr. D. van Bloemendaal, mr. J. de Haan en mw. mr. A.J. Verweij) te Ermelo
VANHETRECHT (mw. mr. J.G.H. Borgdorff) te Ezinge
Vissers Advocatuur (mr. J.L. Vissers en mr. J. Wassink) te Kerkdriel
Witlox Van den Boomen (mr. H.W. van Osch) te Waalre
ZOOM advies en advocatuur (mw. mr. C.C.W.G.M. Janssens) te Lepelstraat

Meer voor anderen

Tijdens haar vorige werk als IE-advocaat kwam **Sarah van der Salm** in aanraking met arbeidsrecht. 'Ik vond het geweldig. Bij het kantoor heb ik geïnformeerd naar de mogelijkheden om meer met arbeidsrecht te doen, maar daar lag de focus niet. Ik kwam vervolgens via via bij Amstel Advocaten terecht. Bij dit kantoor wordt de nadruk gelegd op de menselijke kant van het arbeidsrecht, huurrecht en personen- en familierecht. Ik heb een groot rechtvaardigheidsgevoel en heb het idee dat ik nu meer voor anderen kan betekenen.'

Medevestiging

KoxKrabbe Advocaten (mr. R.J.C. Bindels) te Utrecht
OMVR Lunenberg Advocaten (mr. P.G.F.M. van Oss) te Ermelo
Vissers Advocatuur (mr. J.L. Vissers en mr. J. Wassink) te Kerkdriel

Uit de praktijk

Aalbers, mw. mr. C.T. Haarlem 04-05-2011
Alacali Ciblak, mw. mr. H. Haarlem 01-05-2011
Aler, mr. T.M.M. Amsterdam 17-05-2011
Bakker, mw. mr. A.M. Voorburg 11-05-2011
Banning, mw. mr. R.M.I. Alkmaar 02-05-2011
Beumer, mr. J.A. Borne 01-05-2011
Beunk, mw. mr. P. Amsterdam 28-04-2011
Borsch, mw. mr. J. Assen 13-05-2011
Broeke, mr. P.G.M. ten Londen 04-05-2011
Broers, mw. mr. M.M. Amsterdam 01-05-2011
Crince, mw. mr. S.M. Utrecht 06-05-2011
Custers-Kuijpers, mw. mr. S.J.P.H. Horst 01-05-2011
Dijk, mw. mr. A. van Amsterdam 06-05-2011
Eekhof, mr. H.R. Utrecht 01-05-2011
Erents, mr. G.C.J. Den Haag 13-05-2011
Garcia, mr. J.B. Amsterdam 01-05-2011
Gärtner, mw. mr. U.M. Amsterdam 02-05-2011
Gerris, mw. mr. M.T. Tilburg 30-04-2011
Glaser, mw. mr. E.S. Amsterdam 02-05-2011
Heerde, mw. mr. B.C.J. van Utrecht 01-05-2011
Hoekstra, mw. mr. L. Leeuwarden 27-03-2011
Hogendorp, mr. C.F.E. van Amsterdam 06-05-2011
Hoogstrate, mr. M.J.W. Amsterdam 01-05-2011
Hoveijn, mr. F.A. Utrecht 29-04-2011
Hovinga, mr. J.O. Leeuwarden 29-04-2011
Hulshof, mr. F.H. Rotterdam 09-05-2011
Janse, mr. C. Zaandam 15-05-2011
Jansen, mw. mr. B.G. Arnhem 16-05-2011
Kohnstamm, mw. mr. M.V. Amsterdam 01-05-2011
Kokke, mw. mr. R. Rotterdam 30-04-2011
Koning, mr. H. Den Haag 06-05-2011
Koster, mw. mr. M.H. Rotterdam 01-05-2011
Langeveld, mr. J. Rotterdam 01-05-2011
Liesker, mw. mr. S.B.P.M. Breda 01-05-2011
Mandemakers, mr. C.A. Dordrecht 10-05-2011
Merandi, mr. D. Rotterdam 01-05-2011
Meuter-Sluis, mw. mr. K.B. Utrecht 13-05-2011
Morree, mw. mr. A. de Amsterdam 04-05-2011
Nijs, mw. mr. A.A.J. de Rotterdam 01-05-2011
Raaij, mr. D. van Den Haag 06-05-2011
Rees, mr. R. van Gouda 27-04-2011
Rens, mw. mr. L.M. Breda 02-05-2011
Rijnaarts, mw. mr. C. Alphen a/d Rijn 02-05-2011
Rijntjes, mr. M.H. Amsterdam 01-05-2011
Roessingh, mr. M.G. Zwolle 16-05-2011
Schillemans, mw. mr. C.S. Den Haag 16-05-2011
Smeets, mr. S.P. Amsterdam 13-05-2011
Smelt, mr. A.A.J. Amsterdam 01-05-2011
Stekelenburg, mr.ing. M.C. Amsterdam 01-05-2011
Suërs, mr. B.J. Amsterdam 13-05-2011
Szabo, mw. mr. W.M. Den Haag 01-05-2011
Vainas, mr. D. Amsterdam 30-04-2011
Visscher, mw. mr. I. Utrecht 04-02-2011
Vromans, mw. mr. R. Dordrecht 04-05-2011
Waal, mw. mr. A.M.J. van der Amsterdam 01-05-2011
Werkum van-Hoekstra, mw. mr. A. Terneuzen 01-05-2011
Wijers, mr. A.J.H. Oosterhout 01-05-2011
Witsenburg, mr. A.W. Arnhem 01-05-2011
Wong, mw. mr. G.C. Boskoop 01-05-2011
† Bannier, mr. C.h. P. Rotterdam 11-05-2011

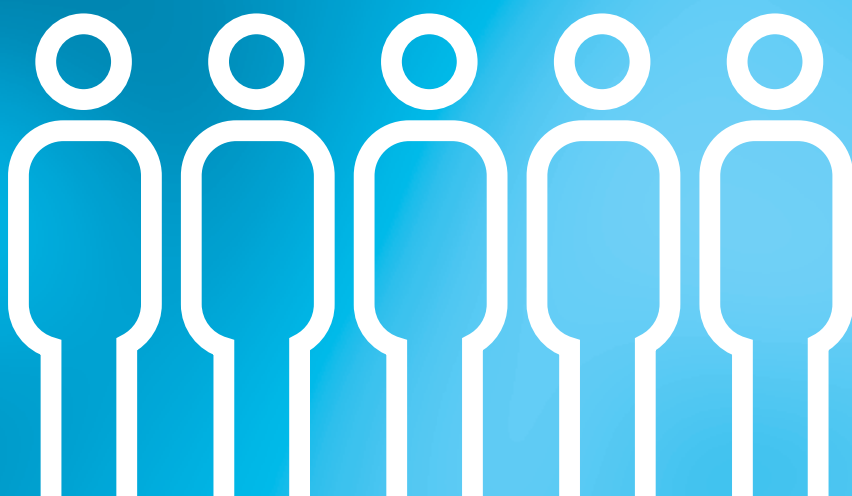

Een uitspraak is nog geen verloren zaak

Pels Rijcken beschikt al decennia over een gespecialiseerde cassatiesectie. Vijftien advocaten combineren kennis van procesrecht en cassatietechniek op het hoogste niveau met expertise op alle rechtsgebieden. Een quickscan, een uitvoerig advies of een cassatieprocedure: de cassatieadvocaten van Pels Rijcken werken nauw met u samen aan het hoogst haalbare voor de cliënt. Op verzoek ook al in hoger beroep. Mail cassatie@pelsrijcken.nl of bel (070) 515 34 95 voor informatie over mogelijkheden en kosten. **Pels Rijcken Bron van inzicht**

Pels Rijcken
& Droogleever
Fortuijn *advocaten*
en notarissen

Samen

Van de vijf jaarclubgenoten die u spontaan in herinnering schieten, is er minstens één die zijn verzekeringen regelde bij Niehoff Werning & Kooij.

Logisch, want Niehoff Werning & Kooij is een bemiddelaar die volledig is gespecialiseerd in verzekeringen die zijn toegespitst op de advocatuur. Ongeacht of het gaat om arbeidsongeschiktheid, beroepsaansprakelijkheid, pensioen of personeel. We kennen uw beroep en weten waar de valkuilen zitten.

Als u wilt weten wat onze specialisatie voor u kan betekenen, kunt u natuurlijk wat jaarclubgenoten bellen. Maar het is nog efficiënter als u 033-4641340 belt voor een vrijblijvende afspraak.

Kijk ook op www.nwk.nl

**Hoe dan ook,
samen met Niehoff Werning & Kooij.**

Niehoff Werning & Kooij
verzekeringsadviseurs voor advocatuur en notariaat